

קובץ גליונות

פרשת פינחס

ממרנז ורבנז גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל

הגאון הצדיק
רבי ישראל אליהו וינטרויב
זצוק"ל

הגאון האדיר
רבי אברהם גנהובסקי זצוק"ל

הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן
זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטיינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"נ קרליץ שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

משנת החפץ חיים

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

נאות הפסגה 052-7608620 קרית ספר בית הכנסת: קהילת משך חכמה 053-3127555 ברכפלד * ישיבת מיר דרדק 08-9741667 בבתי הכנסת * אוהל תורה * חניכי הישיבות רשב"י נס ציונה מוסדות אור תורת שלום בכולל בראשות הרב יפת שליט"א נתיבות 054-8454356 (טרבלסי) נתיבי רמת אפרים 052-7664668 ביהכנ"ס מנין אברכים רח' גבע 25 054-8452828 (ויס) עוצם ישיבת נר זרח פתח תקוה בבתי הכנסת: * אבי עזרי * אוהל אברהם * חניכי הישיבות גני הדר * מקוה בעש"ט קרית אתא ישיבת מאקאווא 052-7626243 רחובות 050-4101805 ישיבת מאור התלמוד רכסים גבעה א' 052-7606491 ישיבת כפר חסידים 053-3136168 גבעה ב' כולל נר ישראל בית יצחק 052-7183722 גבעה ג' 052-7171992 (פרקש) בביהכנ"ס * היכל משה - בנה ביתך תפרח 08-9924520 לרבים המבקשים קובץ גליונות במהדורה מוגדלת (גודל A4) ניתן להזמין מראש במוקדי ההפצה.	בר אילן/נוה צבי 054-8474651 הר נוף בבתי הכנסת: * אמרי שפר * קהילת בני תורה * חניכי הישיבות- רח' ברנד כנסת 054-8429113 (גרוס) נוה יעקב 052-7677676 (לוי) סורוצקין בבתי הכנסת: * אהבת תורה * באר שמואל סנהדריה 052-7171376 מקוה פאג"י עזרת תורה 054-8474651 (אלקין) * בית הכנסת בית ישראל קרית יובל 052-7639488 רוממה * בית כנסת חניכי הישיבות רמות א' 054-8408719 (גולדשטוף) רמות ג' * ביהכנ"ס חניכי הישיבות צא"י 053-3120780 (גליקסברג) רמות פולין * ביהכנ"ס אוהל יוסף 053-3180324 (דורוני) רמת אשכול ביהכנ"ס חניכי הישיבות שערי חסד 054-8498969 (קירט) גילה * ביהכנ"ס חזון נחום 052-7653820 מאה שערים ביהכנ"ס תפארת בחורים (הישן) גוש 80 * ביהכנ"ס בראשות הגאון ר' דן סגל שליט"א גבעת שאול * ביהכנ"ס משכן באב"ד מבוא חורון 054-8413562 (פיינר) מודיעין עילית * בכוללים: עטרת שלמה, ישכר באוהליך, הר"ן כתר תורה הרב אברמוב חפציבה 052-7143196 (דרמר) ישיבת כנסת יצחק	* פוניבז' (אוהל קדושים) * ברסלב אצל הנציגים בישיבות: אורחות תורה בית מאיר בית מדרש עליון גאון יעקב משך חכמה פונוביז' קהילות יעקב קרית מלך שערי תורה תפארת ציון מרכז * חנות גל פז- ר' עקיבא 88 * חנות שאבעס חזון איש 49 פרדס כץ 052-7168580 (אבוחצירא 30) בבתי הכנסת: * מנין אברכים (אבוחצירא 9) קרית הרצוג 03-5708404 (שטרן) 052-7640848 (פרידמן) שכון ה' 053-3151405 (נמירובסקי) * ביהכנ"ס המרכזי זכרון יעקב 04-6392214 (קניגסבוך) חיפה נוה שאנן 054-8454992 (גינזינער) ישיבת נחלת הלויים הדר * ישיבת תפארת ישראל 054-8596680 (חסידים) טלז סטון 02-5335545 (חנות כל בו אלן) יסודות 054-8413562 (פיינר) * ביהכנ"ס המרכזי ירוחם ביהכנ"ס בית פנחס 052-7627788 (מיכאל) ירושלים * ישיבת מיר 052-7677676 (לוי) גאולה 053-3172626 (אלה) * חנות גל פז (מלכי ישראל) בית וגן 02-6449498 (שעיו) הפיסגה 46 (ניתן להשאיר הודעה) בבתי הכנסת: * אמשינוב * מנין אברכים	אופקים 052-7635246 (סמיד) בבתי הכנסת: * קיוית * שיוית אלעד 054-8415551 (הופנר) ישיבת בני ראובן אשדוד רובע ג' - קרית חרדים 058-3231891 (שוורץ) רובע ז' 052-7668323 (מונק) אשקלון 050-4181543 (לוי) באר שבע 052-7628911 (היקלי) בית שמש קריה 02-9910398 (פינקלשטיין) רמה ג' * ביהכנ"ס אהבת תורה 02-9920797 כולל עטרת שלמה ביתר גבעה A * ביהכנ"ס זכור לאברהם בית חלקיה 050-4156578 (מן) בני ברק * שכון ג' יהודה הנשיא 053-3145900 (גולדשטוף) ויזניץ 050-4192923 (טסלר) בבתי הכנסת: * הליכות חיים * המרכזי - רמת אלחנן * הליגמן * לדרמן * נאות יוסף * משכנות יעקב * דברי שיר * שם אבותי * אוהל משה ורחל- רח' פרל * יד אהרון * שבת אחים היכל צבי רח' סירקין אשכנז רח' יעל בית אריה רח' גרוסברד פינת בעל התניא קהל חסידים רח' חולדה הנביאה בכוללים: * בית הלל * נחלת משה * חזון איש
---	---	---	---

הזמנות במוקדים עד יום שלישי בערב. [*ללא הזמנה מראש]

המעוניינים להפיץ באזור מגוריהם יפנו ל: 053-3145900 | הפצה בארה"ב: 6463428424
ניתן לקבל קובץ זה בכתובת מייל: k.gilyonot@gmail.com | להנצחות ע"ג הקובץ ניתן לפנות ל: 053-3145900

דברי שי"ח

ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"הנני נותן לו את בריתי שלום" (כה, יב)

במדרש רבה (כ"א, א') איתא: "בדין הוא שיטול שכרו", וכבר רבו הביאורים בזה. וביאר רבינו שליט"א שעל כל עשיית מצוה אין מגיע שכר בדין, כי מחוייב ומצווה לעשותה, וכאן אמרו בגמרא שנכנס לסכנה גדולה שלא היה מחוייב בה, ולכן על פי דין מגיע לו שכרו.

"ובני קורח לא מתו" (כו, יא)

וברש"י: "הם היו בעצה תחלה, ובשעת המחלוקת הרהרו תשובה בלבם".
שאלה: וכיון שעשו תשובה למה נבלעו?

תשובה: עשו תשובה בעת הבליעה עצמה, אך לשון רש"י הוא "בשעת המחלוקת". אולם לא קשה כלל, שהם היו עמהם באותו מקום, והמקום נבלע ומקומם נשאר גבוה, וכיון שהיו באותו מקום על כן נבלעו, וזהו "נתבצר" להם מקום גבוה בגיהנום וישבו שם, שנשארו גבוה ולא נבלעו כ"כ כמו כולם.

(דרך שידה)

עלי שי"ח

"הספר שהיה מונח שלוש שנים"

השבוע הביא הרה"ג רבי אורי הכהן טיגר שליט"א מירושלים, את ספרו (הרביעי) "לדופקי בתשובה" למרן שליט"א. הספר הוא כמין "משנה ברורה" ערוך ומסודר על כל הלכות תשובה להרמב"ם עם ביאור "לדופקי בתשובה" ועם ביאור הלכה ושער הציון, עבודת עמל של כמה שנים וליקוט מיוחד מתוך אלפי ספרים ושות"ם כפי שזיכחו החונן לאדם דעת.

זכה המחבר, ובמשך שלוש שנים, עבר מרן שליט"א על כל הספר. כמעט בכל יום היה עובר על עוד כמה דפים מן הספר, בחביכות מיוחדת כתב לו הגהות רבות הערות והארות וכולם נדפסו בגליון הספר. בהקדמה, מציין הרב טיגר דבר מאוד פלאי "נוכחתי לראות דבר נפלא בהגהות מרן שליט"א, לאורך כל הספר, בדרך כלל במקום שהנידון הוא על דין עולם הבא ועונשו מצד מרן שליט"א להקל ככל האפשר, לדוגמא, הבאנו מחלוקת על הרוגי מלכות שמתו מתוך רשעם ולא חזרו בתשובה במיתתן אי מיתתן מכפרת, וכתב לנו מרן שליט"א דאזינן לקולא, וכן הבאנו לצדד דמי שניחם על המצות, אפילו את הזכויות שנתוספו לו כתוצאה ממעשיו בעקיפין אין מזכירין לו, מרן לא היה מרוצה וכתב שזה חומרא גדולה מידי, וכן במי שעשה מצוה בעשרת ימי תשובה ואח"כ נחלה ונעשה אנוס ואינו יכול לשוב כתבנו לצדד לקולא דכיון שהוא אנוס יתכן שהקב"ה יטה כלפי חסד להכריעו לכף זכות והסכים עמנו מרן שליט"א וכתב יפה דנת לכף זכות" ראה שם עוד דוגמאות רבות, ושעצם הדבר יש לו מקור בשו"ת אפרקסתא דענייא עיי"ש.

אחד הגדונים הכי מרתקים בספר (פ"ג ס"ק רמ"ז) עוסק בגדרו של העובד במשרד מס הכנסה ותפקידו הוא למצוא עובדים שלא מדווחים את ההכנסות כחוק. האם יש בזה איסור של מוסר ממון חבירו ביד אנס שהוא כגוי, או שאין בזה שום בעיה כי דינא דמלכותא דינא, ומביא שם כי מרן שליט"א סבור בזה שאמנם דין מוסר אין כאן כי דינא דמלכותא דינא אבל לכתחילה כדאי לא לקבל משרה כזו ולא משנת חסידים היא.

עוד כותב לדון שם בדברי הרמב"ם (פ"ד ה"ב) שאחד מהתנאים של זה שמחזיר אחרים בתשובה, שיהיה "חכם גדול וירא שמים מנעוריו", ולפי זה מי שהוא בעל תשובה והוא חכם גדול אך לא ירא ה' מנעוריו אין ראוי שיוכיח לאחרים כי לא יקבלו את כל דברי תוכחתו ויאמרו לו זכור מעשיך הראשונים, אך מרן שליט"א מפקפק בזה ומצדד כי יתכן שאם נולד להורים שאינם שומרי תורה ומצוות הרי הוא כתינוק שנשבה וממילא כשהוזר בתשובה הוא כקטן שנולד ובודאי נקרא ירא ה' מנעוריו עיי"ש.

נברך את הרב המחבר שזיכה את ציבור עמלי התורה ובפרט הצמאים לתורת מרן שליט"א שזיכה להוציא עוד הרבה ספרים טובים אמן.

דבר העורך

הכל לפי מה שנותנים מן השמים

בפיו מה לומר... (אומדות יושר)

הרב צ. י. מספר אודות בטוי מעשי שנכר אצל רבינו שליט"א בענין זה: באחד הימים הגיע אל הרב צ. י. טוען רבני, ובפיו בקשה שיאמר לו מה עליו לקבל על עצמו, כדי להודות לה' על נס שארע לו.

אותו טוען רבני ספר כי הוא לומד בכולל בבני ברק חצי יום, ובשעות הבוקר הוא עוסק לפרנסתו. באותו יום בשעות הבוקר טפל בתיק גרושין של עורך דין בתל אביב, וכשסימו שאל אותו עורך הדין היכן החנה את הרכב שלו.

"היום החניתי אותו רחוק" - השיב הטוען הרבני.

"בא עלה לרכב שלי ואקח אותך אליו" - הציע עורך הדין בנדיבות. "אין צורך" - השיב לו - "ההליכה טובה לי לבריאות..." איש שיחו נסה להתוכח שוב, אך בסופו של דבר הלך ברגל.

חלפה רק דקה מאז שנפרד מאותו עורך דין, ולפתע החריש את אזניו קול פצוץ אדיר - עוד רגע ומתברר כי מכוניתו של אותו עורך דין מולכדה, ומיד כשהתניע אותה התפוצצה המכונית והוא נרצח במקום...

"אלו הייתי משתכנע לעלות לרכב ההוא" - נרעד הטוען הרבני - "הרי שסופי היה כמותו... לכן אני חש שאני רוצה להתחזק במשהו".

הרב צ. י. הציע לו להכנס אתו לרבי חיים קניבסקי, אבל הטוען הרבני נרתע: שמעתי שהוא אומר לאנשים לגדל זקן, ואצלי הענין הזה לא בא בחשבון, אני אומר לך מראש-אעשה כל דבר שיאמר לי, מלבד גדול זקן... את זה ממש לא אוכל לעשות...

הלכו השנים לביתו של הגר"ח, ומיד לאחר שסים הטוען הרבני לספר את הסיפור אמר לו ר' חיים:

"נו ומה אומר לך לגדל זקן? הרי לא תשמע לי... אלא מה תוסיף בלימוד..."

ושני השואלים עמדו נרעשים למול גילוי רוח הקודש הזה... (ומתוך האור)

בברכת שבת טובה

יצחק יוסף (ב"ב)

בס"ד

ביום א' י"ח תמוז ימלאו עשר שנים לפטירתו של
האי גברא רבה הג"ר ישראל מאיר יוטקובסקי זצ"ל
תלמיד חכם מובהק, שמרן הקה"י זצ"ל אמר עליו
בצעירותו "התלמיד חכם של הדור", חסיד ועניו,
לוחם מלחמות ה' ועוסק בצרכי ציבור באמונה,
וממקורביו הגדולים של יבלחט"א רבינו שליט"א.

נלב"ע עש"ק י"ח תמוז תשס"ו

ר' ישראל מאיר היה מבאי ביתו של מרן הקה"י
זצ"ל, אירע פעם שמרן הקה"י חתם על מכתב
לטובת אגו"י בפרשה ציבורית מסוימת שבה פעל ר'
ישראל מאיר נגד אגו"י, שאל אותו נכדו הג"ר אי"ש
קניבסקי שליט"א הרי זה מתפרש נגד ר' ישראל
מאיר. ענה לו מרן זצ"ל: ר' ישראל מאיר פועל לשם
שמים, ואף אם יהיה מכתב נגדו הוא ימשיך
בפעילותו, אך אני צריך לכתוב מכתב בשביל אגו"י.
(יש לציין שלמרות שמרן הקה"י היה מורה להשתתף בבחירות
לטובת אגו"י, לר' ישראל מאיר הורה באופן אישי שלא
להשתתף בבחירות).

*

במשך כמה שנים היה ר' ישראל מאיר לומד עם
רבינו שליט"א בחברותא בסדר הקבוע של שמונה
דפי גמ' ליום, כבר בבחורותו בישיבת סלבודקא (לפני
כשישים שנה) היה מגיע מידי יום לפנות בוקר לבית
רבינו שליט"א ללמוד את שמונת הדפים.
החברותא נמשכה שנים על גבי שנים, במהלך
הספיקו לסיים כמה פעמים את כל הש"ס. וגם
לאחר שכבר הפסיקו ללמוד בחברותא, היה ר'
ישראל מאיר קשור בעבודות אהבה לרבינו שליט"א
עד סוף ימיו.

בשעת לימודם המשותף בביתו של רבינו שליט"א,
היה רבינו שליט"א מכין כוסות תה עבור שניהם.
לאחר נישואיו של ר' ישראל מאיר, ביקש מרבינו
שליט"א שיבוא ללמוד בביתו, היות ואינו יכול
להשאיר את אשתו - תבלחט"א - לבדה בשעות אלו
של לפנות בוקר, רבינו שליט"א הסכים והיה מגיע
ללמוד בביתו של ר' ישראל מאיר. עד שנולד לר'
ישראל מאיר בנו בכורו, אז אמר רבינו שליט"א:
עכשיו כבר אינה נשארת לבד, ותוכל לבא ללמוד
בביתו.

*

כידוע היה ר' ישראל מייצר ציציות, והיה משתמש
בחוטי "פורגאן" אשר יש פוסקים החוששים שיש

בכך חסרון בעשייה "לשמה". אך מרן הסטייפלער
זצ"ל היה קונה דוקא אצל ר' ישראל מאיר, ואמר:
אני מעדיף לקנות "פורגאן" אצל ר' ישראל מאיר -
אצלו אני בטוח שהכל נעשה כדיון, מאשר ציציות
מהודרות אצל אחרים, שאיני בטוח שהן כשרות
כלל.

גם רבינו שליט"א היה קונה תמיד את הציציות אצל
ר' ישראל מאיר, ופעם נשאל רבינו שליט"א האם
אפשר לקנות אצל ר' ישראל מאיר למרות שאין לו
"הכשר" משום ועדת כשרות, השיב רבינו שליט"א
במכתב וז"ל:

בעזה"י כ"ח אדר תשמ"ח

הנני מכיר היטב את ידידי הררי"מ יוטקובסקי
שליט"א שהוא ת"ח וירא שמים ובקי בהלכות
וציציות כשרות ומהודרות וגם אני משתמש בהן.

דו"ש

חיים קניבסקי

*

פעם שאל ר' ישראל מאיר את רבינו שליט"א: הנה
הקב"ה הוא משפיל גאים ומגביה שפלים, לכאורה
קשה בשלמא הקב"ה חפץ להעניש את הגאים
ולהשפילם, אבל מדוע הוא מגביה את השפלים,
והוא הענווים חפצים להשאר שפלים ואינם רוצים
להתנשא, א"כ מדוע אין הקב"ה מניח להם אלא
מגביהם נגד רצונם?

השיב לו רבינו שליט"א: הקב"ה מראה שהאדם אינו
מחליט מה יהיה איתו.

*

ר' ישראל מאיר אמר בשם רבינו שליט"א, שאין
ראוי לגנוז ספרים ישנים, כי אף שנגנזים בכבוד יש
בכך בזיון מסוים, ולכן אף אם בלו יש להשקיע
בכריכתם, ואף אם הוצאות הכריכה יעלו לכדי
קניית ספר חדש. [וכן נוהג רבינו]

*

רבינו שליט"א העריך מאד את ר' ישראל מאיר, את
חכמתו וישרותו, וסמך עליו בכמה ענינים ציבוריים
ופרטיים, שאין כאן המקום לפרטם.
בסוף ימיו של ר' ישראל מאיר כשהיה מוטל על
ערש דווי, הגיע רבינו שליט"א לבקר בבית החולים
הרפואה "מעייני הישועה", כמ"כ באותם ימים נכנסו
רופאיו של ר' ישראל מאיר לבית רבינו שליט"א,
ורבינו שליט"א אמר להם בתחינה: תעשו מה
שאתם יכולים כדי שהוא יבריא!

הנהגות תעניות

סתם מים מ"מ נמנע מאכילה אף שסבור שהשונה בצום
(מלבד ב"ס) יכול לאכול. כן הבנתי ממה שאמר לי.

ד. קודם מנחה לא טורח לחזר ליתן צדקה אא"כ הגיע
עני, ונותן לו. עי' שו"ה תקס"ו ס"ק י"ב בפרטי המנהג
ליתן צדקה במנחה דתענית. והעירוני שהרי נותן פעם אחת
צדקה להרבה פעמים שיחול כל בוקר וכמו שכתבנו
בהנהגות שחרית בהנהגת "ויברך דוד" וגם מחשב על צדקה
של תענית שיחול מאליו.

ה. אינו נוהג לומר באלוקי נצור רבון כל העולמים
גלוי וידוע. ראה שו"ע תקס"ה ס"ד, ואמר לי שלא נהגו
אצלם לומר זה.

ו. כשחל תענית ציבור ביום א' אוכל סעודת מלוה
מלכה סמוך לחצות ולא סמוך להבדלה כהרגלו. כדי
שיועיל לו לכוון התענית דלמחר.
(מתוך הספר "אין לו להקב"ה בעולמו" אל"א ד' אמות של הלכה בלבד")

א. בד' הצומות לא מחמיר לנהוג מהלילה כל
העינויים. עי' מ"ב תקנ"ו ד' דבעל נפש יחמיר בכל הצומות.

ב. הרבה פעמים קודם שהולך לישון מתנה שיוכל
לאכול קודם עלות השחר. עי' שו"ע תקס"ד א.

ג. סבירא ליה שאם היה נצרך לבלוע תרופות
ולשתות אח"כ, היה שותה עם התרופה מים מרים
ולא היה מברך לפניו ואחריה מחמת מרירותם.
וזה רק ביום כיפור, אבל בשאר צומות דעתו ודעת
חמיו שאין להחמיר בזה. עי' שו"ה תרי"ב סעי' ו' לגבי
יוה"כ עיקר דין אוכלים שאינן ראויים לאכילה. אבל אם
נצרך לשתות מים שכאלו בתעניות אמר עננו כרגיל אחר
ששתה ועלה לתורה כרגיל ונהג ככל דיני הצום ואמר לי
שמים שכאלה לא נחשב שתיה כלל מדאורייתא. (ועי' רמב"ם
פ"ה מיסה"ת ה"ח) וגם כאשר קשה לו לשתות מרים ושותה

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות וש"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

לעילוי נשמת הרה"ג
ר' אברהם שמעון ב"ר
משה מרדכי הימליך זצ"ל
שסייע הרבה במסירות
רבה לרבנו שליט"א
נלב"ע י"א תמוז תשס"ז

באי"ל תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

גליון 159
שנה ג'
פרשת פנחס
שנת תשע"ו

למקורות הארות והוספות על הפנינים
הנבחרים בעלון, לחיובות והצטרפות נא
לפנות ל: 0527899934 או בכתב
או ל: 0527899934 בין הסודרים או בכתב
0527899934 או בפקס 0527899934
ולציון עמוד העריכת עלון באיל הערוג

פניני הפרשה

כוחו של אדם אחד

והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל (פנחס כה יג)
בפסוק כתוב שזכה לכהונה משום שני דברים בגלל קנאתו ובגלל שכיפר על ישראל. וצ"ב ע"י מה הוא כיפר על כולם?
וצ"ל שעשה מעשה חשוב מאוד שכיפר על כולם, ובמד"ר כ"א ג' איתא שכל השופך דמן של רשעים כאילו הקריב קרבן ועמש"כ לעיל פסוק י"א.

והנה כשנכשלו בחטא ומתו כ"ד אלף במגפה, ופינחס הלך והרג את זמרי ונעצרה המגפה, כתוב 'תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני' ומשמע שגם הפסיקו לחטוא, ולכאורה כיון שכ"כ הרבה אנשים נסחפו בזרם של החטא, וכי בזה שהרג את זמרי פחדו כולם שיהרג אותם ומה הניע אותם מלהמשיך לחטוא, דמשמע כי לולא מעשהו היו מתדרדרים והולכים.

אלא זה כוחו של איש אחד, אם הוא כואב באמת על החילול ה' אז מלבד מה שנעשה לו נסים, בכחו לעצור המגפה ולכפר, וזה משפיע שבכלל יהא רוח טהרה ומסלק כח הטומאה.

ובמד"ר הובא בילקוט איתא דלא כתיב וכפר על בני' אלא "ויכפר" שעד ביאת הגואל הוא מכפר והיינו דזכותו נמשך על כל הדורות מחמת שהצילם מליטבע בחטא.

לזרז משפחת הזרחי לשאול משפחת השאולי. (פנחס כו, יג)

שם פרש"י אבל משפחת אהד בטלה וכו', יתכן שהם נתערבו עם משפחה אחרת דקשה לומר שלא נשאר כלום ממשפחה זו, ומצאתי בגמרא ירושלמית שכשמת אהרן וכו' שחזרו לאחוריהם ורדפו בני לוי אחריהם להחזירים והרגו מהם ז' משפחות, והנה אפילו אם הנשים והקטנים של משפחות אלו לא נהרגו, מ"מ אלו לא היו בחשבון המנין ומבני לוי נפלו ד' משפחות. עכ"ד.

והנה בפשטות הם לא היו חייבים מיתה על מה שרצו לחזור למצרים, ובני לוי לא הלכו על דעת להורגם אלא דחשבו שיצליחו להחזירים ונעשה מלחמה ונהרגו משני הצדדים.

וצ"ב וכי בני לוי לא שאלו את משה אם ללכת ולהחזירים, ואם הם הלכו ע"פ משה למה הם נהרגו, וקשה לומר שכונתם לא ה' לגמרי לשם שמים דלא משמע שבני לוי חטאו בזה.

ובירושלמי יומא (פ"א ה"א) איתא אמרו מי גרם לנו לדמים הללו אמרו על שלא עשינו חסד עם אותו הצדיק אהרן, וישבו וקשרו הספידו וגמלו לצדיק חסד והעלה עליהן המקום כאילו מת שם ונקבר שם.

וצ"ב דלעיל כ' כ"ט כתוב ויבכו אותו כל בית ישראל ל' יום ולמה זה לא הספיק?

והנה בשבת ק"ה ב' איתא כל המתעצל בהספדו של חכם אינו מאריך ימים, מדה כנגד מדה ופרש"י הוא לא נתאבל על שנתקצרו ימי החכם אף לחייו לא יחישו מן השמים.

והנה אהרן מת במיתת נשיקה בן קכ"ג שנים, ומשמע שגם על המת בגיל זה שייך לומר שנתקצרו ימיו, ואע"פ שאצל אהרן באמת נתקצרו ימיו שהרי הוא לא נכנס לא"י בגלל החטא דמי מריבה כדאיתא בשבת נ"ה ב', וכן על יהושע שממנו למדו שם בגמ'..... שרגש עליהם הר להורג לפי שנתעצלו בהספדו איתא בתנחומא מטות אות ד' שנתקצרו ימיו בעשר שנים כיון שדחה את כיבוש הארץ להאריך את ימיו, אמנם מ"מ דברי הגמ' נאמרו על כל חכם שמת אפי' שלא נגזר עליו למות קודם זמנו.

וי"ל דההרגשה צריכה להיות שירצה שיחי' יותר, וכשחכם מת הרי זה תמיד כאילו מת קודם זמנו, ולכן מי שאינו מצטער על מיתתם נענש בקיצור ימים [וכמבואר בחז"ל "כשמש בצהריים"]

ועוד י"ל שאצל חכם זה לעולם בבחינת נתקצרו ימיו כי כל זמן שהוא חי הוא רוכש עוד מצוות, וכמו שמסופר על הגר"א בעליות אליהו (הערה ק"ז) דקודם פטירתו אחז בציציותיו ואמר בבכיה: כמה קשה להפרד מעולם המעשה הזה אשר ע"י מצוה קלה כמו של ציצית אדם ישר יחזה פני שכינה, ואיפוא נוכל למצוא זאת בעולם הנשמות אף אם יתנו כל כוחותיו עבורו עכ"ל.

וזה הפשט שנתקצרו ימי החכם, לפי שלא יכול לקיים עוד מצוות ומי שלא מצטער על זה נקרא מתעצל בהספדו של חכם.

ויל"ע דהגמ' בסנהדרין מ' מ' מסופקת אם הספד הוא יקרא דחיי או יקרא דמתי עיי"ש ולכאורה בגמ' הנ"ל בשבת כתוב שצריך להצטער על המת ואין זה ענין של כבוד.

ואפשר לפרש שהמתעצל בהספדו של חכם היינו דלא מרגיש דכשהחכם מת חסר בבריאה "תורה", והוי מעין מה דאמרו בסנהדרין צ"ט ב' דאפיקורס היינו האומר מה אהנו לן רבנן, ומדויק במה שאמר בהספדו של חכם ולא אמר בהספדו של אדם אחר מפני שזה מראה שאינו מעריך מספיק את התורה, ואין הכונה לפי"ז רק על הנמנע להספיד בפני רבים, אלא אף בלבו שלא מרגיש את הצער ות"ח שלא נספד היינו שבציבור לא נעשה דבר לעורר על מיתת הת"ח.

ומ"מ צ"ב האם חובת ההספד הי' מוטל על משפחות אלו שנכחדו יותר מאחרים, וביבמות ע"ח ב' מצינו שכל ישראל נענשו על מה שלא הספידו את שאול כהלכה, ולמה באמת כ"כ נענשו על מה שלא הספידו ועכ"פ רואים עד כמה מקפידים בשמים אפי' על דברים שלא נראים לנו כ"כ חמורים ובאיזה עונש חמור נענשו.

דיוק בפר' התמיד

צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו. (פנחס כח, ב)

והנה ובפס' ח' כתוב אשה ריח ניחוח לה' פרש"י נחת רוח לפני שאמרת ונעשה רצוני (ומקורה בספרי) וצ"ב למה לא פירש כן בתחילת הענין בפס' ב' הנ"ל, וכן כתוב בפס' ו' עלת תמיד העשוי' בהר סיני לריח ניחוח, ושם גם לא פורש מה זה ריח ניחוח. וענה רבנו שליט"א שבכבש השני כתוב תעשה אשה ריח ניחוח וא"כ בעינן לדעת פירושו בכדי לדעת מה לכוין בעשי' אבל בפס' הקודמים כתוב מציאות שיש ריח ניחוח ולכן שם לא פורש ודו"ק. (ס' דברך נצב בשמים")

פרשת התמיד

צו את בני ישראל ואמרת אלהם את קרבני לחמי לאשי ריח ניחחי תשמרו להקריב לי במועדו. (פנחס כח, ב)

פרש"י קרבני זה הדם לחמי אלו אימורין משמע שדם לא נקרא לחמי וי"ל משום שזה נזרק על המזבח ולא נשרף באש, ועי' ספרי ועי' תוס' בזבחים מ"ב ב' ד"ה הקומץ לענין פקע פיגולו שזה דוקא בהקטרה דנעשה לחמו של מזבח ולא בדם ועי' מנחת חינוך מצוה קמ"ד.

בפי' דובר שלו [מובא בסידור אוצר התפילות] איתא ומה שנא' בקרבן תמיד קרבני ולא נאמר כן בכל הקרבנות רק קרבנכם, או קרבנו לפי שכל הקרבנות באים ע"פ מעשה האדם ותחבולותיו לכפר על חטאו או לתודה על תגמולי השי"ת, נמצא הם מתייחסים לאדם לכן מכונים המה לכןף האדם קרבנה, אך קרבן התמיד הבא להשפיע שפע עליון לעולם כמבואר בספרי אמת לכן מתייחס הקרבן לה' זהו קרבני להשפיע על ידם עכ"ל.

והנה בילקוט ישעי' א' איתא לא לן אדם בירושלים ובידו עון כיצד תמיד של שחר מכפר על עבירות הלילה ושל בין הערבים מכפר על עבירות היום הרי שקרבן התמיד הי' מכפר. ועי' רש"י לעיל ט"ז ט"ו בשם המדרש משה התפלל בזמן המחלוקת של קרח שלא יתקבל חלק שיש להם בתמידי הציבור וגם מזה משמע שהתמיד הי' מכפר, וצ"ל דמ"מ זה לא הי' בגדר מכפר כמו שאר קרבנות.

איש על העדה - גברא רבא

כוחו של נגיעה

שיחה לאברכים בכולל פונביז מוצאי שבועות תשנ"ה

נקרא בפי כולם שקיבלנו אתמול את התורה, האם באמת קבלנו את התורה? הרי כל הדיבורים הם רק ציטוט ממה שכתוב בספרים. וחוזרים על הדברים שכתוב שמקבלים את התורה בשבועות. אבל האם ככה זה באמת שקבלנו את התורה? האם משהו מאתנו קיבל אתמול את התורה? מה קבלנו? אני לא רוצה לרמות את עצמי. אבל אני לא מרגיש חילוק בין היום לאתמול ובין אתמול לשלשום. ישן היום וישנתי אתמול... רק מדברים ומדברים... רק דיבור, א נארישע וועלט... אנחנו מרמים את עצמינו. "מען נאָרט זיך האפ".

אח"כ בעולם האמת אומרים לו נאָר – טיפש, מה דברת? אוי! יבואו בעולם העליון יפקחו את העינים ויראו האיש שהכל הי "שטויות". כל מה שנעשה בעולם. אנשים רבים על כל מיני דברים, וכל אחד חושב הוא עושה ישיבה... או דבר אחר והכל לשם שמים! דואגים לרבונו של עולם... אף אחד לא דואג לעצמו רק להקב"ה... אוי!... יתביישו שמה... יתביישו... אוי!

בן אדם שהוא עם נגיעות. רואה את הכל לפי הנגיעות שלו, וזה אומרים שכמו שמי שיש לו נגיעות פסול להיות דיין, כי רואה את הכל לפי הנגיעות שלו, ממילא גם לגבי כל דבר.

וכמו ששמעתי שאמרו לרבונו החזו"א שגם אדם גדול מאד. כשמגיע אצלו לנגיעה, "ער פארלירט זאך" הוא נאבד... ואמר החזו"א (כמדומה על זה) שאסור לומר ככה. כי אם הוא כזה אדם שכשמגיע לנגיעה הוא לא בטוח. א"כ אף פעם אי אפשר לדעת, שהרי תמיד יש נגיעות. וא"כ מתי הוא לא נאבד... ואין בו כלום.

ונמצא לפי"ז שבן אדם שיש לו נגיעות, יש לו "תמיד" נגיעות, אין דבר שאין לו בו נגיעות, למשל יבואו ויאמרו לו שילך למקום פלוני, מיד מה הוא חושב, אם זה משתלם לו או לא. ולא יחשוב אם יש מזה תועלת לרבש"ע, ח"ו שלא יאמר שקר! הוא לא יחשוב כזה דבר, רק יחשוב אם זה טוב בשבילו או לא. וככה בכל דבר שמציעים לו כגון אם מציעים לו משרה. מיד הוא חושב האם זה משתלם לי או לא, ולא יזכור במחשבתו מה שנוגע לגבי הקב"ה, ואל ירמה אדם את עצמו שחושב אחרת "זאל ער נישט דריין די קאפ".

א"כ נמצא שאין לנו כלום, שהרי כולנו שקועים בנגיעות, והאיש יוצאים מזה? זו בעיה קשה מאד!

אם כאשר רבנו רבי חיים וואלוז'נר הגיע לגאון מוילנא ואמר לו שרצה להקים ישיבה. ובא עם התפעלות גדולה, אמר לו הגאון שלא יעשה. ורק אחרי זמן רב, שהגיע כבר "קר", רק אז הסכים שיעשה, ר' חיים וואלוז'נר!!

כשהוא הגיע בהתפעלות... הלואי שאנחנו נזכה להגיע אל ה"שלא לשמה" שהי' לו! בכל זאת אמר לו הגאון שלא יעשה, ובגלל זה שלא פתח את הישיבה התעכב והי' חסר כמה שנים הרבצת תורה של ר' חיים! הי' חסר כמה שנים הרי זה לא דבר קטן! ובכל זאת הגאון הוריד אותו מזה ואמר שלא כדאי.

א"כ מה נאמר בדורינו, שבאים אנשים יום יום שפותחים ישיבה, עם חשבונות שלמים. יקח את זה ואת זה, הכל למה? ואומרים שהכל בשביל הרבש"ע! הכל בשביל הקב"ה! הלואי... הלואי...

אך מצד שני אם לא יעשו, הי' עוד יותר גרוע, אם בדור שלנו נחכה עד שאחד יפתח ישיבה כמו ר' חיים וואלוז'נר, לא תהיה שום ישיבה! וזה לא במציאות שאדם לא ירגיש נגיעות.

ואספר לכם דבר מעניין מה זה נגיעה. פעם נכנסתי אצל החזו"א, אומר לי החזו"א טוב שאתם פה! תשמעו מה זה הענוה של החזו"א! וסיפר כך שהר"ר יעקב הלפרין כשפתח את הבית העלמין מכר בתחילה מקומות ולא הי' מסודר עדיין שורות. רק מכר מקומות בלבד. ואחרי שנים התחיל להסתדר שורות של רבנים וכו'... ובא אליו יהודי אחד "זייפן" וטען שמקומות פלוני ופלוני מכרו לו. והלפרין טען שזה לא נכון רק מכר לו שלש מקומות ולא מקומות מסויימים, וזכותו לתת לו מקומות כפי שהוא רוצה. והחזו"א אחז בדיעה שהלפרין צודק, ובא אותו היהודי לחזו"א, וכנראה החזו"א אמר לו שהוא לא צודק. ואח"כ הגיע עוד פעם ואז כנראה החזו"א צעק עליו או משהו דומה, ובפעם השני' הי' החזו"א בטוח שיש לו "נגיעה", למה? בגלל שכבר אמר לו פעם אחת והוא עדיין

מתעקש ובא עוד פעם. לכן פחד החזו"א שיש לו כבר נגיעה, ותראו – מבהילו האיש הי' העניו של החזו"א, דבר נורא! החזו"א אמר לי שהוא פוחד אולי הוא דיבר אליו יותר מדאי תקיף, ופחד שזה בגלל שיש לו כבר נגיעה [כנראה בבחינה כמו עבד אינשי אחזוקי דיבוריה] ורצה להשיח צערו למישהו. לכן סיפר לי את זה, החזו"א! משיח לי את לבו, תראו איזה ענוה!

החזו"א הוא הי' נקי מנגיעות, מוראדיג ריין... נקי לגמרי בצורה נוראה, הוא לא חיפש אף פעם את טובת עצמו. ולא למשפחה, וכדו'. כזה יהודי, זה יהודי. הוא האדם מה שחזו"ל אומרים....

וכזה יהודי זה אחרת... ולא לדבר על היגיעת התורה של החזו"א שזה לא שייך להבין בכלל...

בדעת זקנים מבעה"ת (פרשת ויקהל ל"ה) הביאו מדרש שבשעה שאמר משה לישראל שבצלאל יעשה המשכן, היו ישראל מרננים אחרי משה ואומרים שכל הגדולה הוא נוטל לו ולמשפחתו, אמר להם משה דעו וראו כי לא מדעתי אני עושה אלא מפי הקב"ה עכ"ל.

אבל צריך להבין במה הוא שכנע אותם, הלא הדרך ממה שאנו רואים בעינים כאלה שכשמדברים לאנשים שלא מאמינים, שאפי' אם יאמר להם כמה פעמים לא יאמינו, ולמה האמינו עד כדי כך שיכול לומר להם "ראו" ששמעם שהראה להם שהוכרחו להודות. ומשמע מזה גודל אמיתת דבריו, הוא הי' כ"כ משכנע עד שהוצרכו להודות, וכשאמר להם "ראו" אז כל אחד, הגם שהי' לו קצת עקמימות שבלב לחשוך את משה מחמת קנאה שהוא עושה מעצמו בשביל קרוביו, אבל בהניכרין דברי אמת שלו ראו ממש בחוש.

אכן אצל קרח ג"כ כתוב שחשדו אותו, ומשה אמר להם והתחנן שלא עשה מדעת עצמו רק ד' אמר לו, ובכל זאת לא האמינו, והנ"מ הוא שהיות שאז כבר הי' נגיעה שקרח רצה את הכהונה או את הנשיאות (כדפרש"י בפרשת קרח טז א), וכשיש נגיעה עצמית! אז לא יכולין לשכנע אפילו בדברים שיוצאין מלב טהור כמו של משה רבנו, דרך כל זמן שסתם מרננים, אבל לא חושבים שזה מגיע להם, רק סתם טוענים למה הוא נותן הכל לקרובים, למה הוא לא נותן למי שהוא וכו', יכולים עדיין לדבר אליו ויכולין להראות לו את האמת, אבל למי שהנגיעה העבירתו על דעתו א"א לשכנע בשום אופן (קו' קב חומטין)

מהותו של גדול

המשנה אומרת בסנהדרין ריש פרק חלק: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ואלו שאין להם חלק לעולם הבא וכו', ומוסיפה המשנה שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להן חלק לעולם הבא ומי הם השלשה מלכים ירבעם בן נבט אחאב ומנשה.

והגמ' בדף ק"ב ב' מביאה ע"ז מעשה רב אשי אוקי אשלשה מלכים פי' שסיים פרק חלק עד שהגיע לג' מלכים אמר למחר נפתח בחברין [מחר נדרוש בחברין] שהיו תלמידי חכמים כמותינו ואין להם חלק לעולם הבא, אתא מנשה איתחזי ליה בחלמיה בא מנשה לרב אשי בחלום, אמר חברך וחברי דאבוק קרית לן, וכי סבור אתה שנהי' חברך וחברי דאבוק רש"י היינו מנשה בא בטענה האיש אתה קורא לי חבר וכי אתה שווה לי מהיכא בעית למישרא המוציא תאמר לי מהיכן צריך לבצוע את הפת כשמברכים המוציא לחם מן הארץ, אמר ליה לא ידענא השיב לו רב אשי בחלום אני לא יודע אמר ליה מהיכא דבעית למישרא המוציא לא גמירת וחברך קרית לן [מאיזה מקום בפת צריך לבצוע אתה לא יודע ואתה קורא לי חברך כאילו אתה שווה לי], אמר ליה אגמריה לי ולמחר דרישנא ליה משמך בפירקא [אדרבה תלמד אותי את הדין ומחר בשיעור אזכיר את זה בשמך] אמר ליה מהיכא דקרים בישולא ויש גורסין מהיכא דקדים בישולא והם שני פירושים מה השיב לו האם האם בוצעים מהמקום שנקרם הלחם או מהמקום שמקדים הלחם להאפות, ונחלקו בזה הפוסקים להלכה.

אמר ליה מאחר דחכימתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה, שאל [רב אשי שאל את מנשה מאחר שאתם כ"כ חכמים למה השתחוויתם לעבודה זרה] אמר ליה אי הות התם הות נקיטנא בשיפולי גלימא ורהטת אבתראי היית מגביה את שפת גלימתך כדי שיהי' קל לך לרוץ והיית רץ אחרי לעבוד עבודה זרה, למחר אמר להו לרבנן נפתח ברבוותא למחרת כשהתחיל לומר את השיעור הוא כבר לא התבטא בלשון חברינו אלא רבותינו" כאילו היה מנשה הרבי שלו.

וצריך להבין כמה דברים.

הנה בלי שום ספק שרב אשי היה תלמיד חכם ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומרו, ומי לנו גדול מרב אשי שחיבר את כל הש"ס ובודאי שהיה יודע הכל, והאיך ידע מנשה לבחור בדיוק את ההלכה הזאת שרב אשי לא ידעה, האם מן השמים גילו למנשה שבהלכה זו בדיוק הוא יכול לבדוק את רב אשי או שבמקרה שאל אותו את ההלכה הזו.

עוד צריך להבין הרי רב אשי אמר נפתח בחברין ופירש רש"י שהם תלמידי חכמים כמונינו נמצא שרב אשי ידע שמנשה הוא תלמיד חכם, ובכל זאת לא היה קשה לו האיך עבד ע"ז, אלא הוא הבין שאפי' שהוא תלמיד חכם שייך שיכשל בעבודה זרה, רק אחרי שמנשה שאל אותו מהיכא בעית למישרא המוציא ורב אשי לא ידע לענות וראה שיש הבדל ביניהם בדיון אחד שמנשה יודע יותר ממנו, לפתע התעוררה לו הקושיא "מאחר דחכמינו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה", נמצא כי זה שמנשה ידע את כל התורה כולה עדין לא הי' קשה לו האיך עבד ע"ז, אם כן מה קרה אחרי שנתחדש לרב אשי שמנשה יודע דין שהוא לא יודע עד שהתעוררה לו הקושיא חכמיתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה זרה.

ויש להוסיף, הנה בדורותינו יכול להיות אדם פשוט שלומד הלכות ויודע את ההלכה שצריך לבצוע במקום דקדים בישולא או דקרים בישולא לפי ב' הגירסאות, ואם ישאלו למדן גדול אם הוא יודע את הדין הזה יכול להיות שלא יידע, וכי מי שיוודע את הדין הזה הוא כבר הלמדן הכי גדול, האם זה כל כך מכריע עד שרב אשי אומר כיון שהוא יודע את הדין הזה סימן שאתם חכמים כל כך וממילא הוא מתפלל האיך עבדתם עבודה זרה מה זה קובע כל כך?

ובגישת דף ו' ב' מביאה הגמ' שרב אביתר אמר הלכה מסויימת ושאל רב יוסף מאן לימא לן דרב אביתר בר סמכא הוא [פי' שראוי לסמוך עליו] ועוד הא איהו דשלח ל' לרב יהודה בני אדם העולין משם לכאן הן קיימו בעצמן ויתנו את הילד בזונה והילדה מכרו ביין וישתו פסוק הוא ביזאל וכתב ל' בלא שרטוט ששלח פסוק זה לרב יוסף בלי שרטוט, ואמר רבי יצחק ב' כותבין ג' אין כותבין [מותר לכתוב שתי מלים בלי שרטוט ולא שלש] במתניתא תנא שלש כותבין ארבע אין כותבין והיות שהוא כתב את הפסוק הזה ועבר על הדין שאסור לכתוב בלי שרטוט ממילא אינו בר סמכא כך טען רב יוסף, אמר ליה אביי אטו כל דלא ידע הא דרבי יצחק לאו גברא רבה הוא, האם כל מי שלא יודע את הדין הזה של רב יצחק הוא כבר לא גברא רבא בשלמא מילתא דתליא בסברא לחיי אבל הא גמרא היא וגמרא לא שמיע ליה [דין זה לא חדשוהו מסברא אלא בקבלה מרביתיהם והוא לא קבל את הקבלה הזאת וכשלא יודע דבר של קבלה האם בגלל זה הוא כבר לא גברא רבא] עכ"פ רואים מהגמ' שאם אחד לא יודע את ההלכה לא נפרך שבשביל זה הוא לא גברא רבא אם כן מה רצה מנשה מרב אשי, אם למנשה הי' בקבלה את הדין הזה, ורב אשי לא ידעו האם בגלל זה רב אשי כבר לא כל כך גדול ורק מנשה גדול עד שהוא הוא כבר לא יכול להיות חברו וצריך לקרותו רבותינו.

ואפשר לומר כך הנה בעצם מאי נפקא מינא מהיכן לבצוע את הלחם אם למטה או למעלה, ומבואר במ"ב (סי' קס"ז סק"א) שזה מכבוד הברכה לבצוע במקום חשוב ומראה בזה שמחשיב את הברכה, והנה בשו"ע או"ח סעיף א' כתוב "שויתי ד' לנגדי תמיד הוא כלל גדול בתורה ובמעלות הצדיקים אשר הולכים לפני האלקים וכו'" כ"ש כשישים האדם אל לבו שהמלך הגדול הקב"ה אשר מלא כל הארץ כבודו עומד עליו ורואה במעשיו.

כך מביא הרמ"א מיד בהתחלה של השו"ע והרי ידוע שדבר שאדם רוצה בו מאוד הוא משתדל ומתעניין בו עד כמה שהוא יכול להשיגו, וכל מה שרוצה יותר הוא משתדל יותר להבין ומתעמק יותר האיך ללמוד את זה והאיך להוציא מה ששייך להוציא מזה, וככל שהוא פחות רוצה את הדבר זה מעניין אותו פחות ולא איכפת לו, ומעתה בזמן מנשה יכול אמנם להיות שלא היו מחוייבים בכלל לברך מפני שרבנן עדיין לא תקנו ברכות, אך בכל זאת הצדיקים התלמידי חכמים שבאותם הדורות ידעו שעל כל דבר שעושים צריך להזכיר את שמו של הקב"ה, והכל בכלל שויתי ד' לנגדי תמיד וכך גם מנשה הבין שבזמן שמוזכרים שם שמים צריך להרגיש שהוא עושה פעולה לכבוד את הקב"ה, וככל שאדם יותר קשור ודבוק בד' ויודע שאין להסיח דעת מהקב"ה אז לפני כל דבר שעושה הוא חושב האיך יכול לכבוד בזה את הקב"ה, ולכן בשעה שבאים לאכול את לחם אפילו אם אין חיוב ברכה, בכל אופן המדרגה של אדם חשוב

היא שבזמן שהוא עושה פעולה עליו לעשות את הפעולה עם כל המחשבה שייצא מזה כמה שיותר כבוד שמים, ובשביל זה כשבא לאכול היה חושב האיך יכולים לכבד בזה את הקב"ה, ובוצע במקום החשוב ביותר כי בזה הוא מראה שבכל פעולה הוא מחשיב את כבוד ד', ואמנם אחרי שמנשה חידש את ההלכה הזו ונפסק להלכה יכול להיות שלא כל אחד שלומד את הדין הזה חושב כל כך, אבל בזמן ההוא שלא היה עדיין שו"ע מי שהיה גברא רבא היה עושה את זה מתוך ההבנה וההכרה הזאת מנשה סבר שמי שיש לו הרגש כזה הוא במדרגה של אדם גדול, ומי שלא חושב על זה הרי הוא כבר במדרגה פחותה במקצת, שהרי בגדלות יש מדרגות רבות.

דהיינו מה שמנשה טען לרב אשי, לא היה משום שחסרה לרב אשי הידיעה של הדין הזה כי גם אם הוא לא יודע דין אחד עדין לא נפרך שהוא גברא רבא, אלא שהאנשים בדור של מנשה הצדיקים בכל פעולה שהיו עושים, היו חושבים האיך אפשר לכבד את הקב"ה, ומי שאינו חי כך זה סימן שחסר בגדלות שלו, ואם יש פעולה אחת שרב אשי לא הרגיש שצריך לכבד בזה כבוד שמים סימן שחסר בגדלות שלו, וכמובן לפי מדרגתם שאנו רחוקים מלהשיג כי מי שחושב ומתעמק בזה כל כך, צריך שזה יהיה בכל פעולה, ורב אשי הסכים לכך שמנשה באמת יותר גדול ממנו שהוא גברא רבא יותר ולכן נתעוררה לו עכשיו השאלה האיך הם עבדו עבודה זרה?

קודם לכן אף שהוא ידע שמנשה היה תלמיד חכם בכל זאת הוא מבין שגם תלמיד חכם יכול ר"ל להיכשל בחטא ואפילו בחטא של עבודה זרה שהיתה בימיהם, אבל אדם כזה שבכל פעולה שעושה הוא מתבונן וחושב האיך אפשר לכבד את הקב"ה, על זה היה קשה לו האיך הוא עובד עבודה זרה ולכן שאל את מנשה "חכמיתו כולי האי מאי טעמא קא פלחיתו לעבודה" עכשיו שנתברר שאתה לא סתם בן אדם

זאת אומרת עכשיו שנתברר שאתה לא סתם בן אדם, אלא כל דבר אתה עושה עם חשבון ולא עושה סתם פעולה בלי לחשוב, האיך נכשלת בחטא של ע"ז על זאת ענה לו מנשה שבתקופתו היה כזה יצר קשה שהיה קשה מאד להתגבר עליו.

אמנם ודאי שאנחנו לא במדרגות כאלה שכל פעולה תהיה עם מחשבה גבוהה כל כך, אבל עלינו לדעת וללמוד מזה עד כמה שאפשר להוציא לפי מדרגתנו הקטנה מאד שלא לעשות דבר בלי התבוננות וכלי חשבון אדם שעושה כל דבר כפי מה שיוצא לו בלי לחשוב, זוהי מדרגה קטנה של בן אדם ואפילו בדעותינו הקטנה צריך להשתדל עד כמה שאפשר לחשוב בכל פעולה אם ייצא מזה כבוד שמים או חלילה להיפך כאשר אדם עושה פעולה הוא חייב לחשוב אם ייצא מזה כבוד שמים או להיפך חילול שם שמים, ואף שהרבה פעמים אפילו אם הוא חושב בכל זאת הוא מרמה את עצמו שעושה לכבוד שמים אך למעשה זה לכבוד עצמו, אבל עכ"פ שיחשוב לכל הפחות ואם הוא לא חושב זה מדרגה קטנה מאד ומי שילך בדרך זו המדרגה שלו היא גבוהה גבוהה והוא יכול להגיע למדרגות גדולות, אמנם לא יהיה כמו רב אשי אבל יהיה גדול מאד אנחנו צריכים מאד להתחזק בזה כל אחד ואחד אפילו אנשים קטנים כמונו ולהשתדל עד כמה שאפשר לא לעשות פעולות בלי מחשבה ומה שיעשה יותר עם מחשבה יש לקוות שיגדל ויהיה גברא רבא והקב"ה ישמח באדם כזה וכולנו נזכה להתרומם להגיע למדרגה כזאת ומי שיתרומם בזה יהיה מאושר בזה ובבא. (שיחת רבנו בהיכל ישיבת חברון לרגל יום הארצות של מרן הגר"י סרנא זצ"ל אלול תשס"ד)

גדול הדור או תלמיד חכם..

סיפר רבינו: אחד בא לבקש ברכה שרוצה להיות גדול הדור, אמרתי שזה לא שום מעלה גדול הדור, מפני שאם הדור עמי ארצים אז מה תהיה ראש לעמי הארץ, תבקש להיות תלמיד חכם. (צדיק כתמר יפרח)

ביצה גדולה

אחד בא לרבינו באיזה שאלה, וכנראה רבינו לא רצה להזדקק, ואמר הלה: הלא רבינו גדול הדור ואם הוא לא יכריע מי יכריע?

וסיפר לו רבינו שחסידי מספרים שליד העיר רימנוב היתה ביצה גדולה, ורבי מנדל מרימנוב זצ"ל אמר שכשהקב"ה הראה לאדם הראשון דור דור ומנהיגיו הראה לו גם את ר' מנדלי הנ"ל, ואדה"ר ירק ואמר הגם זה יהיה גדול הדור? ומאותה יריקה נעשה הביצה שליד העיר רימנוב. (צדיק כתמר יפרח)

יום היארצייט של מרן הגאון רבי אלחנן וסרמן הי"ד נעקה"ש י"ב תמוז תש"א

אודות ר' אלחנן כבר כתבנו בשנים קודמות, ונביא כאן עוד כמה ענינים

לחזור מיד

שח רבנו שסיפר לו הגאון ר' גדליה רבינוביץ זצ"ל שפ"א הגיע ר' אלחנן לאסוף כספים באנגליה, והיה אמור להתארח אצל הוריו, בלילה הראשון שהיה שם אשה אחת נדבה לו סכום עצום שזה כל מה שציפה שיקבל באנגליה, ומיד הודיע להם שהוא חוזר חזרה לברונביץ, והם הפצירו בו שעד שהוא כבר הגיע שיחכה עוד כמה ימים וימסור שיעורים וישיג עוד כספים.

ואמר להם ר' אלחנן הרי אני מוסר שיעור ומה שאני יוצא זה כשאין ברירה ואני מוכרח להביא כסף לשיבה, אבל ברגע שיש לי כבר את הכסף אני מוכרח לחזור מיד למסור את השיעור. (מפי נכדו הרה"ג ר' אשר שטינמן שליט"א)

גדלות ר' אלחנן

אמר רבנו: הגר"א וסרמן זצ"ל זכה הרבה, אמנם הוא נהרג, אבל כל הישיבות לומדים את תורתו, ונתקיים יגע ר' בון..... רבינו מדבר רבות בשבחו של הספר קובץ שיעורים זה ממש ספר נפלא (מוריעדיק), הערות טובות, זכה שכ"כ הרבה לומדים בספרו, ר' אלחנן עצמו הי' כותב כל שבוע.

הרבנית של הגר"ש שקופ זצ"ל אמרה שלא הי' תלמיד שציער [את רבי שמעון] כמו ר' אלחנן שרץ אחרי בעלה לדבר עמו בלימוד, אף בביתו הלך אחריו לדבר עמו בלימוד. (כ' צדיק כתמר יפרח)

סיבת המפולת

רבינו דיבר בענין שאנו בדורינו לא יודעים להצביע ועל מה למה, בגמ' ידעו שזה בעון זה וכך וכו'. ר' שלמה לורניץ שלח לרבנו מאמר שכתב ר' אלחנן וסרמן זצ"ל שגם אז בזמנו הי' כך משבר כלכלי, וכתב מאמר שזה הכל מחסרון באמונה, [א"ה ראה את המאמר בקובץ מאמרים ואגרות ח"א עמ' טו - יח באריכות]

ושאל רבינו שרוצה להבין הרי לבסוף המצב נעשה יותר טוב, ולדבריו הי' צ"ל שלא ישתנה עד שיתחזקו באמונה, אלא בהכרח שאנו לא יכולים לדעת כל דבר על מה מגיע. [א"ה שאלתי לרבינו אולי יש הנהגה שה' מעניש מפני סיבה, אבל רק לזמן מסוים אף שעדין לא תוקן אותה סיבה] (כ' צדיק כתמר יפרח)

בנו הרה"ג ר' אליעזר שמחה וסרמן

רבינו סיפר שבני ר"ש לורניץ ז"ל סיפרו לו שאביהם קנה חלקה בהר הזיתים, ואח"כ מכרו וקנה בהר המנוחות, בטענה שרוצה להיות קבור ליד החברותא שלו הרה"ג ר' שמחה ב"ר אלחנן וסרמן זצ"ל שאין לו ילדים ועי"ז יעלו גם לקברו, ולבסוף אכן נתברר שהיא"צ של ר' שמחה וסרמן בב' חשון, ושל ר' שלמה לורניץ ז"ל בא' חשון ובר"ח לא עולים, ויעלו בב' חשון ביא"צ. (צדיק כתמר יפרח)

יום היארצייט של מרן הגאון רבי אליעזר יהודה פינקל זצ"ל ראש ישיבת מיר נלב"ע י"ט תמוז תשכ"ה

בעיר בריסק

רבנו שליט"א סיפר שהיה דין תורה מסוים בעיר בריסק שהגר"א וסרמן והגרא"י פינקל היו בוררים, ואח"כ הלכו למרן הגר"ע שיהיה הבורר השלישי שיכריע.

ביסוד ישיבת בריסק

רבינו סיפר על שיעורו של הגר"י שהתחילו בלימוד מסכת תמורה, ור' אליעזר יהוד' פינקל שלח קבוצה בחורים טובים, ואף החזיק אותם כספית כי להרב לא הי' ממה להחזיק אותם. (כ' צדיק כתמר יפרח)

בנו ר' מאיר

לר' אליעזר יהודה הי' בן בשם ר' מאיר והי' נשוי לנכדת הגר"ח מבריסק, בת חתנו הגאון ר' צבי גליסקון, ונפטר בשואה, ואביו הגרא"י היה מאוד שבור מכך. (כ' צדיק כתמר יפרח)

סגולה לרפואה

וכשחלה הגר"ח ז"ל בנו של ראש ישיבת מיר הגרא"י פינקל זצ"ל, הדפיס את ספר קצות החושן וחילקו לבני תורה, ונתרפא בנו. וזה מפני שספר קצות החושן משתמשים בו הרבה מאד, ובודאי זה זכות בשבילו, והקצות החושן ממליץ טוב בעדו.

י"ז תמוז שחל ביום א

במשנה ברורה סימן תק"נ ס"ק ו' מביא דבעל נפש יחמיר על עצמו בכל התעניות כדיני ת"ב. ובשער הציון ס"ק ט' כתב ועי' בא"ר בשם השל"ה דבעל נפש צריך להחמיר להפסיק גם מבעוד יום, ויל"ע בתענית החל ביום ראשון אם בעל נפש יחמיר על עצמו להתחיל להתענות מבליה או כיון דמצוה לאכול מלוח מלכה עדיף שלא להתחיל להתענות מהלילה ובמקור חיים לבעל החו"י או"ח סימן ש' כתב ואף אם החמיר לפניו על עצמו להפסיק מבע"י בצום הרביעי וצום העשירי אם אירע שחלו ביום א' לא יבטל הסעודה הנ"ל עכ"ל. ובשערי תשובה כתב ועי' בא"ר בשם השל"ה מי שמפסיק מבע"י יטרח להכין סעודה זו לאחרים גם ילמוד דינים ומאמרים השייכים לסעודה זו עכ"ל. (ימלא פי תהלתך ח"ג עמ' שכ"ח)

לפני קרוב לעשרים שנה התלווה הגר"א דינר שליט"א לרבנו הגרא"י שליט"א לנחם אבליים על הגאון ר' וועלוול איידלמן זצ"ל שנפטר בו' טבת תש"ס, ועשרה בטבת חל ביום א', ואמר מרן שליט"א להגרא"י שליט"א שהוא מסתפק האם אלו שנוהגים לצום בכל הד' צומות מהלילה, האם צריכים לצום כבר ממוצאי שבת, והכריע להעדיף את המלוח מלכה, והיה משמע שרבנו החמיר בעצמו בכל הצומות שלא לאכול כבר מליל התענית, וכך היה נוהג חברו הטוב של רבנו שליט"א הגאון רבי משה סולביצ'יק זצ"ל (שיעורי הגר"ב זילברברג שליט"א)

צער על שלשת השבועות

שח רבנו: בשלשת השבועות כל דבר קשה יותר, מי שיש לו צער כל דהוא כל השנה, בשלושת השבועות צערו מתגבר יותר, והסיבה לכך כי למעשה צריכים אנו להצטער על חורבן ביהמ"ק, ואם לא מצטער על החורבן נותנים לו צער אחר, כי צער שנגזר על האדם אי אפשר להפטר ממנו, ואם לא מצטער על החורבן נותנים לו משמים צער אחר. (שיעורי הגר"ב זילברברג שליט"א)

נשיח בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסימ קרליץ שליט"א**
גליון מס' 126 • פנחס תשע"ו

איש כי ימות ובן אין לו (כו, ח)

טעמא דאין לו בן, הא יש לו בן, בן קודם, מכאן שהבנים יורשים את האב (ב"ב ק"י).

נתנו לאבא זכות להכניס ילד לשיבה מבלי לשלם

האם הבן יורש זכות זו

שאלה: מעשה בבחור שהגיע מחו"ל להתקבל לשיבת פונוביז', הרב בחנו והחליט שלא לקבלו. ואז הוציא הבחור פתק מכיסו והגישו לרב, הרב נדהם וקרא לרבנית, ומיד קבלו לשיבה והצמיד לו אברכים ת"ח שילמדו איתו, ואכן הוא נהפך ברבות הימים לת"ח. נתברר כי לפני י"ב שנים, נסע הרב לשווייץ לצורך איסוף תרומות לשיבה, ובאישון לילה הגיע למלון, וכשביקש חדר, השיבו לו שכל החדרים תפוסים. אך לכבוד הרב, התאמץ בעל המלון היהודי, ונזכר שיש משפחה ששכרו שני חדרים, אחד להורים ואחד לילדם, הוא קרא להם למשרד, ושאלם אם יסכימו להצטופף בחדר אחד, וכך יתפנה חדר אחד לכבוד הרב. הם הסכימו, והכניסו את הילד לחדר ההורים, ולמחרת נכנסו לרב להתברך, שאלם הרב מה הם צריכים, והם השיבו שכסף יש, ונחת ב"ה יש, ואמרה האמא שהם רוצים שהרב יקבל את הילד ה'מוותר' לשיבה בבוא העת. הרב הוציא פתק, ורשם התחייבות, וזהו הפתק שהוציא הבחור כעת.

ויש לשאול מה הדין אם הבחור לא היה מנצל את זכותו לבוא ללמוד בשיבה, אלא היה שולח ברבות הימים את בנו ללמוד בשיבה, האם הישיבה היתה מחוייבת לקיים את ההבטחה אף לנכד או לא?

כמו כן יש לשאול מה הדין כאשר ראובן תרם כסף רב לשיבה מפורסמת, והאב קיבל בתמורה לכך, זכות להכניס את אליצור בנו לשיבה מבלי להיבחן. ראובן לא ניצל את זכותו, וכעת בא אליצור בנו של ראובן, וטוען שמאחר ואביו לא ניצל את זכותו, ואני היורש שלו, הרי שאני רוצה לנצל זכות זו, ולהכניס את בני לשיבה בלי מבחן. האם הוא צודק בטענתו?

תשובה: שמעתי מהגר"נ קרליץ שליט"א שהדבר תלוי, דאם היה תנאי שהילד מפנה את החדר בתנאי שיתקבל לשיבה, אזי הזכות עוברת בירושה לבנו, כי הוא פירעון חוב, אבל אם היתה רק הבטחה לקבלו לשיבה כהכרת הטוב, הבטחה לא עוברת בירושה. וממילא בנידון השני לגבי תורם שקיבל הבטחה בתמורה לתרומה הגדולה שתורם, מסתבר שבכל מקרה זהו תשלום עבור התרומה, והזכות עוברת בירושה. (חשוקי חמד, בכורות)

ביום א' י"ח תמוז ימלאו עשר שנים לפטירתו של האי גברא רבה

הגר"ר ישראל מאיר יוטקובסקי זצ"ל

נלב"ע עש"ק י"ח תמוז תשס"ו

שנים רבות ישב ר' ישראל מאיר בכולל "חזון איש" שבראשות **רבינו שליט"א** והגה בתורה בעמל ויגיעה עצומה, תוך שהוא מקיים בעצמו את דברי הרמב"ם שאסור ליהנות מדברי תורה, והתנזר כליל מקבלת המלגה הניתנת מהכולל, [כשיטת רבו המובהק הגר"ג נדל זצוק"ל].

בצעירותו נבחן ר' ישראל מאיר אצל **רבינו שליט"א** על כל ארבעת חלקי השולחן ערוך, וקיבל ממנו אישור כי הוא בקי בהם. אך בענותותו לא סיפר זאת אף לבני ביתו.

בהלויתו של ר' ישראל מאיר היה **רבינו שליט"א** ראשון המספידים, והספיד – שלא כדרכו, בניגון ובקול בוכים, ובאריכות גדולה כרבע שעה.

בחיינו ביקש ר' ישראל מאיר להקבר בחלקת הילדים בבית העלמין סגולה, ליד אחיו שנפטר בילדותו, באמרו שעל קבר אחיו לא יהיה מי שיעלה, וע"כ רצונו להקבר לידו, וכך כשיעלו צאצאיו על קברו, יפקדו גם את קבר אחיו.

למרות שבין הילדים הקבורים שם היו כאלו שבאו מבתיים שאינם שומרים תורה ומצוות, סבר ר' ישראל מאיר כי ילדים שלא הגיעו למצוות הינם בגדר צדיקים, ואף אם לא התחנכו בחייהם לשמירת תורה ומצוות.

אך לאחר פטירתו של ר' ישראל מאיר התברר כי בחלקה הסמוכה, בתוך ד' אמות, קבורים גם מבוגרים שאינם שומרי מצוות, כיון שכך הורה **רבינו שליט"א** כי אין לקיים את דבריו ובשום אופן אין לקברו שם.

לאחר פטירתו התקיימה עצרת מספד בהיכל כולל חזון איש, את המודעה ניסח **רבינו שליט"א** בעצמו, ובה נאמר "נפש נקי וצדיק מופלג בתורה ויראת שמים, הרב הגאון רבי ישראל מאיר יוטקובסקי זללה"ה אשר מסר נפשו על שמירת קדושת ישראל וכבוד מתי ישראל".

דיני צום י"ז בתמוז - ממון פוסק הדור רבינו נסים קרליץ שליט"א

חתן וכלה בצום נדחה

שאלה: השנה שצום י"ז בתמוז נדחה משבת ליום ראשון, אם חתן וכלה בתוך ימי השבע ברכות צריכים לצום? תשובה: לענין תענית נדחה מבואר שאינם צריכים לצום.

עליה לבעל ברית בצום נדחה

מכיון שבעל הברית יכול לאכול בצום נדחה (ועי' שעה"צ, הל' מגילה סי' תרפ"ו סי"ק ט"ז) הגם שחייב לקבל עליה מצד בעל הברית, אבל אם אוכל לא יכול לקבל עליה, ויקבל הגבהה או גלילה.

קטן שנעשה בר מצוה בצום נדחה

שאלה: קטן שנעשה בר מצוה ביום י"ח תמוז בתענית נדחה האם צריך לצום? תשובה: יש להחמיר וצריך להתענות משום דלמעשה כשהצום נדחה ליום אחר, א"כ ביום הזה קבעו חכמים לצום, וביום הזה הוא כבר גדול, וכן גם שלא יפרוש מן הציבור כיון שחכמים תקנו להתענות היום והציבור מתענה, א"כ שיתענה עם הציבור.

כיבוס בגדים – משא ומתן של שמחה

בתענית י"ז בתמוז ועשרה בטבת אולי יש למעט במשא ומתן ובבנין של שמחה, אבל לכבס אין לאסור.

מעוברת ב"ז בתמוז

שאלה: אשה מעוברת האם צריכה להתענות ב"ז בתמוז? תשובה: ברמ"א כתב שמעוברת צריכה לצום, אמנם בזמנינו שהרבה מעוברות חלשות, ובפרט ב"ז תמוז שהימים חמים, יש יותר מקום לומר שאינם צריכות להתענות.

מינקת חלקית

שאלה: אשה שמניקה באופן חלקי, דהיינו שהתינוק ניזון גם מדברים אחרים, האם צריכה להתענות? תשובה: מרן החזו"א זצ"ל הורה שגם אם מניקה רק באופן חלקי, דהיינו שהתינוק אוכל דברים אחרים בנוסף לחלב אמו, לא תתענה. אמנם כל זה דוקא אם חלב אמו הוא חלק חשוב במאכלו.

גדר חולה

שאלה: מה הוא גדר חולה שאין צריך להתענות בצומות אלו? תשובה: כל חולה שנפל למשכב אי"צ להתענות [ואפילו בכאבי עינים צידד הביאה"ל להקל].

לקיחת תרופה עם מים

שאלה: מי שאינו בגדר 'חולה' אך צריך לקחת תרופה בתענית, ואם לא יקח התרופה זה יזיק לבריאותו באיזה אופן יבלע התרופה והאם יכול לבלוע התרופה עם מעט מים? תשובה: בסירופ: אם התרופה מרה מותר לבלוע בלא מים, ואם יש בה מתיקות יערב בה דבר מר וישתה. בכדורים: לכתחילה יבלע בלי מים, ואם אינו יכול לבלוע בלי מים יבלע עם מים מרים או שימיס את הכדור במים ואז יהיו המים מרים, וישתה. ואם אי אפשר באופנים הנ"ל מותר ליטול את הכדור עם מעט מים שצריך לצורך הבליעה.

חולה שהבריא

שאלה: מי שהיה בגדר חולה והותר לו לאכול, ובאמצע התענית מרגיש יותר טוב ויש בכוחו להתענות מאמצע היום, האם יתענה מה שיכול? תשובה: מעיקר הדין לא חל עליו חיוב תענית ומותר לו להמשיך לאכול, ומ"מ יש לו להמנע מאכילה כדי להשתתף עם צער הציבור.

סדר האכילה בחולה

שאלה: חולה שמותר לו לאכול בצום י"ז בתמוז האם יכול לאכול כרגיל? תשובה: מותר לו לאכול אפילו יותר מכדי צרכו, אמנם לא יתענג באכילתו כדי שישתתף בצער הציבור.

ברכה על שתית מים לפני הצום

שאלה: מי ששותה הרבה מים לפני הצום, באופן שאינו מרגיש צורך לשתות כעת, רק שותה בשביל הצום, האם יש לחוש שזה אינו לצמא ולא יברך שהכל? תשובה: כל זמן שעדיין נהנה מחמת המים מברך על שתיתם.

שכח להתפלל מנחה בתענית

שאלה: שכח להתפלל מנחה בתענית שהדין הוא שצריך להשלים ולהתפלל פעמיים ערבית, האם צריך להזכיר עננו בשומע תפלה של ערבית? תשובה: לא.

נא להמשיך ולהעמיק
לרפואת רבי יעקב בן
מרים בת גיטל לרפ"ש
בתושח"י

גליון צ', פ' פנחס
י"ז תמוז ה'תשע"ו
רמת - השרון

רבי יעקב אדלשטיין שליט"א

משיחותיו של מו"ר הגאון הגדול

עז פנים

[חוצפה לש"ש]

"יהודה בן תימא אומר, הוי עז פנים,
וקל בנשר, ורץ בפני, וגבור בארי
לעשות רצון אביך שבשמים" (אבות פ"ה,
מ"ב)

עז דהיינו - עז פנים, חוצפה. כל ארבעת הדברים המוזכרים במשנה הן מידות של חיות. הצבי רץ מהר, אריה בעל כח הגבורה וכו', באדם ישנם כל הכוחות של כל בעל חי ובעל חי, לכל בע"ח יש טבע אחד, אבל בעל חי הנקרא אדם הוא בעל כל מיני כוחות טבע מגוונים של בעלי חיים. אפשר לראות זאת אפי' בקוף שהטבע שלו הוא חיקוי, גם לבן אדם יש טבע של חיקוי. בלי שום סיבה. אם הוא עושה ככה גם אני עושה ככה.

ידוע שעד לפני חמשים או שישים שנה לא היה בכל בית מקרר, זה היה דבר נדיר. אם היו רוצים שהאוכל שמבשלים לשבת לא יתקלקל היו שמים קרח, היו מקררים שלא עובדים על חשמל, אלא היה זה ארגז קירור קטן, ארון כזה שבו יש דפנות מבודדות שהאוויר שמבחוץ לא משפיע אעפ"י שבחוץ חם מאוד. מבפנים שמים בלוקים של קרח מלבניים, זה יוצר אוויר קר, כמו מקרר בימינו רק שהקור הוא מהקרח.

כאן ברמת השרון היה בית חרושת לייצור קרח. את הקרח לא קנו במכולת, כיון שעד שיביאו את הקרח הביתה יימס, וישאר חצי ממנו בגלל האוויר החם. אז איך מביאים קרח, היו אנשים מוכרי קרח שהיה להם סוס ועגלה עמוסים קרח מכוסה בשקים והיו פזורים בכל העיר, כשהגיעו היו מצלצלים בפעמון ומכריזים, קרח! הייתה מזה פרנסה להרבה אנשים שהיו משלמים לו למי שהביא ומכר את הקרח.

הייתה שכונה בירושלים קראו לה קריית היובל, כמה אלפי משפחות, וגם שם היו

מסתובבים מוכרי הקרח. ביום שישי קונים הרבה מאוד, כדי שכל השבוע תהיה שתיה קרה ואוכל קר, אבל תוך תקופה של שנה שנתיים נשארו כולם בלי פרנסה, מה קרה. היה אחד שהיה לו כסף וקנה מקרר חשמלי, אח"כ עוד אחד קנה מקרר, גרו רובם בבנייני מגורים של ג' קומות וכך כמה אנשים קנו מקרר. אבל לא כל אחד כ"כ עשיר לקנות מקרר חשמלי. אבל... כיון שלשכנה גם יש מקרר למה שלי לא יהיה? זה שמוכר את המקררים אמר, אין בעיה, תשלם בתשלומים, בצ'קים - עשרה חודשים, וגם זה שאין לו כסף יוכל לקנות. וכל השכונה - כל האנשים קנו מקררים.

בואו ונסתכל מה הסיבה, וכי המקרר עם הקרח לא הספיק לקרר? לא, לא זו הסיבה. שום דבר לא השתנה, אז למה כולם קונים, כשעשיר אחד יש לו כסף אין בזה שום בעיה, אבל זה שהשכן מיד אחרי כן גם קונה וכן השכנים הנוספים - זה מה שקוף עושה, לבני אדם יש טבע כמו בע"ח כמו קוף, לחקות בלי שום שכל. יהודי אמיתי שוקל שיקולים עפ"י התורה ולא חי לפי חיקוי.

הרמב"ם* אומר שבטבע של בני אדם זה להמשך אחר הסיבה, ולכן למשל רצוי שלא לגור על יד רשעים. יש סכנה שגם בזה יהיה כמו קוף, הוא עושה עבירות גם אני אעשה. לכן מי שיש לו יריש והוא יושב ולומד ספרי מוסר ובוחר בטוב, הוא מתגבר על הטבע הזה. יש הרבה טבעים נוספים, טבע של עצלות, יש טבע של אהבת הכסף ולכן יש גנבים. התורה מלמדת אותנו איך

בס"ד י"ב תמוז תשע"ו, יום ב' לפרשת פנחס

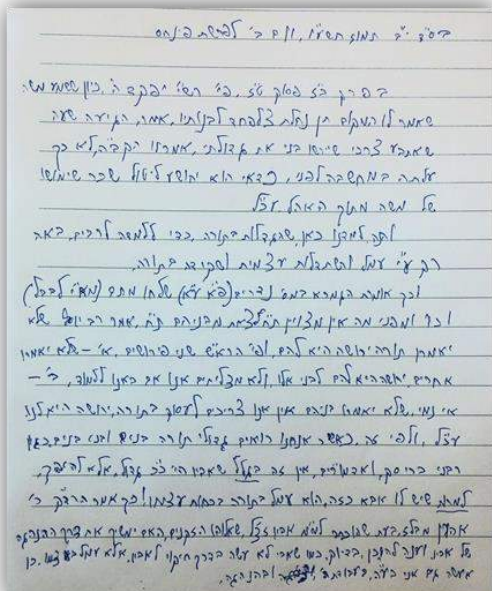
יפקד השם אלקי הרוחת לכל בשר איש על
העדה (כז, טז)

ופי' רש"י יפקד ה' - כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר, הגיעה שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולתי אמר לו הקב"ה: לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שימוש של משה מתוך האהל. עכ"ל.

והנה למדנו כאן, שהגדלות בתורה, כדי ללמדה לרבים, באה רק ע"י עמל והשתדלות עצמית ושקידה בתורה.

וכך אומרת הגמרא במס' נדרים (פ"א ע"א) שלחו מתם (מא"י לבבל) וכו' ומפני מה אין מצויין ת"ח לצאת מבניהם ת"ח, אמר רב יוסף שלא יאמרו תורה ירושה היא להם, ופי' הרא"ש שני פירושים, א'- **שלא יאמרו אחרים, ירושה היא להם** לבני אלו, ולא מצליחים אנו אם באנו ללמוד. ב'- אי נמי, **שלא יאמרו בניהם** אין אנו צריכים לעסוק בתורה, **ירושה היא לנו** עכ"ל.

ולפי זה, כאשר אנחנו רואים גדולי תורה בנים ובני בנים, כגון רבני בריסק, ואדמו"רים, אין זה בגלל שאביו הי' כ"כ גדול, אלא להיפך, למרות שיש לו אבא כזה, הוא עמל בתורה בכחות עצמו! כך אמר הרה"ק ר' אהרן מבלז, בעת שהוכתר למ"מ אביו זצ"ל, שאלוהו הזקנים, האם ימשיך את דרך ההנהגה של אביו, וענה להם כן, בדיוק כמו שאביו לא עשה בדרך חיקוי לאביו, אלא עמל בעצמו, כן אעשה גם אני בע"ה, בעבודת ה' ובהנהגה.

לעילוי נשמות: יעל בת משה אלפרד בייה ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר. ז"ל

ובדרך הטבע צריך לחיות בשלום עם הגויים שמסביב, וכמו שהיה נהוג בין עמים שכדי ליצור מצב של שלום בין עמים היו נוהגים לעשות חיתון בין משפחות של מלכים.

כך גם היה נהוג באירופה שמלך פרוסיה למשל התחתן עם הבת של מלך רומניה, ועכשיו כבר לא יעשו מלחמה, שאיזה מלך יצא להלחם נגד הבת שלו.

דרכן ישראלי לכזבי בת צור

זה היה החשבון של זמרי שכשיגיעו לארץ ישראל המדיינים יהיו שכנים שלנו ויכולים להצר לנו, וכך באמת היה שבימי שפוט השופטים הם עשו צרות לעם ישראל¹. ולכן אמר זמרי אני אקח לאשה את הבת של מלך מדיין, אני מוכן למסור את הנפש, להקריב את עצמי למען המטרה הזו, ולהתחתן איתה ואז נחיה בשלום, היא תהיה אזרחית מדינת ישראל, ניתן לה דרכון ישראלי, ואז המדיינים לא יצרו לנו.

היה נשיא של מדינת ישראל, [פרס או נבון] שגם חשב שכדי שלא תהיה איבה בין העמים, חשוב לעשות מפגשים בין צעירים יהודיים וערבים. ובאמת כבר עשו מפגשים כאלה במועדונים בחיפה ובבאר שבע, והרבה נישואי תערובת יצאו מזה. גם הרבה סטונדטים ערבים שלומדים באוניברסיטאות בארץ התחברו עם יהודיות, הם יודעים לדבר עברית טוב, ומתלבשים כמו יהודים ונהיים 'חבר וחברה' ואח"כ זה מגיע לנישואין. אבל באמת, אחר שהפעילו את הרעיון הזה התחילה האינתיפאדה הראשונה, ונהיה בדיק ההפך.

וכך רצה לעשות זמרי עם כזבי. אבל האמת היא שבלעם בעצמו ברח את ישראל בברכות שאומרות את ההיפך, שדווקא כשעם ישראל לעצמו, בלי להתערב בגויים, זו המעלה שלו. שאמר בלעם - 'הן עם לבדד ישכן' (כג, ט), דהיינו כשעם ישראל 'לבדד', בודד בין העמים, אז - 'ישכון' שוכן לבטח. אבל כאשר עם ישראל 'בגויים' כשהוא מעורב בגויים אז 'לא יתחשב' הוא לא חשוב ולא מחשיבים אותו. מכאן שעם ישראל לא צריך לפעול בדרכים האלו. הנצחיות של עם ישראל היא שהוא שומר על הייחוס שלו, שלא מתערב בנישואי תערובת.

את אֶחָתָנּוּ, יש הלכה שבן נח שגזל, חייב דין מוות, וכן מי שאינו דן אותו. הוציאו פסק הלכה והרגו את אנשי שכם. שמעון ולוי אחים והם עזי פנים, יש עליהם עוד סיפור: פסקו להלכה שיוסף מדבר לשון הרע אל יעקב אבינו על האחים וראו גם שהוא מתנהג לא כמו המסורת של המשפחה², ולכן הרי הוא מקולקל ומסוכן לקדושת המשפחה - הם החליטו שיוסף חייב מיתה ואמרו לכו ונהרגו, אלה היו שמעון ולוי.

להשתמש בכחות הטבע לטוב

הם התכוונו לשם שמיים אף על פי שבסוף התברר שהם טעו, אבל בתחילה הם בעצם רצו להביא קדושה לעם ישראל. לשמעון ולוי היה טבע של בע"ח - של נמר, שיש לו טבע שהוא עז פנים. עברו כמה דורות, הנכדים והננינים שלהם גם הם היו עזי פנים - פנחס המשיך ללמוד מוסר ויר"ש לכן הוא זכה לקדש שם שמיים. אבל זמרי בן סלוא התקלקל ונשאר עז פנים כמו הסבא שמעון, זמרי היה עז פנים ועמד כנגד משה רבנו והביא מגיפה לעם ישראל. עשרים וארבעה אלף איש מתו במגיפה. זה רואים אנחנו שהמדינות הן אותו הדבר, אך תלוי איך משתמשים בעזות פנים, אנו לומדים מפרשת השבוע שיש להשתמש בכל הכוחות של הטבע רק לצד הטוב.

גיור רפורמי

[חשבונות זמרי ומעשה פנחס]

ח"ב

המשך הדברים שנאמרו בשב"ק פ' בלק תשע"ה.

"וְשֵׁם אִישׁ יִשְׂרָאֵל הַמֶּכָּה אֲשֶׁר הָפָה אֶת הַמִּדְיָנִית זָמְרִי בֶן סְלֹוא נָשִׂיא בֵּית אָב לְשִׁמְעוֹנִי" (כה, יד)

החשבון של זמרי היה כזה, שהרי כל החיים במדבר היו בנס, שהמן היה יורד להם כל יום והמים היו של נס בזכות משה רבנו שהרג בידיו את עוג מלך הבשן הגיבור הנורא, אבל כשיגיעו לארץ ויהושע יכניס אותם לארץ וילחם עם העמים בארץ, זה יהיה בדרך הטבע.

מתגברים על הטבע, ולא כמו הטבע של קוף.

אבל השם נטע באדם את הכוחות האלה לא בשביל שהאדם יבטל אותם לגמרי, אלא כדי שלא ישתמש בהם לדבר רע. ולכן אם עושים כמו מעשי קוף, דברים רעים לחקות מעשי שכנים רעים, זה ודאי לא טוב. אבל אם עושה מעשה קוף אחר מעשי צדיקים, ודאי שזה דבר טוב, ואומר לעצמו אם הוא צדיק גם אני אהיה צדיק.

אומרת המשנה 'הוי עז כנמר' ועזות פנים זה דבר רע, אבל זה יכול להיות גם דבר טוב כשעושים את זה כדי לעשות את רצון אבינו שבשמים. ידוע שמידות שבאדם עוברות בירושה, ובד"כ לצאצאים יש את אותם המידות כמו של ההורים.

היפך רצון אביו שבשמים

בפ' השבוע מסופר על שני אנשים שהתנהגו במידה של עזות פנים, חוצפה. אחד השתמש במידה זו לטובה ואחד השתמש לרעה, כתוב בפרשה על זמרי בן סלוא. חצוף!... לעיני כל עדת בני ישראל תפס את המדינית ואמר אני רוצה להתחתן איתה - אבל היא גויה, טוב אז נעשה לה גיור רפורמי. כתוב 'לעיני משה', התחצף למשה רבנו לפני כל ישראל. רצה לעשות מרד נגד משה רבנו, חצוף גדול שמחצוף מול נותן התורה לעיני כל ישראל. חצוף גדול.

זמרי בן סלוא התנהג בעזות פנים היפך מרצון אביו שבשמים. ואז בא עז פנים אחר, פנחס בן אלעזר. פנחס היה עז פנים ודקר אותו. הסבים של שניהם היו שני אחים. מי היה זמרי, משבט שמעון, ומי היה הסבא של פנחס? לוי. שמעון ולוי אחים היו - עזי פנים. כששכם הבן של חמור הִתְיַיֵּר ראש העיר ונשיא העיר שכם היה בחור שתפס בכח את הבת של יעקב אבינו ועשה פשע חמור, חשבו שמעון ולוי שצריך לבטל את הפריצות הזו. וַיֵּאמְרוּ הַקְּזֹנָה יַעֲשֶׂה אֶת אֶחָתָנּוּ². אומר הרמב"ם³ שכל אנשי העיר היו פושעים, כיון שיש ביניהם בחור, שלוקח בכח את הבת של יעקב אבינו, בת בגירה, מי נתן לו רשות לזה, כל אנשי העיר היו פושעים משום שראו ולא דנו אותו.

שמעון ולוי יחדיו שני אחים שהיו עזי פנים, כמו - עז כנמר, אמרו ליעקב "הַקְּזֹנָה יַעֲשֶׂה

¹ ראה באריכות 'גאון יעקב' גליון ז' לפ' וישב תשע"ה

² שופטים ו', א'

³ בראשית לד, לא
⁴ רמב"ם שופטים, הל' מלכים פ"ט, ה"ד

שואלים ודורשים בהל' כיבוד אב ואם [א]

לע"נ הרה"ג ר' אביגדור נחמיה בן הר"ר מיכאל פוזן זצ"ל \$ לע"נ הרב יחזקאל בן-ציון בן הר"ר ישראל דוב זצ"ל \$ שולמית בלה בת רבקה לזיווג הגון \$ לע"נ ר' מרדכי בן אדם וביה \$ לע"נ הר"ר משה בן הר"ר שמחה זצ"ל \$ להצלחת התורמים ברו"ג \$ להצלחת הזיווג ברו"ג

דיני כיבוד אב ואם ושכרה

- א. צריך לזהר מאד בכיבוד אביו ואמו ובמוראם (שו"ע י"ד רמ א) והכיבוד הוא במחשבה, במעשה, ובדיבור. ועיקר הכיבוד הוא במחשבה, דהיינו **שידמה בעיניו שהם גדולים ונכבדי ארץ**, דאל"כ הרי כתיב בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחוק ממני (חרדים פ"א אות לה, חיי אדם הל' כאל"א סי' סז סעי' ג) ודברי החיי אדם היינו ביחס אליו, שהרגש של כבוד לאביו ואמו צריך להיות יחס של כבוד, שאביו ואמו הם הגדולים והוא הקטן כלפיהם (חוט שני עמ' רסד. ועי' שיחות הגר"ח שמואלביץ תשל"א)
- ב. מצות כיבוד אב ואם היא מצוה חמורה שבחמורות (ירושלמי פאה פ"א) ומביא רש"י מחז"ל עה"פ למען יאריכון ימך, אם תכבד יאריכון, ואם לאו יקצרון, שדברי תורה נוטריקון הם נדרשין, מכלל הן לאו ומכלל לאו הן (רש"י פ' יתרו כ יב) ובזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם, שאלמלא דרתי ביניהם צערוני (קידושין דף לא)
- ג. מצות צריכות כוונה. לכן יש לכוון לשם מצוה כשמכבד את ההורים (פסקי הגר"ש אלישיב מחתנו הגר"י ישראלזון)
- ד. מי שציער אביו או אמו [וכן כל אדם] אין לו מחילה עד שירצה אותם, ולא יועיל לו יום הכיפורים ולא מיתה לכפרה (חוט שני עמ' רסה) ופעם גער החזו"א באחד שהיה מסובב את ראשו מאמו בשעת ברכה כיון שהיתה פרועת ראש, ואמר החזו"א כיון שמעיקר הדין סגי בעצימת עינים, יש בזה משום כיבוד אדם (חוט שני שם)
- ה. כיבוד או"א הוא מהדברים שאוכלים פירותיהם בעוה"ז (משנה פאה פ"א) וזוכה לבנים (מדרש תנחומא קדושים אות ט)
- ו. בדרך כלל כפי שהבן מתנהג עם הוריו כך בניו יתנהגו איתו, וזה מהדברים הנראים בעליל גם בימינו. כללו של דבר, מה שאדם רוצה שבניו יעשו לו, יעשה הוא להוריו (מאחורי הפרגוד מהגר"ח קניבסקי)
- ז. אומרים כי פעם שאל ילד את החזו"א [בשעה שבחן ילדים] "והא"י הרב נהיה חזו"א והצלח"י? וענה החזו"א "בזכות כיבוד אב ואם (מאחורי הפרגוד מהגר"א"ל שטינמן) והרבה אנשים גדולים נהיו גדולים בגלל מצות כיבוד אב ואם. ידוע כמה הגר"ח מברסקי הקפיד ע"ז, ועוד... (שם מהגר"א"ל שטינמן) והרבנית קניבסקי אמרה, שיתכן שזכתה לבעל כזה כיון שכיבדה את אביה הגר"ש מאוד, ומתוך קושי. ובימי המלחמה הרבנית שטינמן מסרה את נפשה לכיבוד אב, עד כדי שעמדה לפני הרשעים ימ"ש וביקשה מהם "תירו בי, תהרגו אותי במקום אבי" (מאחורי הפרגוד, ע"ש אריכות בזה)
- ח. הגר"ח קניבסקי יש לו הסכמה מחמיו הגר"ש על ספרו בעניני מזוזה, ואביו הסטייפלר אמר לו שאינו נותן הסכמות על ספרי הלכה, ומשום הכי לא הדפיס את ההסכמה של הגר"ש, כי חשש מכיבוד אב (מאחורי הפרגוד)
- ט. קטן שהכה את אביו או עבר שאר עבירות בקטנותו, אע"פ שא"צ תשובה כשיגדל, מ"מ טוב שיקבל על עצמו איזה דבר לתשובה ולכפרה אע"פ שעבר קודם שנעשה בר עונשין (רמ"א או"ח סי' שמג. ועי' ספר שכר ועונש עמ' תלד בשם שו"ת רב פעלים) ודברי הרמ"א היינו דוקא כשהיה בר דעת כל שהיא, אבל לפני זה הרי הוא כשוטה וא"צ כפרה (שו"ת להורות נתן ו קב ע"פ החת"ס)

דיני איסור עמידה וישיבה במקום אביו ואמו

- י. איזהו מורא, לא יעמוד במקומו המיוחד לו לעמוד שם בסוד זקנים עם חביריו או מקום המיוחד לו להתפלל (שו"ע רמ ב) אבל מותר "לעמוד" במקום המיוחד לישיבה (ש"ך וט"ז שם) וכן מותר לעמוד על הכסא של אביו כדי ליטול דבר ממקום גבוה (הגר"ש אלישיב והאור לציון, והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)
- יא. אסור לשבת במקום המיוחד לאביו ואמו (שו"ע רמ ב, ערוה"ש שם גבי אמו) ולכן אסור לשבת במקום קבוע של אביו בביהכ"נ כשלא נמצא שם (מבקשי תורה מהגר"ש אלישיב) וי"א שהיום בביהכ"נ לא מקפידים ע"ז והוי כאילו שנתן רשות (ערוה"ש)
- יב. לא ישב על כסא אביו "המיוחד לו" בביתו. וכן בכל מקום שיש לו כסא המיוחד לו, לא ישב עליו, ואפי' כשהכסא אינו במקומו אסור (ה"כ בשם הגר"ש אלישיב והאור לציון) ואם אין אביו מקפיד כלל שיושבים על הכסא שלו, מותר לשבת עליו כשאינו במקומו המיוחד לו (יושר הורי עמ' רסח)
- יג. מי שמארח את אביו או חמיו בביתו, יש להושיב את אביו או חמיו בראש השולחן (מבקשי תורה מהגר"ש אלישיב) וי"א שאין בזה כלל, ולפעמים האב מעדיף שהבן ישב בראש (הגר"י כהן בשם הגר"נ קרליץ)
- יד. י"א שכל החיובים שנכללים בהל' "וקדשתו" גבי כהנים, שייך גם לגבי אביו ואמו (קובץ מוריה מהגר"א פאלק)
- טו. מותר לישן במטה של אביו, ואין זה בכלל איסור ישיבה במקומו (ה"כ בשם הגר"ש אלישיב והאור לציון) וראוי לבקש רשות קודם (יושר הורי עמ' רסט)
- טז. כשהבן ממלא מקום אביו [בחיוו] למסור שיעור, לא ישב על מקום אביו בשעת מסירת השיעור (מבקשי תורה בשם הגר"ש אלישיב. ועי' ספר יושר הורי שכ' שיקש ממנו רשות)
- יז. אסור לבן לישיב לצד אביו בלא אמצעיים (ב"י בשם ארחות חיים, ומובא להלכה בבנין עולם יו"ד סי' מז) וי"א שכל הפוסקים לא הביאו דין זה. ואין המנהג להקפיד בכך (ערוה"ש) והלכה כדברי הערוה"ש. והרוצה להחמיר יחמיר (מורא ה"כ מהגר"ש אלישיב)
- יח. גם להאוסרים הנ"ל לישיב לצד אביו בלא אמצעיים, היינו דוקא במקום שיושבים לפי חשיבות ומעלת האדם, אבל במקום אחר אין איסור (שו"ת בנין עולם שם) [והנפק"מ למעשה, הוא כגון במסיבה [דינר] או חתונה יוקרתית, שהשולחנות מסודרות לפי חשיבות האנשים, ששם אסור לשבת לצד אביו]
- יט. לא יתפלל בצד אביו (שו"ע סי' צ סעי' כד ומ"ב ס"ק עג) אמנם אם האב מתכבד בכך, או שרוצה שיעמוד לידו בשביל חינוך, מותר (הגר"י כהן בשם הגר"ח קניבסקי) ואם האב מבקש ממנו לעמוד לידו, חייב בכך (מובא מהגר"ש אלישיב)
- כ. האיסור ישיבה במקום אביו הוא דוקא בחייו, אבל לאחר מותו אין איסור כלל (ספר חסידים תת"א, ועוד. ועי' שו"ת זכר שמחה לאא"ז זצ"ל סי' קלב) ואדרבה זהו כבודו (והאר עינינו חלק ח' מהגר"ח קניבסקי, מבקשי תורה מהגר"ש אלישיב)
- כא. אין איסור ללבוש בגד של אביו (והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)

דיני האיסור לסתור דברי אביו ואמו

- כב. אסור לסתור דבריו של אביו ואמו, וכן אסור להכריע את דבריהם, ואפי' לומר נראין דברי אבא אסור (שו"ע רמ ב. ומש"כ גם "אמו", כך מפורש ברבינו יונה בספר היראה ובחרדים פ"ט) והאיסור הוא בין בדברי תורה ובין במילי דעלמא (רבינו יונה בספר היראה, שאילתות יתרו סי' נ"ו ובנצי"ב שם, מקנה קידושין דף ל"א, שו"ת רע"א סי' סח ד"ה ומעתה)
- כג. אם יש לו ראייה מהש"ס או פוסקים לדבריו, אינו נקרא שסותר או מכריע את דבריו, דהרי התורה מכריע (פרישה סק"ג, שו"ת רדב"ז ועוד) וגם בלי ראייה מהפוסקים, אינו אסור אלא "לסתור" את דבריו, אבל ללמוד עם אביו דרך פילפול ולהקשות ולתרץ, מותר (פת"ש סק"א בשם העצמות יוסף, ערוה"ש סעי' יב, חזו"א י"ד קמט א) והעיקר שלא יפסוק נגד דעת אביו, אבל מותר לומר "נראה לי לא כך" (והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)
- כד. כשלומד עם אביו, יש ליזהר לדבר בלשון כבוד (רדב"ז ח"א תצה, ערוה"ש רמ יב, שאילת יעב"ץ ח"א סי' ה ד"ה אמנם. וע"ע רש"ש קידושין דף לא) ואם אינו מתווכח עם אביו כדי להגיע להאמת, אלא רק כדי לסתור את דעת אביו ולהצדיק את סברת עצמו, אין בזה היתר אפי' דרך משא ומתן (חוט שני עמ' רעו) וכן אם אביו אומר סברא בלימוד, אסור לענות "הראש ישיבה שלי כבר דחה סברא זאת בשתי ידיים", או "אין זה מסתבר כלל" (חוט שני שם) והגר"ח מבריסק לא דיבר בלימוד בענין שאביו הבית הלוי כבר דיבר ע"ז, כי פחד שמא יחלוק על אביו (הגרא"ל שטיינמן במאחורי הפרגוד)
- כה. צריך ליזהר בויכוח בדברי תורה עם "האמא" יותר מעם האבא, שהרי אינו בא ללמוד עם אמו (חוט שני שם)
- כו. י"א דהאיסור להכריע דבריו הוא דוקא בפניו, והאיסור לסתור את דבריו הוא גם שלא בפניו (ש"ך ופרישה סי' רמ, וכן מדוייק ברמב"ם ובשו"ע גבי כבוד רבו סי' רמב סעי' טז) וי"א שגם האיסור לסתור את דבריו הוא דוקא בפניו (ט"ז רמ ג, ביאור הגר"א סק"ג, חיי אדם כלל סז, חזו"א י"ד קמט א. ועי' בט"ז שמוכח כן ממה שהטור חולק על אביו הרא"ש בהרבה מקומות, מוכח שמותר שלא בפניו, וכן מוכיחים הגר"א והחזו"א ממה שרבי חולק על אביו רשב"ג)
- כז. גם להשיטות הנ"ל שהאיסור הוא דוקא בפניו, האיסור לאו דוקא בפניו ממש, אלא ה"ה בפני כל מי שיודע שאביו ציווה בכך, אבל מי שאינו יודע אין בזה איסור (חוט שני עמ' ערה)
- כח. אם אביו שואל אותו את דעתו, אין איסור לומר לו הפוך מדעת אביו, דהרי שואל אותו (ערוה"ש רמ יג, חוט שני עמ' ערה) אמנם גם כששואל אותו את דעתו, אסור לפסוק נגד דעתו, אלא יאמר "נראה לי לא כך" (והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)
- כט. האיסור לסתור או להכריע את דבריו, הוא דוקא בחייו, אבל לאחר מותו מותר (תוס' ר"י הזקן קידושין לא, ש"ך י"ד רמב ג)
- ל. האיסור לסתור את דבריו הוא בין באמירה בין בכתיבה (דיני כאו"א בשם השדי חמד)
- לא. אם אביו נתן לו רשות לחלוק עליו, אין איסור לסתור את דבריו (ש"ך י"ד רמב ג, ערוה"ש רמ יג) וי"א שאין ראוי לעשות כן אפי' במקום שנתן לו רשות (חזו"א י"ד קמט א)
- לב. באלו העובדים עם אביהם באותו עסק, ולפעמים האב טועה בחשבון, ואם הבן לא יתקן את אביו יפסידו כסף, אעפ"כ יש ליזהר בזה לא לסתור את דברי האב, אלא ישתדל שאביו יאמר לו שרצונו לשמוע את דעתו, דאז מותר לפי האחרונים הנ"ל. וגם להחזו"א מותר כיון דלא הוי בקביעות (יושר הורי עמ' רפו. ועי' שםביא דוגמאות מאנשים שלא רצו לעבוד עם אביהם מחשש איסור זה) וכשהאב מבקש מבנו לבדוק דפי לימוד או דפי חשבון שכתב, ומצא הבן טעות, לא יאמר לאביו "כאן טעית", אלא יאמר "כאן נמצא טעות" (חוט שני עמ' ערה)
- לג. אב שמוכיח את בנו, והבן משיב "אין זה נכון", או "אין זה אמת", או "לא עשיתי זאת", אם ההתייחסות היא לדברי אביו שסותר דבריו הרי זה אסור, אבל אם ההתייחסות היא למעשיו, שמסביר את עצמו מה עשה ומה התכוין, אין זה סותר את דבריו (חוט שני שם)
- לד. אסור לסתור "מעשה" אביו, דגם זה בכלל האיסור לסתור את דבריו (ברכי יוסף רמ יג) ודבר זה נוגע בעיקר בהורים זקנים, שאומרים להם "אל תעשה כך אלא כך", ודבר זה מותר רק ברמז כמבואר בגמ'. וא"כ הוא לטובתם שמותר (יושר הורי עמ' רפח)
- לה. כ' במדרש הגדול, "ולא סותר את דבריו ולא סותת את דבריו". והיינו שאסור לתקן דברי אביו ואמו, דגם זה בכלל סותר את דבריו (יושר הורי עמ' רצד) אמנם אם האב בעל קורא, מותר להבן לתקן אותו כשטועה, אבל לא יצעוק, אלא יתקנו בדרך כבוד (פסקי הגר"ש אלישיב מהגר"צ קוק) וכן מה שיוסף הצדיק אמר ליעקב אבינו "לא כן אבי" [פ' ויחי], הרי זה תיקון טעות שמותר, ואינו כסותר את דבריו, כיון שמגלה לו את הדבר שמחפש (אילת השחר פ' ויחי עמ' שעו)
- לו. אם אביו אומר לבנו לעשות דבר, והוא אינו עושה, ומתעלם מהבקשה, גם זה בכלל סותר את דבריו (חוט שני עמ' ערה) אבל מותר לומר להם בלשון כבוד "קשה לי לעשות את זאת", או "הזמן שלי דחוק" (חוט שני שם)
- לז. האיסור לסתור את דבריו, היינו דוקא כשהורים אמרו בלשון "החלטית", אבל אם רק גילו את רצונם ולא ציוו אותו בהחלטה, אין בזה איסור של סותר את דבריו (חוט שני עמ' ערה)
- לח. כשמדבר עם אחרים בפני הוריו, יש לדבר בקול נמוך ובדרך ארץ (פלא יועץ ערך כבוד חכמים)
- לט. חייב אדם לקיים צוואת הוריו לאחר מותם (שו"ת רע"א סי' סח, שו"ת חוות יאיר סי' ריד, פת"ש רמ כג. ועי' רע"א דגם לפי הט"ז שמותר לסתור את דבריו שלא בפניו, בצוואה אסור)

דיני האיסור לקרוא שם אביו ואמו והמסתעף

- מ. אסור לקרוא אביו או אמו בשמם, בין בחייהם בין לאחר מותם, אלא יאמר "אבא מארי" (שו"ע י"ד רמ ב) וי"א שמה שכ' השו"ע "אבא מארי" ולא "אבא" בלבד, היינו דוקא כשדורש ברבים, אבל שלא ברבים מותר לומר "אבא" בלבד (אג"מ י"ד קלג. וכן מנהג העולם שקוראים "אבא")
- מא. י"א שאסור להזכיר שמם בין באמירה בין בכתיבה (יש"ש קידושין אות סה, והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי) וי"א שבכתיבה מותר (אג"מ י"ד סי' קלג. והראיה מרש"י שחתם "שלמה בר יצחק", וכן שאר הראשונים. ועי' שםמוסיף "ואולי עתה בהמקומות שנוהגין בתוארים לומר ר' פלוני, יהי' אסור לחתום בלא התואר")
- מב. לפי הנ"ל שיש איסור גם בכתיבה, י"א שהממלא טופס שצריך לכתוב שם אביו [כגון כשחותם על כתובה וכדומה], יכתוב גם תואר לפני שמו. ואם הדבר יראה משונה א"צ (מבקשי תורה בשם הגר"ש אלישיב, פסקי הגר"ש אלישיב מהגר"י ישראלזון) וי"א שהמנהג להקל בזה (חוט שני עמ' רעט, דיני כאו"א בשם הגר"ח קניבסקי)

מג. ו"א דבאיסור קריאת שם אביו מהני מחילה. אבל מ"מ יש ליזהר בזה (ש"ת אג"מ שם) ו"א שאינו מועיל מחילה בזה, כיון שהוא מדין "מורא" (מורא ה"כ בשם הגר"ש אלישיב, והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)

מד. מה שמצינו בש"ס שקראו בשם אביהם, עי' תוס' חולין לח ע"א ד"ה איצטריך, ועי' תוס' יבמות נז ע"ב ד"ה אמר.

מה. אף שלרבו אינו מדבר בלשון "נוכח" [כגון "אתם" ולא "אתה"], לאביו ואמו יש לדבר בלשון נוכח דוקא (ערוה"ש רמב"ל, חת"ס בתורת משה פ' תולדות בשם הגר"נ אדלר. ועי' ש"ת בחת"ס דהיהודים מדברים בלשון נוכח, והגויים מדברים בלשון נסתר) ועכ"פ במקום שנהגו לדבר בלשון נסתר, לא ישנה (דיני כיבוד אב"א בשם האור לציון)

מו. ו"א, שאף שהתירו ברבו לומר את שמו כשמוסיף תואר לפני השם [עי' רמ"א סי' רמב], באב ואם לא התירו כלל, ואסור להזכיר את שמם בכל אופן (יש"ש קידושין אות סה, אג"מ י"ד סי' קלג, ועוד) ו"א שגם באב ואם מותר להזכיר את שמם כשמוסיף תואר לפני השם (רע"א בהגה' לסימן רמ, ורע"א בשבת דף קטו, ומביא ראיה מאבא חלפתא, חיד"א בש"ת יוסף אומץ סי' פז, ביאור הגר"א י"ד סי' רמב ס"ק לו, ועוד) אמנם במקום צורך [כגון שהגבאי שואל את שמו], לכל"ע מותר להזכיר שם אביו עם תואר לפניו (דיני כיבוד אב"א בשם הגר"ש אלישיב והאור לציון) [ועי' בזה במשחת שמן ח"ב סי' קנד]

מז. ו"א שגם להמתירים לקרוא שם אביו עם תוספת תואר, היינו דוקא שלא בפניו, אבל בפניו לא יקרא בשמו כלל וכלל (ש"ך י"ד רמב"ד, תפא"י קידושין פ"א מ"ז. ועי' ש"ת תשובה מאהבה ח"ג סי' שעד בשם רבו הנובי"ל) ו"א שגם לפניו מותר כשמוסיף שם תואר (ברכי יוסף י"ד רמב"ז, הגה' רע"א שם בשם הפר"ח, פת"ש שם סק"י, ומביאים ראיה מהפסוק "אדוני משה כלאם", ושם היה בפניו. ועי' בתשובה מאהבה הנ"ל שדווחה את הראיה)

מח. לפי השיטות הנ"ל דמותר לקרוא שם אביו עם תואר גם בפני אביו, כל זה היינו כשמדבר "על" אביו בפני אביו, אבל אינו מוכח שיכול גם לדבר ישיר "עם" אביו ולהזכיר את שמו עם תואר (שמעתי מהגר"מ לובין. וכן שמעתי מהגר"א פאלק בעל ש"ת מחזה אליהו שיש למעט בזה)

מט. ו"א שגם להשיטות שמותר לומר שם אביו עם תואר, היינו דוקא בתואר כגון "אבא", או אבי מורי וכדומה, אבל אינו מועיל לומר ר' פלוני" (הגר"ח קניבסקי בשיח השדה ח"ג שבת דף קטו, בהסוגיא של "אבא חלפתא") ו"א שראוי להוסיף תואר כמו "אבי מורי", וזה עדיף מלומר "ר' פלוני" (מורא ה"כ בשם הגר"ש אלישיב)

נ. ו"א שכל ההיתר לקרוא שם אביו עם שם תואר, היינו דוקא כשאומר את שם התואר לפני השם של אביו, כגון רבי פלוני, אבל אסור לומר שם אביו ואח"כ שם תואר, כגון פלוני רבי (פרשת דרכים דרוש טו) ו"א שמותר לומר שם התואר גם אחר שם אביו (ביאור הגר"א שם, ברכי יוסף בשם אור יקרת. ומביא ראיה מפסחים קיב "יוחאי אבא", ועוד) ו"א דכל דברי הפרשת דרכים הוא דוקא כשאומר כך בפני האב, אבל שלא בפניו מותר, ובהכי מיושב הקושיות מהש"ס (שלמים מציון מהגר"ב צ' פלמן גליון 73)

נא. כשהגבאי רוצה לעלות אותו לתורה, ושואל אותו את שמו, בודאי ראוי לומר את שם אביו בדרך כבוד עם תוספת תואר לפניו, כגון "יעקב בן ר' שמעון" (מבקשי תורה בשם הגר"ש אלישיב, פסקי הגר"ש, חוט שני עמ' רעט, שלמים מציון שם, ועוד)

נב. אם שואלים אותו בבנק או קופ"ח וכדומה מהו שם אביו, אע"פ שאביו גם עומד שם, מותר לענות להם את שם אביו עם תואר לפניו (מורא ה"כ בשם הגר"ש אלישיב)

נג. ו"א דתואר שנותנים לכל אחד, ואינו תואר של כבוד [כגון אדון או גברת שאומרים גם לילדים], אינו מועיל לומר כך לפני שמזכיר את שם אביו, דצריך תואר של כבוד דוקא. אא"כ שבאותו מקום הוא תואר כבוד (מורא ה"כ עמ' עה בשם הגר"ש אלישיב)

נד. כשגבאי קורא את אביו לעלות לתורה, ו"א שיאמר "יעמוד אבי מורי פלוני בן פלוני", וזה שפיר גם לדעת היש"ש הנ"ל כיון שיש כאן צורך (ש"ת ארץ צבי ח"א סי' צז) ו"א שיאמר "יעמוד אבי מורי" בלי השם (מורא ה"כ פ"ו בשם הגר"ש אלישיב והאור לציון, והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי) ובן שעושה "מי שברך" לאביו, אם הוא לפניו לא יזכיר את שמו, ואם אינו בפניו יכול להזכיר את שמו עם תואר לפניו (שם)

נה. מי שמתפלל על אביו או אמו בתפילה, ו"א שלא יוסיף כמה תוארים כגון "אבי מורי....", כי אין גבהות לפני המקום, אלא יש להזכיר את שם אביו בלי לומר אבי מורי לפניו (ברכי יוסף י"ד רמ"ד, אג"מ י"ד סי' קלג, ספר חסידים תת, ועוד) אבל מותר להוסיף "אבי" בלבד, ואין בזה חסרון (ברכי יוסף שם) ובברכת המזון שפיר אומרים הרחמן הוא יברך את "אבי מורי" גם לפי הספר חסידים, כיון שהוא בלשון נסתר (ספר ברוך שאמר) ו"א שלכתחילה יאמר הרחמן הוא יברך את "אבי" בלא מורי כדברי הברכי יוסף, אבל אינו מעכב (אבני ישפה ח"א קפה בשם הגר"ש אלישיב. עי' שדווחה הגר"ש את הראיה של הברכי יוסף) ואדרבה, כיון שמקיים ציווי הקב"ה להזכיר תואר לפני השם, זהו כבוד המקום. ואיך שנוהג שפיר דמי (פניני תפילה בשם הגר"ש אלישיב)

נו. בתפילת "יארציט" מותר לומר לע"נ אבי מורי, ואינו דומה לתפילה (פוסקים). ועי' ש"ת שלמת חיים סי' צג)

נז. היה שם אביו כשם אחרים, והוא שם פלאי [כגון קלונמוס או עמיחי] משנה את שמם, ולא יקרא אותם בהשם שיש לאביו (ש"ע י"ד רמ"ב) ונחלקו האחרונים האם איסור זה הוא בין לפני אביו בין שלא בפני אביו (עי' ט"ז ודרישה) ויש ליזהר "בשם פלאי" בין בפניו בין שלא בפניו (בא"ח פ' שופטים, אור לציון) אמנם שם שמופיע בש"ס ושאר חלקי התורה, מותר לקרוא שם זה באמצע הלימוד אע"פ שהוא כשם אביו, ואפי' בפניו, ואפי' שם "פלאי" (בא"ח)

נח. בהאיסור לקרוא לאחר בשם "פלאי" שיש לו כאביו, ו"א שאינו מועיל להוסיף שם תואר, כיון שהאיסור הוא שיחשבו שקורא לאביו (הגר"ג הוניסברג בשם הגר"ח קניבסקי, וכן מסתפק הגר"מ לובין) ו"א שמותר להזכיר ביחד עם תואר (שמעתי מהגר"א פאלק, הגר"י כהן) אבל אם שואלים אותו את שם אביו [לצורך עלייה לתורה וכדומה], בודאי מותר לומר שם "פלאי" של אביו עם תואר לפניו (והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)

נט. ו"א שלא יקרא מכתב בפני אביו, כשנוזכר בהמכתב שם פלאי שהוא כשם אביו. אבל שלא בפניו, אם ניכר שלא מכון על אביו, מותר (בא"ח שם) ו"א שמותר לקרוא בפני אביו מכתב או ספר שיש בו שם "פלאי" כשם אביו, כיון שכל האיסור הוא לקרוא לאחר ששמו כשם אביו (והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)

ס. לאחר פטירת ההורים, מותר לקרוא אפי' שם פלאי שהוא כשם ההורים (שד"ח, דיני כיבוד אב"א בשם הגר"ש אלישיב)

סא. ו"א שבמקום שאביו רב חשוב וכולם קוראים אותו כך [כגון ר' ניסים], אע"פ שאינו שם נדיר כל כך, כיון שמיד כשאומרים שם זה כולם חושבים שמכוון להרב של המקום, הרי זה בכלל שם "פלאי" שאסור (חוט שני עמ' רעט) [דוגמא למעשה, אבי מורי שליט"א ידוע בהרבה מקומות בהשם "ר' שמחה", ובפרט בהעיר שאנחנו גרים באנגליה, מי שאומר "ר' שמחה" כולם חושבים מיד שהכוונה לאבי מורי שליט"א, ולפי החוט שני אסור לי לקרוא לאחר שיש לו אותו שם, כי מיד חושבים שאני אומר שם אבי מורי. אמנם

לקרוא לאחר "שמחה" לבד, מותר גם להחוט שני כזה שלא בפני אבי מורי. וכן נפק"מ בשם "ר' ניסים" או "ר' אהרן ליב", דכיון דכולם קוראים להם כך ומכירים אותם בשם זה, אסור לבניו לקרוא לאחר בשם זה]

סב. האיסור של שם "פלאי" הוא דוקא לקרוא לאחר ששמו כשם אביו, אבל מותר להזכיר "חפץ" ששם החפץ הוא שם פלאי כמו אביו. ולכן מותר לומר "תן לי יונה ז"א"ע"פ שלאביו קוראים יונה, וכן מותר להזכיר שם העיר "אלקנה" אע"פ שלאביו קוראים אלקנה. וכן מותר לקרוא סיפור להילדים אע"פ שיש בו שם "פלאי" שהוא כשם אביו (והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי)

סג. השו"ע אסר דוקא שם "פלאי", אבל בשם רגיל שאינו "פלאי", כגון אברהם יצחק יעקב, אין איסור לקרוא למי שיש לו שם כשם אביו. ונחלקו הפוסקים האם מותר דוקא שלא בפני אביו או גם בפני אביו מותר (עי' רמ"א ושו"ך בשם הדרישה) וי"א שהמנהג להקל כדעת החי"א [כלל סז סעי' ח] שאפי' לפני אביו מותר לקרוא לאחר ששמו כשם אביו בשם רגיל, כיון שמסתמא אביו מוחל (כבוד הורים פ"י בשם הגר"ש אלישיב)

סד. אם מדבר עם אביו על מי שיש לו שם כשם אביו [שאינו פלאי], אפשר דבזה לא נחלקו ולכו"ע מותר, דהרי סיבת האיסור הוא שאביו יחשוב שקורא לו, ולכן כשניכר שאינו קורא לו אפשר שמותר (חוט שני עמ' רעט)

סה. במקומות שהמנהג לקרוא לבנו ע"ש הסבא בחייו, האב יקרא לבנו באופן אחר, כגון "הבן שלי", או התינוק שלי (חוט שני עמ' רפ)

סו. אם שם אביו "שלום", או שם אמו "מזל טוב", ורוצה לאחל להם שלום או מזל טוב, יאמר בצורה שניכר בדבריו שמאחל להם ברכה ולא שאומר את שמם (חוט שני עמ' רפ)

סז. אלמנה שביקשה מהבן לא לקרוא ע"ש בעלה, כיון שזה מצער אותה כשומעת את השם שלו, אמר הגר"ח קניבסקי לא לקרוא ע"ש הסבא (חשוקי חמד סוכה עמ' קנד)

סח. לפני כל קריאת שם לילד או לספר שהוציא, שאל הגר"ח קניבסקי את ההורים משום כיבוד אב ואם (מאחורי הפרגוד)

סט. הגר"ח קניבסקי הקפיד בשנים הקודמות לא לקרוא לבנו הקרוא ע"ש רבו החזו"א בשמו, כיון שחשש שזה שם "פלאי" [והיום זה כבר שם נפוץ] (והאר עינינו ח"ט) וכן מובא מהחזו"א שלא קרא בשמו לילד שהיה קרוא ע"ש אביו.

דינים כלליים

- ע. היה אביו ישן, מותר להעיר אותו לדבר מצוה, כגון ללכת לבית הכנסת. וכן אם יהי' הפסד לאביו ויצטער מזה, מותר להעיר אותו (חיי אדם כלל סז) וכן אם הגיע אדם לדבר איתו, ויודע שאביו יצטער אם לא יעירו אותו, מותר להעיר אותו (דרך שיחה מהגר"ח קניבסקי עמ' רצ ע"פ תוס' סוטה לז) וכן אם התקשרו בטלפון בשביל ההורים, אין להקיצם אא"כ יודע בבירור שיצטערו כשלא יעירו אותם (פסקי הגר"ש אלישיב מחתנו הגר"י ישראלזון. ועי"ש דגם באופן שיצטערו, עדיף להעיר אותם ע"י אחר)
- עא. אם אביו רגיל להקפיד בזמן ק"ש של המג"א, ויודע שאביו יצטער אם יעבור הזמן, צריך להעירו (פסקי הגר"ש אלישיב שם)
- עב. אם הבן הגיע לבקר את אביו או אמו, והם ישנים, מקיים מצוה כשיספרו להם אח"כ שבאו לבקר, כיון שנהנו (דרך שיחה מהגר"ח קניבסקי עמ' רפט ע"פ פי' הרא"ש עה"ת פרשת וירא גבי מצות ביקור חולים)
- עג. "שלום בית" דוחה מצות כיבוד אב ואם (ספר חסידים סי' תקסג, וכן מובא מהגר"ח קניבסקי, ספר בינת המידות מהגר"ש אלישיב) והחכם יודע לעשות פשר דבר לצאת ידי אלו ואלו (יעלזו חסידים על ספר חסידים לבעל הפלא יועץ) וצריך להסביר לה שאין מפסידים מזה, וכי זה כדאי (דרך שיחה מהגר"ח קניבסקי עמ' רפט)
- עד. אדם שנוהג לעצמו "חומרא", יש מקום לומר שבמקום כיבוד אב לא ינהג חומרא זו, ולפעמים צריך התרה. אבל אם נוהג כך מצד עיקר הדין, א"צ לוותר ע"ז במקום כיבוד אב (כך מובא מהגר"ח קניבסקי)
- עה. "אשרי מי שלא חמאן" (קידושין לא) ואע"פ שיקיים הרבה מצוות כשיראה את ההורים, אין חפץ הקב"ה שיחטא אע"פ שיקיים מצוות (אילת השחר פרשת יתרו) ולפעמים פסקו הרבנים לילד מאומץ שגדל, שלא יחפש את ההורים שלו, כי איננו יודע אם יזכה לכבוד אותם, וכל מקרה לגופו (מאחורי הפרגוד עמ' 371)
- עו. בחור ישיבה שלומד במדינה אחרת, והזמן המוצלח ביותר לדבר עם ההורים בטלפון הוא לפני תפילת שחרית, מותר לו לדבר לפני התפילה, ואינו נקרא מתעסק בחפציו אלא בחפצי שמים (הגר"י כהן בשם הגר"ח קניבסקי)
- עז. אב המבקש סיגריה מבנו, אע"פ שלדעת הרופאים העישון מזיק באופן כללי, מ"מ חייב ליתן לו משום כיבוד אב. אבל אם הרופא קבע באופן מיוחד שהעישון עלול להזיק לאביו, אין לתת לו (פסקי הגר"ש אלישיב מהגר"י ישראלזון)
- עח. אב שדורש מבנו לא לעשן, אסור לעשן בפני אביו, וגם שלא בפניו כשאביו ידע מזה (פסקי הגר"ש אלישיב שם) [וידוע היום שכל פוסקי וגדולי הדור אסרו העישון]
- עט. אף שהאב שמחל על כבודו כבודו מחול, אם ע"י שלא כיבד אותו אביו יסבול, כגון שישאר רעב, יתכן שיענש ע"ז בידי שמים (פסקי הגר"ש אלישיב שם) אמנם אם זה רצונו של האב, כגון שרוצה שהבן ינוח, לא יענש כלל (שם). ועי' הגה' רע"א לסי' רמ בשם הרדב"ז סי' תקכד שיש קיום מצות כיבוד אב אפי' אחרי שמחל)
- פ. אב שמחל על כבודו כבודו מחול, אבל על בזיונו אינו יכול למחול (מנחת חינוך מצוה ריב בשם הר"ן, העמק שאלה שאילתא ס)
- פא. הורים שרוצים שהבן יבקר אותם [או יכתוב מכתב או יטלפן], צריך לבקר אותם, ואע"ג שיש בזה ביטול תורה. ואם הם מוחלים כדי שהבן ילמד, אין לחשוש להעונש בידי שמים הנ"ל (פסקי הגר"ש שם)
- פב. מי שעושה ברית בתענית ציבור, ועושה סעודה במוצאי הצום, ואביו גר מחוץ לעיר, וקשה לו לבא פעמיים, יעשה את הברית לפני השקיעה ולא בבוקר, כיון שכבוד אב דוחה "זריזין" (פסקי הגר"ש אלישיב מהגר"ב צ קוק)
- פג. בפרשת ויחי מבואר, שיוסף הצדיק השתחוה לאביו. ואע"פ שאינו מדיני כיבוד אב, מ"מ כל דבר שגורם נחת רוח לאביו, יש בזה כיבוד אב (אילת השחר פ' ויחי)
- פד. הטענה של פריצות ושמירת העניים אינו פוטר אותו מכיבוד אב ואם [כגון ללכת לקבל את ההורים מהשדה תעופה], ויש לו לזהר לשמור את עינו (והאר עינינו ח"ט מהגר"ח קניבסקי) אמנם כשאין צורך ללכת, אל יכנס למקום נסיון (מורי הוראה)

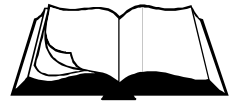
בחלק ב' נכתב בעזה"י על דיני קימה והידור ודיני משל בן ומשל אב ועוד..

מי שיכול לתרום להמשך הפצת ההלכות תבוא עליו ברכה

בירורים והערות במס' טלפון 03-6783123 \$ אפשר לקבל עלון זה במייל 7166613@gmail.com

מִי יֵרֵם הָיִי עַם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה לבד" (ברכות ח').

גליון 291

תמוז תשע"ו

י"ז בתמוז - תענית נדחה, בין המצרים

ההלכות זערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"ל צא"י "דברי שיר" ב"ב

כיבוס בגדים - משא ומתן של שמחה

מותר לכבס בתעניות, אבל בתענית של י"ז בתמוז ועשרה בטבת אולי יש למעט במשא ומתן ובבנין של שמחה ("חוט שני" הל' שבת חלק ד' עמ' שפ"א, ומקורו מ"ביאור הלכה" סי' תקנ"א סעיף ב' בשם "אליה רבה" ופמ"ג, דאפשר יש להחמיר ב"ז בתמוז ועשרה בטבת כמו מר"ח עד התענית, וכוונתו רק ב' תעניות אלו, שזה משום אבילות על החורבן, וגם בדברים שאסור מעיקר הדין, שזהו משא ומתן ובנין של שמחה, אבל כיבוס שאינו אסור מעיקר הדין לאחר ר"ח אב אין איסור). ויש סוברים שמותר בכל אלו (הגהות "דעת תורה" שם, שיש טעות סופר בדברי ה"אליה רבה", ואין שום מקור לדין זה).

קטנים

קטנים אינם חייבים לצום אך אם יש בהם דעת להתאבל, ראוי לחנכם שיאכלו רק מאכל פשוט, כדי שיתאבלו עם הציבור (משנ"ב סי' תקנ"ג ס"ק ח').

חולה בתענית

חולה אף שאין בו סכנה פטור מלהתענות, ואסור לו להחמיר על עצמו (משנ"ב סי' תקנ"ג ס"ק ד').

שכח - ואכל או ברח על אוכל

אם טעה ושכח שהיום צום ואכל, אסור לו להמשיך לאכול, שמי שאכל שום יחזור ויאכל שום? (משנ"ב סי' תקמ"ט ס"ק ג') אם כבר ברח על דבר מאכל - אסור לו לאכול ממנו, אלא יאמר מיד "ברוך שם וגו'" ("שערי תשובה" סי' תקס"ח ס"ק א').

מי שבטעות אכל או שתה ביום התענית צריך לגמור התענית וא"צ להתענות ביום אחר, אא"כ כוונתו לכפרה (וכן איתא במהרי"ל שצויה לאחד להתענות אח"כ לכפרה), (משנ"ב סי' תקס"ח ס"ק ח').

חזרה בתשובה

חייב כל איש לשום אל לבו ביום התענית ולפשפש במעשיו ולשוב בתשובה, כי אין העיקר התענית אלא הכנה לתשובה, וכן אותם אנשים ההולכים בטיול ובדברים בטלים, תפסו הטפל והניחו העיקר (משנ"ב סי' תקמ"ט ס"ק א').

נתינת צדקה

נוהגים לתת צדקה במנחה ביום תענית, כדאיתא בגמ' (ברכות ו'): אגרא בתעניתא צדקתא. ויש נוהגים לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב (משנ"ב סי' תקס"ו ס"ק י"ב בשם אליה רבה).

חתן או בעל ברית בבית הכנסת

כשיש חתן או סנדק או בעל ברית בביהכ"נ אומרים סליחות עד החרמים והסליחות (כן המנהג ברוב המקומות, ועי' משנ"ב סי' קל"א ס"ק כ"ז כ"ח), אבל החתן או בעל ברית עצמו אינו אומר סליחות כלל (שע"ת סי' קל"א, "לוח א"י" חודש חשוון, והגר"ח קניבסקי שליט"א), ואומרים "אבינו מלכנו" ("ערוך השולחן" סי' קל"א סעיף י"ז).

קריאת התורה

אין להעלות לתורה לא בשחרית ולא במנחה את מי שאינו צם, או את מי שאין בדעתו להשלים את התענית, ובדיעבד אם קראוהו, אם הוא ת"ח ומחמת אונס אירע שלא התענה וצר לו לומר להם כדי שלא יהיה חילול ד' בדבר, יכול לסמוך בשעת הדחק על המקילין לעלות. כשהתענית חלה בימים שני וחמישי, בשחרית לכ"ע אם קראוהו יכול לעלות, אבל לכתחילה לא יקראוהו. (שו"ע סי' תקס"ו ס"ו, ומשנ"ב סי' י"ט וס"ק כ"א).

ש"צ שאינו צם

אפילו אם יש עשרה מתענים בבית הכנסת, צריך שגם החזן יהיה בין המתענים, כדי שיוכל לומר ברכת "עננו" (סי' תקס"ו ס"ה). ואם אין חזן אחר כתב הס"ז שאין לומר חזרת הש"ץ כלל. אולם עיין ב"שער הציון" (שם סק"ט) שתמה עליו, מהיכי תיתי לומר כן וכתב דעכ"פ עדיף לחזור חזרת הש"ץ ויזכיר "עננו" ב"שומע תפילה". חולה שצריך לאכול, אינו יכול להיות ש"ץ בתענית ציבור (שם סעיף ה'), אך אם הוא נוטל רק כדורים או תרופה מרה, הוא נחשב לצם. ("באר היטב" סי' תקס"ז ס"ק ז') וכן אם אכל רק פחות מכשיעור, נחשב לצם. ואפילו עשה כן כמה פעמים (הגר"ש אלישיב זצ"ל).

צום י"ז בתמוז

תענית נדחה

כשחל יום י"ז בתמוז בשבת (כמו השנה תשע"ו), נדחה הצום ליום ראשון שלאחר השבת (שו"ע סי' תקנ"ג ס"ג, ולא קודם דאקדומי פורענות לא מקדימין, גמ' מגילה ה'). מקילין בתענית נדחה בחיוב התענית למי שאינו חש בטוב יותר מתענית שאינו נדחה (עי' "ביאור הלכה" סי' תקנ"ג בשם רע"א).

וכן בעלי ברית יכולים לאכול (עי' שעה"צ, הל' מגילה סי' תרפ"ו ס"ק ט"ז), הגם שחייב לקבל עליה מצד בעל ברית, אבל אם אוכל לא יכול לקבל עליה מכיון שלא צם, ויקבל הגבהה או גלילה (הגר"ן קרליץ שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א).

חתן וכלה בתוך שבעת ימי המשתה חייבים להתענות, דאיתי אבילות דרבים ודחו רגל דרבנן, ועוד ביחיד מקרא מלא דיבר הכתוב (תהלים קל"ז, ו'): "אם לא אעלה את ירושלם על ראש שמהתי" ("ביאור הלכה" ריש סי' תקמ"ט בשם ריטב"א). וגם בתענית נדחה חתן בז' ימי המשתה מתענה ומשלים ("ביאור הלכה" סי' תקנ"ט ס"ט בשם מג"א, ובשעה"צ ס"ק ל"ד הביא דיש חולקין, ועי' שו"ת "שבט הלוי" ח"ו סי' ע' אות ג' דסוגיא בעלמא כמג"א ו"ביאור הלכה" דמתענין).

מעשה בחתן תוך ז' ימי משתה בתענית נדחה (תמוז תשנ"ה) שהרגיש מעט חולשה, והורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל שיתפלל מנחה גדולה ויאכל, לסמוך על דעת המקילים ("אפרין לשלמה" פרק י"ב ס"ק ה').

קטן שהגדיל בתענית נדחה

קטן שנעשה גדול ב"ח בתמוז, שהוא תענית הנדחה משבת, יש סוברים שהצום נדחה משבת הוא משום תשלומין לשבת, וא"כ כיון שבשבת היה עדיין קטן אינו חייב להתענות וראייתו מזה שאבילות בצניעא נוהג בשבת שחל בו ת"ב (רמ"א סי' תקנ"ד סעי' י"ט) מוכח שהאבילות לא נעקרה ממקומה (שו"ת "אבני נזר" סי' תכ"ו).

ויש סוברים שמתחילה תקנו הנביאים לצום באחד בשבת ולא בתורת תשלומים, ולכן קטנים שגדלו באותו יום חייבים להתענות (שו"ת "דברי מלכאל" ח"ה סי' ק"ל, מהרש"ם ח"ג סי' שס"ג, שו"ת "צפנת פענח" סי' מ"ד, שו"ת "שבט הלוי" ח"ד סי' ע"ב וח"ו ע"ג-ה). ויש שהכריע שאכן יש לחייבם, מ"מ במצב של נערים חלושי מזג וכוח אפשר להקל ולסמוך על הפוסקים המתירים ("שערים מצוינים להלכה" סי' קכ"ד ס"ז, והגר"ש דבליצקי בספרו "ט"ב שחל ביום א"י" סעיף מ"ה).

ליל הצום

בליל שבעה עשר בתמוז מותר לאכול ולשתות. חובת הצום מתחילה מעלות השחר (שו"ע סי' תקנ"ג ס"ב). אם הלך לישון בליל התענית, אסור לו לאכול - אפילו קם לפני עלות השחר - אא"כ התנה לפני השנה שיאכל לאחר שיקום, אבל לשתות מותר, אפילו לא התנה על כך. ולכתחילה ראוי להחמיר ולהתנות גם על שתיה (שו"ע סי' תקס"ד ומשנ"ב סי' ו').

ואם עבר ואכל לפני עלות השחר אע"פ שלא התנה על כך לפני שנתו לא הפסיד תפילת "עננו". וכן מותר לעלות לתורה ולישא כפיו ולהיות ש"ץ (עי' "שבט הקהתי" ח"א סי' ק"פ).

מחצי שעה לפני עלות השחר, אסור להתחיל לאכול יותר מכביצה פת (משנ"ב סי' פ"ט ס"ק כ"ז), אבל פירות ושתייה או תבשיל מחמשת מיני דגן מותר אפילו הרבה (סי' רל"ב ס"ק ל"ד), ובשעת הדחק יש להקל בפת אם אין זה מספיק לו לצורך התענית ("תשובות ונהגות" ח"ב סי' ת"ד).

סטיפת הפה

אין לשטוף את פיו במים בבוקר, ובמקום צער מותר לעשות כן, אך יזהר ביותר לכפוף ראשו ופיו כלפי מטה, כדי שלא יכנסו מים לגרונו (משנ"ב סי' תקס"ז ס"ק י"א).

להתרחץ

מותר לרחוץ אפילו את כל הגוף בתענית (שו"ע סימן תקנ"ג ס"ב). אך נוהגים להחמיר שלא לרחוץ את כל גופו במים חמים. (שעה"צ שם ס"ק ח').

ש"ץ – מי שלא נתמלא זקנו

◀ בתענית ציבור, לא יהא ש"ץ אלא מי שנתמלא זקנו, ואין להקל בזה אפילו ע"י מחילת הציבור (**משנ"ב** סי' נ"ג ס"ק כ"ב).
אולם בישיבות לצעירים לא צריכים להזהיר, שהרמ"ם או המשגיח יהיו ש"ץ. כי מאחר וכולם צעירים, לא שייך בזה כבוד הציבור, וגם הבחורים יכולים להיות ש"ץ (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

אמירת "עננו"

◀ חולה שאוכל ביום התענית לא יאמר "עננו" (**ביאור הלכה** סי' תקס"ה ד"ה בין יחיד).
מי שאכל בשוגג, יכול לומר "עננו", מכיוון שהוא חייב עדיין לצום, ויאמר "ביום צום התענית הזה" (**משנ"ב** סי' תקס"ה ס"ק ג'). ועי' **שו"ת "שבט הלוי"** ח"ה סי' א' אות ד'. שמיישב הסתירה בזה).
קטן שאינו צם לא יאמר "עננו" במנחה (דגם גדול אינו אומר "עננו" אם אינו צם, ולא שייך בזה חינוך, שו"ת **"שבט הלוי"** ח"ה סי' קל"א).
אמר "עננו" ב"שמע קולנו", וטעה וסיים "ברוך וכו' העונה בעת צרה" במקום לסיים ברכת "שמע קולנו" - אם נזכר תוכ"ד, יכול לומר מיד "שמוע תפילה" (שו"ת **"שבט הלוי"** ח"ה סי' קל"ב) - אם נזכר לאחר כ"ד, יחזור ויאמר "כי אתה שומע וכו'" (**ביאור הלכה** סי' קי"ט ס"ג ד"ה "אם דילג").

כהן שאינו צם

◀ כהן שאינו צם אינו יכול לישא כפוי במנחה (**"לוח א"**) צום גדליה, בשם **הפמ"ג**, וכו' ב"מחזיק ברכה" קונטרס אחרון סי' קכ"ט ס"ק א', **הגרי"ח קניבסקי** שליט"א, ויש סוברים שיכול לישא כפוי (**"מקור חיים"** סי' קכ"ז סעיף ה', וכן הורה **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

קריאת התורה ותפילה לאחר השקיעה

◀ אם אירע ונתאחר ציבור בתפילת מנחה עד אחר השקיעה, יש סוברים דבכל זאת יש להם לישא כפים לקרות בתורה פרשת "ויחל" ולומר "עננו" בשמו"ע (**שו"ת "דבר יהושע"**, **הגרי"מ אהרנבג** זצ"ל ח"ג יו"ד סי' ס"ג).
ויש אומרים שלא להתפלל כלל לאחר השקיעה אפילו בדעיבד שנתאחרו, (וכן הורה **החזו"א** זצ"ל, **"ארחות רבינו"** ח"ג עמ' רכ"ה ע"י"ש), ועי' **משנ"ב** סי' רל"ג ס"ק י"ד בדעיבד ושעת הדחק גדול יש להקל עד רבע שעה קודם צאת"ס שדינו כיום.

קדיש לפני שמו"ע

◀ **שאלה:** מיד לאחר קריאת התורה אמרו חצי קדיש (כמו בכל שני וחמישי), האם לומר קדיש עוד פעם לפני שמו"ע?
תשובה: אם אומרים קדיש על הבימה, אי"כ לפני העמוד לא יאמרו קדיש כי אין במה להפסיק בין הקדישים, "יהללו" וילדוד מזמור", אין זה הפסק (**משנ"ב** סי' רצ"ב ס"ק ד'), ובעצם הקדיש הולך על קריאת התורה, ולא דאמרינן הקדיש קודם שמו"ע, כדי שידעו הציבור שהגיע הש"ץ להפסיק העמוד (**"לבוש"** שם). במקרה שהולכים לקרוא התורה במקום אחר, וחוזרים לבית הכנסת כדי להתפלל שמו"ע יש לומר הקדיש לאחר קריאת התורה (**שעה"צ** סי' תרכ"ב ס"ק ז').

מדיני בין המצרים

◀ בכל שנה יש נדון בפוסקים אם מתחילים דיני בין המצרים כבר מליל התענית, אבל השנה ש"ץ תמוז חל בשבת, לכו"ע כבר חלים דיני בין המצרים בליל התענית שהוא ליל י"ח בתמוז (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ג ש' ק').

תוכן האבילות

◀ כל הלכות האבילות שנוהגים בבין המצרים ומר"ח עד לאחר ת"ב יסודם הוא להרגיש חורבן בית המקדש ולהצטער עליו.
סיפר לי אברך ששמע מהוריו, שכאשר היו קטנים נהגו לא לאכול בשר ויין כל ימי בין המצרים (כדעה השלישית **בשו"ע** סי' תקנ"א ט'), חוץ משבת שאכלו רק כזית בשר יבש, משום שהיו שבורים ובלי מצב רוח ולא היה להם כלל חשק לאכול בשר, רק אכלו כזית אחד כדי לכבד את השבת. עוד סיפרו שבערב ת"ב היו ממש בכיות בבית, שדיברו וחשבו רק על החורבן.
יש אנשים שכל ימי בין המצרים לא מכניסים גלידה לביתם, מכיון שאלו ימים של צער! וזה התוכן של דיני האבילות, שכל אחד צריך להרגיש בעצמו ולהשתתף בצער של הקב"ה. וכמבואר בגמרא (ברכות ג'). שהקב"ה מצטער כל יום ואומר: אוי לי שהחרבתי את ביתי והגליתי את בני, ע' שם.

שמחות ושירה

◀ האשכנזים נוהגין שלא לעשות נישואין מ"ז בתמוז ואילך (**רמ"א** סי' תקנ"א סעיף ב'),
◀ י"א שאין נכון כ"כ לעשות סעודת שבע ברכות בליל צום י"ז בתמוז, ואם עושים ישנו קצת מרגילותם, אבל במוצאי י"ז בתמוז ושאר ימי בין המצרים עושים כרגיל (**"הליכות שלמה"** מועדים פ"ח סק"ח), אבל אין לנגן בכלי זמר בין בליל י"ז בתמוז בין בשאר הימים, ולכתחילה יש להחמיר ולקיימה ללא ריקודים ומחולות, וללא "שמחה יתירה" אלא בשירה (שו"ת **"שבט הלוי"** ח"ג סו"ס קנ"ז, וכן ב"ארחות רבינו" ח"ב מובא שמרן **הסטייפלער** זצ"ל הורה כך בשמחת "שבע ברכות"

שנערכה לאחר י"ז בתמוז).

◀ בני ספרד נוהגים לעשות נישואין עד ר"ח אב (**שו"ע** סי' תקנ"א סעיף ב'), ומותרים לעשות סעודת שבע ברכות כרגיל אף לאחר ר"ח ואף עם בשר ויין אפילו בשבוע שחל בו תשעה באב (עי' **שו"ע ורמ"א** שם סעי' י').
◀ בן ספרד שעושה נישואין בבין המצרים, י"א דמותר לבן אשכנז להשתתף, כיון שהחתן עושה לפי מנהגו, אבל ירקוד פחות מהרגלו (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל), וי"א דאסור לבן אשכנז להשתתף בו (**הגר"נ קרליץ** שליט"א).

בן אשכנז רשאי לנגן בשמחת נישואין של בן ספרד לאחר י"ז בתמוז עד ר"ח אב, אם זו פרנסתו (**"ביאור הלכה"** ריש סי' תקנ"א בשם **פמ"ג**).

◀ החתן והכלה אסורים בכל איסורי בין המצרים ולכן אסור לגלח בימים אלו ולא לשמוע ניגונים בכלי שיר.

◀ חתן בשבעת ימי המשנה ההולך לכותל, אינו צריך לקרוע דלא גרע מימים שאין אומרים תחנון דאין נוהגים לקרוע (**הגר"ר יוסף שוב** שליט"א בשם **הגר"ש"ז אויערבך** זצ"ל).

◀ גם לפי מנהג האשכנזים עורכים סעודת אירוסין. אבל ריקודים ומחולות אסורים מ"ז בתמוז ואילך, אפילו בסעודת אירוסין (**משנ"ב** ס"ק ט"ז).

◀ נוהגים שלא לשמוע שירה ונגינה מקלטות (קסטות), אפילו שירי רגש, ואפילו שירים על חורבן ביהמ"ק אפילו בלא תזמורת (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל, בעל **"שבט הלוי"** זצ"ל, ו**הגר"נ קרליץ** שליט"א).

גם לבני ספרד שנוהגין נישואין עד ר"ח, שלא במקום מצווה נוהגין שלא לשמוע מוסיקה (**"כף החיים"**).

◀ אפילו בציבור מותר לשיר בפה (כגון בעת "סנטוחה" בשיבה), ומ"מ ימנעו בשירה (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

תספורת

◀ האשכנזים מחמירים שלא להסתפר מ"ז בתמוז, והספרדים מחמירים רק בשבוע שבו חל תשעה באב. (**שו"ע** סי' תקנ"א ס"ג, **רמ"א** סי' ד'). והשנה (תשע"ו) שת"ב חל בשבת ונדחה ליום א', נוהגים בני ספרד כסתימת **השו"ע** (סי' תקנ"א סעיף ד') שאין לשבוע זה דין שבוע שחל בו תשעה באב (**"כף החיים"** ס"ק ע"ה בשם **ה"בן איש חי"**) ומותרים מן הדין להסתפר עד שבת חזון. ומ"מ ראוי להורות לעם כמנהג הזקנים שלא להסתפר לפני שבת חזון כדי שיכנס ליום התענית כשהוא מנוול (שם).

◀ האיש והאשה שווים באיסור זה, בין שיער ראש ובין שיער כל הגוף (שם סעיף י"ב), וכמו שמצינו באבילות (יו"ד סי' ש"ד א') שגזרו על כל הגוף (**הגר"נ קרליץ** שליט"א). אך לאשה הצריכה לצורך כיסוי הראש – מותר (**משנ"ב** ס"ק ע"ט).

◀ אין להקל לבעל ברית להסתפר בבין המצרים (עי' **"באר היטב"** סי' תקנ"א, וב"שערי תשובה" שם ס"ק א' ובשעה"צ ס"ק ד'). והורה בעל **"שבט הלוי"** זצ"ל שמנהג ארץ ישראל לא להקל, **"מבית לוי"** ח"י"ג).

תספורת לבני ספרד בישיבות אשכנזיות

◀ **שאלה:** בני ישיבות ספרדיים שאיסור תספורת אצלם נהוג רק בט' הימים, הלומדים בישיבות אשכנזיות, האם מותרים להסתפר בשלושת השבועות?

תשובה: יש סוברים שמותר להם להסתפר ואין בזה משום "לא תתגודדו", כיון שידועים בזה דעות **המחבר והרמ"א** (**הגר"ש"ז אויערבך** זצ"ל, **"הליכות שלמה"** פרק י"ד אות ו'), ויש סוברים דמן הראוי שינהגו כמנהג המקום, לא להסתפר ולהתגלח בשלושת השבועות, וכן אם באמצע בין המצרים נוסע לביתו ואח"כ חוזר לישיבה לא יסתפר בביתו (**הגרי"ש אלישיב** זצ"ל).

קציצת צפרניים

◀ מותר לקצץ צפרניים עד השבוע שחל בו תשעה באב (עי' **משנ"ב** ס"ק כ'), שפליגי רק בשבוע שחל בו תשעה באב). והשנה (תשע"ו) שיש סוברים שאין כאן שבוע חל בו, כיון שיש מחלוקת בנטילת צפרניים יש להקל עד שבת חזון (עי' **"שערי תשובה"** ס"ק א', בשם **אליה רבה** לענין תספורת בבעלי ברית, וב"פסקי תשובות" ס"ק כ"ג).

רחיצה ומקום סכנה

◀ מותר להתרחץ בים ובבריכה עד ר"ח אב, וגם מי שלא היה בים עד כה יכול להתרחץ בים אחר י"ז בתמוז, אלא שיש להיזהר ביותר שלא להיכנס למקום סכנה (בעל **"שבט הלוי"** זצ"ל). וכן יש להיזהר בימים אלו מללכת למקום סכנה.

ברכת שהחיינו

◀ טוב שלא לברך ברכת "שהחיינו" בימי "בין המצרים" על פרי או מלבוש, אבל מברכים על מצוות כגון: מילה ופדיון הבן (**שו"ע** שם סי' י"ז).

◀ בשבת א"צ להחמיר בזה, ובר"ח אב הדין כמו בשבת (**משנ"ב** ס"ק צ"ח, ושעה"צ שם).

◀ על הולדת בן בימי "בין המצרים" ודאי מברך "שהחיינו" (בעל **"שבט הלוי"** זצ"ל).

◀ פרי חדש שאי אפשר לשומרו עד שבת מפני שיתקלקל – אפשר לברך עליו "שהחיינו" ולאכול (**משנ"ב** ס"ק ק"א) וכן חולה שנזקק לפרי חדש רשאי לאכול בלי לברך עליו "שהחיינו" (שם ס"ק צ"ט).

ספרים ש"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

הפרשה "במחיצת החפץ חיים". פנחס גליון מס' 72

בס"ד

"שוחד דברים"

אָבינוּ מֵת בְּמִדְבָּר וְהוּא לֹא הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנוֹעֲדִים עַל ה' בְּעֵדַת קָרַח כִּי בְּחָטָא מֵת... וַיִּקְרַב מֹשֶׁה אֶת מִשְׁפָּטָן לִפְנֵי ה' (כז, ג-ה).

רש"י מפרש ב' פירושים, מדוע הוצרך משה להקריב את משפטן אל ה' ונעלמה ממנו ההלכה הזו. (א) שנענש על שנטל עטרה לעצמו לומר (דברים א, יז) "והדבר אשר יקשה מכם תקריבון אלי". (ב) אין זה עונש כלל למשה, אלא שבנות צלפחד זכו שתנתן פרשה זו על ידן.

רבנו (ח"ח עה"ת, ח"ח חיינו ופעלו עמ' תתשעא) מפרש זאת בדרך נוספת. בשעה שבנות צלפחד הדגישו שאביהן לא היה מעדת קרח, משה ראה בזה אמירה משחדת, שרצו להשפיע על החלטתו על ידי חנופה, בהזכירם שאביהן צלפחד לא היה מאלו שערערו על מנהיגותו. ומיד כששמע את דבריהן חש משה שהוא משוחד, ולכן פסל את עצמו והסתלק מהדין, והקריב את משפטן לפני ה'.

כשם שהתורה אסרה על הדין לקבל שוחד ממון, כך היא אסרה עליו לקבל שוחד דברים (סה"מ הק' לאוין עא). ובגמ' (כתובות קה, ב) מסופרים כמה סיפורים מעין זה, על חז"ל שפסלו את עצמם מלדון כשקבלו טובת הנאה קטנה ביותר מהנידון. למשל: שמואל עבר על גשר, בא אדם הושיט לו את ידו בכדי שיוכל לעבור בבטחה, כשנודע לשמואל שאדם זה בא לדון-תורה אצלו, פסל עצמו מלדון. וכן ר' ישמעאל בן ר' יוסי היתה לו שדה שהחכירו לאריס, ובכל יום שיש היה האריס מביא לר' ישמעאל את חלקו. פעם אחת הביא לו את הפירות ביום חמישי, ושאלו ר' ישמעאל מדוע הקדים, ענה לו האריס שיש לו דין-תורה אצלו, ומכיוון שממילא הוא בא אליו, הביא לו את הפירות. פסל ר' ישמעאל את עצמו מלדון, והושיב שני תלמידי חכמים אחרים במקומו שידונו בדין-תורה זה. בשעה שר' ישמעאל הלך משם, התחיל לומר בליבו: הלאי והוא יטען כך וכך ויזכה בדין. אמר ר' ישמעאל 'תיפח רוחם של מקבלי שוחד, ומה אני שלא קיבלתי את השוחד שהוצע לי, ואף אם הייתי מקבלו הייתי לוקח את שלי, ואף על פי כן אני מהפך בזכותו של המשחד, כ"ש אותם המקבלים שוחד שכל מחשבותיהם לזכות את משחדם'.

והנה, ודאי שבנות צלפחד לא הדגישו זאת בכדי לשחד את משה, שהרי הוצרכו להזכיר זאת בכדי לבסס את טענתן על חלקן בארץ. וכך מבואר בגמ' (ב"ב קיח, ב), שירשיהם של עדת קרח לא ירשו את חלקן בארץ, יש אומרים שאיבדו את חלקם לגמרי, ויש אומרים שיהושע וכלב ירשו את חלקם, ולכל הדעות יורשיהם לא ירשו חלקם. ולכן, הוצרכו בנות צלפחד להדגיש שאביהן לא היה מעדת קרח [ואף לא מהמתאוננים והמרגלים, כפי שדרשו שם בגמ'], ובחטאו הפרטי מת, ולכן מגיע להן את חלקן בארץ ישראל. אם כן, לא היה באזכור זה שום כוונת חנופה או שוחד. ואומר רבנו, שאף על פי כן משה רבנו שידע שהן נשים חכמות כמבואר בגמ' (שם קיט, ב), חשד שמא באמירה זו היתה להן כוונה נוספת גם להחניף לו, ולכן הסתלק מהדין.

פרקי אבות במחיצת רבינו מר אבי ז"ל היה זהיר במצוה קלה כבחמורה, ולא היה אדוק באחת יותר מבחברתה. זולת לימוד התורה היתה בעיניו הגדולה שבכל המצוות בייחוד להפיץ תורה בין כל העם, וכמה דאב לבו לראות ירידת הדת בימיו משנה לשנה ושכחת התורה, עד שבכמה עיירות – בייחוד הגדולות – אפסו כלו מלמדי גמרא עם נערים [הדברים אמורים בפלגי ליטא ורוסיה], זולת מורים בתנ"ך, וכמה מהם לא היו מאמינים בקדושת התורה, ולמדו עם התלמידים כמו שלמדו סיפורי דברי הימים של האומות, ונקל לשער איזה השפעה של יהדות קיבלו הנערים מלימוד כזה, ואיזה זירוז לקיום המצוה שלמדו.

לע"נ ה"ה שלמה בן מרים. ולהצלחת דניאל ב"ר שלמה. דן אליהו בן שמעון הי"ו

ספרים שו"ל

התפילה
במחיצת החפץ חיים

השבת
במחיצת החפץ חיים

הימים הנוראים
במחיצת החפץ חיים

הגדה של פסח
במחיצת החפץ חיים

פרקי אבות
במחיצת החפץ חיים

החינוך
במחיצת החפץ חיים

ביד הלשון

פעילויות תורניות

מבצעי שמירת הלשון

שיעורים תורניים

מילגות לנוקשים

פניני הפרשה "במחיצת החפץ חיים"

בס"ד

מעשה זמרי.

כמה גדול חומר העוון שנפלו מישראל עשרים וארבעה אלף בשיטים, והסיבה היה ע"י עון זנות. ואין לך שבט מישראל שלא העמיד מלך או שופט, חוץ משבט שמעון שלא העמיד מלך ולא שופט, בשביל החטא שעשה זמרי בשיטים עם המדיינית. ללמדך כמה קשה הזנות. כיצד, עתניאל משבט יהודה, אהוד משבט בנימין, דבורה וברק מהר אפרים ומקדש נפתלי, גדעון משבט מנשה ואבימלך בנו אחריו, תולע בן פואה משבט יששכר, יאיר משבט מנשה, וכן יפתח מיושבי גלעד, אבצן מבית לחם יהודה, אלון משבט זבולון, עבדון בן הלל משבט אפרים, שמשון משבט דן, עלי ושמואל משבט לוי, מבנימין יצאו מלכים, ומיהודה ומאפרים ומנשה ירבעם ויהוא בן נמשי, אבל שמעון לא העמיד מלך ולא שופט, בשביל הזנות של זמרי. וכן המדה הזאת נוהגת בכל איש ואיש, שמגרע בזה לכל דורותיו הבאים אחריו.

(נדחי ישראל פ"כ)

אלה בני בנימין למשפחותם ופקודיהם חמשה וארבעים אלף ושש מאות. אלה בני דן למשפחותם וגו' ארבעה וששים אלף וארבע מאות.

כאן גילתה לנו התורה כי אין חכמה ואין עצה נגד ה'. לבנימין היו עשרה בנים, כבבראשית (מו, כא), ולדן רק בן אחד - חושים בן דן, והבן יחיד הזה היה חרש ג"כ, כבגמ' סוטה (יג, א) 'חושים בן דן יקיר ליה אודניה', ואע"פ כן עלתה לו שהוא היה מרובה באוכלוסין יותר מבנימין שהיו לו עשרה בנים.

ומכאן יש ללמוד, שמי שה' חפץ בו יוכל להצליחו מבן אחד יותר ממי שיש לו עשרה בנים. וכן הדין עם נכסים, יש לך עני מצליח ושמח בחלקו, ולהיפך - יש עשיר שאינו מצליח כל כך, ועושה כולם ה'.

(חפץ-חיים עה"ת)

אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה' בעדת קרח כי בחטאו מת. ויקרב משה את משפטן לפני ה'.

בזה שבנות צלפחד הדגישו שאביהן לא היה בעדת קרח שניהל מחלוקת נגד משה, גרמו שמשה לא יוכל לפסוק את דינו, והיה נאלץ להקריב את משפטן לפני ה'. משה ראה עצמו משוחד מדבריהן, עד שנפסל לדון בדין.

איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו.

מצות עשה לדון דין נחלות, שנאמר "איש כי ימות ובן אין לו והעברתם את נחלתו לבתו", ובן קודם לבת, וכל יוצאי יריכו קודמין לבת-בת, וכל יוצאי יריכה קודמין לאבי המת. ובכלל מצוה זו, שירש הבכור פי שניים בנחלה. והבעל יורש את אשתו מדברי סופרים, והוא קודם לכל בירושתה. ונוהג בכל מקום ובכל זמן.

(ספר המצוות הקצר, מצוה עג)

ונתת מהודך עליו.

חז"ל מספרים שזקנים שבדורו של יהושע היו אומרים: 'פני משה כפני חמה, פני יהושע כפני לבנה; אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה' (ב"ב עה, א).

מאמר זה היה ה'חפץ-חיים' מסביר כך: לא שהתאוננו הזקנים על מדריגתו של יהושע שהיא פחותה משל משה, שכן יודעים היו שלהיות גדול כמשה רבינו נבצר משום ילוד אשה אחר, ולא קם בישראל כמשה. אלא שהתאוננו על קטנותם הם בהשוואה לגדלותו של יהושע, שכן ראו בעצמם תוצאה של התרשלות. הם זכרו היטב את יהושע שבנעוריו היה שוה להם, ועתה הגיע לידי מדריגה רמה שכזו להיות משול ללבנה ויהושע בן נון מלא רוח חכמה, ולכל זה הגיע הודות ללמוד ממנו, על ידי כן השתלם והגיע לשלב גבוה שכזה, לפיכך הצטערו מאוד על שבנעוריהם החמיצו את ההזדמנות לחשל את כוחותיהם הפנימיים ולפתח את סגולותיהם הרוחניות כפי שעשה יהושע. התורה הן לא מעבר לים היא, הרי היא קרוב מאוד בפיך ובלבבך. האשימו איפוא את עצמם והתאוננו: 'אוי לאותה בושה, אוי לאותה כלימה'.

(הח"ח - חיינו ופעלו)

פניני דעת

מועצת גדולי תלמידי רבינו הגדול מרן דברי יצחק ליפקוביץ' זצ"ל

דעת תורה

חיים שאינם חיים

ובכדי להבין עלינו לדעת את אשר כתב הגאון ר"ש אלקבץ. חורבן בית המקדש אינו עוד אסון גדול בתולדות העם היהודי. חורבן בית המקדש הינו חורבן החיים כפשוטו ממש. הנה ערך החיים טמון בתכלית אשר למענה חי האדם. הן חיים ללא תכלית וללא תוכן, האם בשם חיים יקראו? כמשל, אדם חכם נבון, ובעל גבורה, באם ח"ו יהפך למשותק ובנוסף לכך יאבד את שפיות דעתו, הרי ברור הוא כי חייו אינם חיים. מדוע לו חיים באם ניטל ממנו תכלית החיים אשר בעבורו נברא האדם.

זוהי הדרך וזוהי ההבנה בה צריכים אנו להבין את גודל האסון והחסרון בחורבן בית המקדש. בית המקדש היה המקום ממנו ינק כלל ישראל את כל הרוחניות ואת כל המעלות ההכרחיות לאותו בן עליה החפץ להגיע לתכלית הנרצית. על ידי שראה האדם את עבודת הקורבנות הנעשית בקדושה ובטהרה, על ידי שהיה האדם עד ונכח לכל הניסים שהיו במקדש דבר יום ביומו, על ידי כל אלו הוסיף האדם יראת שמים ומידות טובות. והנה באם נכשל האדם בחטא, דווקא כי אז, מביא היה קרבן לבית המקדש ומלבד הכפרה לה היה זוכה, הרי שהיה מקבל רב שפע נפלא וגדול של יראת שמים אשר מלבד הכפרה על חטאו היו מרוממים ומנשאים אותו לבל ישוב בחטאו הראשון חלילה.

והנה מעת שאין לנו כימים הראשונים, לא כהן גדול להקריב קרבן ולא מזבח להעלות עליו עולה וכליל, נאבד מאיתנו וחסרים אנו מקור השפעה רוחנית ומקור קדושה שעל ידה יכולים היינו להגיע לידי תכלית היצירה של האדם הישראלי. נמצינו איפה חסרים את עיקר ומקור תכלית חיינו. וכי לזה חיים יקראו?!

מצב אשר כזה, חיים אשר אינם חיים, מצדיק הוא איפה אבילות ללא גדרים. אדם אשר ניטלה ממנו תכלית חייו, ראוי לו שתהיה אבילותו ללא כל גבול ללא כל סיג. אדם אשר מבין זאת, אדם אשר מבין כי בחורבן בית המקדש איבד את היקר מכל, איבד בעצם את חייו הרי שממילא מגיע הוא למצב שראשו מים ועיניו מקור דמעה.

אמנם כי כן, נכון הוא כי גם לאחר חורבן בית המקדש נשארו בגדר בנים לד', אלו קיינו, אולם בכל זאת

חורבן ביהמ"ק - חורבן החיים

מצויים אנו בימים אלו בתקופת בין המצרים. בימים אלו חובה עלינו לנהוג מנהגי אבילות וצער על חורבן בית המקדש. הן ידוע הוא שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, הרי זה כאילו נחרב בדור זה ממש, וממילא הרי אף האבילות צריכה להיות לא על דבר שהיה לפני כך וכך שנים, כי אם צער עמוק ואמיתי ממש כאילו ראינו בעינינו אנו את בית חיינו נשרף וחרב לנגד עינינו.

והנה כשם שיש אבילות כללית של כל כלל ישראל על בית חיינו שניטל מאיתנו ואיננו עוד, הרי שמפעם לפעם ישנה גם אבילות פרטית ואישית של אדם זה או אחר על קרוב משפחה שנסתלק מן העולם. ולכאורה היינו יכולים לחשוב כי דיני אבילות זו כדיני אבילות זו. יכולים היינו לחשוב כי כדיני אבילות על אביו או על אמו, כך הם דיני אבילות על בית המקדש.

אולם באם נתבונן ונעיין נראה כי לא כן הם פני הדברים. באבילות על מת מוצאים אנו כמה הגבלות וגדרים עד היכן גדר האבילות. הן ידוע הוא איסור "לא תתגודדו", גם בשעת צער ואבלו על קרובו שנפטר אל לו לאדם לעשות מעשים אשר הינם שלא בגבולות האבילות המותרת על אחד משבעה קרובים. אמנם גדול צערו בהלקח ממנו קרובו הקרוב אליו, אולם אל לו לשכח כי נשאר לו האב הגדול שבשמים שהוא הבורא והמנהיג. "בנים אתם לד' אלו קיכם". ובכל מצב של צער הרי יש לנו לחסות בצילו של הקב"ה. לעומת זאת הרי בכל הנוגע לאבילות על חורבן בית המקדש, אין אנו מוצאים כל הגבלה על גודל האבילה. כל גדר בעניין האבילות לא נכתב. ולא זו אף זו, הרי אומר לנו ירמיה הנביא - "מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה", בכיה ללא כל סייגים, גדרים או מעצורים. ואמנם מובא בשם ר' יעקב מעמדין שמצוות האבילות על ירושלים הינה כפשוטה ממש לקונן ולהצטער, מאין הפוגה.

וממילא חפצים אנו להבין ולהשכיל מהו פשר ההבדל באבילות על קרובו, שם מחוייב האדם בגדרים ובסייגים האומרים עד כאן ולא עוד, לעומת אבילות על בית המקדש אשר כל כולה ללא גדרים והגבלות עד כי יהיה ראשו מקור מים ועיניו מקור דמעה.

נאבד

מאיתנו

וחסרים אנו מקור

השפעה רוחנית ומקור

קדושה שעל ידה יכולים

היינו להגיע לידי תכלית היצירה

של האדם הישראלי.

נמצינו איפה חסרים

את עיקר ומקור

תכלית

חיינו.

לא נאמר באבילות בית המקדש כדרך שנאמר באבילות על קרוב משפחה - "בנים אתם לד' אלוקים לא תתגודדו ולא תשימו קרחה בין עניכם למת", שכן למרות שבנים אנו לה' אולם הרי איבדנו את תכלית חיינו וממילא ראוי הוא המצב בו אנו שרויים ומתבוססים לאבל ללא גבול בכל עת ובכל זמן.

מפני חטאינו גלינו מארצינו

בימים אלו, ימי בין המצרים צריכים אנו להתבונן ולשים על ליבנו כי מאז נחרב בית הבחירה ומעת חסרנו כל אלה תכפו עלינו צרות תלאות עברו על ראשינו. השפל הרוחני בו מצוי כלל ישראל וסבל הגלות הינם כל כולם מחמת מעשינו, "ומפני חטאינו

גלינו מארצינו". באם באמת אבלים אנו על חורבן בית המקדש, באם באמת רוצים אנו לראות במהרה בבנין בית המקדש, הרי שצריכים אנו לתקן את דרכינו ומעשינו. צריכים אנו לחשוב בטרם נעשה, האם ראוי הוא המעשה שיעשה, אם לאו. צריכים אנו להוסיף ולעלות בקיום התורה והמצוות.

"על מה אבדה הארץ - על עזבם את תורתי - שלא ברכו בתורה תחילה". צריך כל אחד ואחד להוסיף ולהתחזק בהתמדה וביגיעת התורה, להתחנן ולבקש בתפילה "ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים". באם נעשה כל זאת נזכה ל"כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה בב"א"

למען דעת

בישיבה גדולה ובוכה כתינוק ממש על חורבן בית המקדש.

◆ סיפר הגרע"ט שליט"א - תדיר התפלאתי אודות מכרי, איש עסקים ומסחר. פלא היה בעיני כיצד הצליח הלה במסגרת ובסביבה בה התגורר, להקים משפחה עם ערכים של תורה ויראה. ברבות השנים אף זכה האיש לבנים וחתנים בני תורה מובהקים ומשכך שאלתיו באחד הימים לפשר הדבר, כיצד זכה הוא לכך? ענה לי מכרי - זכיתי בצעירותי ללמוד אצל רבינו ובאחד הפעמים שלמדנו משנה ברורה הגענו להלכה בתחילת אורח חיים שראוי לכל ירא שמים להיות מקונן על החורבן. בעת שלמדנו זאת געה רבינו בבכיה גדולה. הבכי ההוא, אמר לי אותו ידיד, עומד לנגדי מאז כל הימים ומכח זה החזקתי את עצמי ובני ביתי קשורים לתורה באוירה טהורה.

◆ סיפר הגראי"ד שליט"א - היה זה בט"ז תמוז תשכ"ח עת זכינו לסיים מסכת קידושין, רבינו הורה להזדרז ולערוך את הסיום לפני השקיעה, שכן ימי בין המצרים הינם ימים של אבילות ועל כן אין להסיח דעת מהאבילות גם ע"י שמחה של מצוה, זאת באם אפשר לקיים את אותה שמחה קודם לכן. ואמנם על פי הוראתו של רבינו סיימנו את המסיבה לכבודה של תורה עוד קודם השקיעה של ליל י"ז בתמוז. והנה תיכף אחר השקיעה ראינו על פניו של רבינו שינוי מוחשי. בעוד שבסיום עצמו בו השתתף רבינו ראינו על פניו שמחה גדולה בזמן ששרו ורקדו, הרי שמיד לאחר השקיעה ניכרת היתה על פניו עצבות גדולה על חורבן בית המקדש, עד כי היה נראה כאדם אשר מיתו מוטל לפניו. למותר לציין ולהאריך עד כמה גדולה היתה ההשפעה על צעירי הצאן אשר זכו לראות במוחש את הצער והאבילות על חורבן בית המקדש. עוד חרות בליבי תפילות תשעה באב עת היה מתפלל

הדעת נותנת

איש אשר רוח בו

בחודש בשבט שנת תש"ס הוזמן רבינו להיות סנדק בברית של תאומים. הסנדק הראשון בשעה 2.00 בצהריים בדיוק היה מיועד להיות מרן הגר"ח קניבסקי, ורבינו הוזמן לשעה 2.15 (אחרי מנחה בישיבה) בכדי להיות הסנדק השני. אולם המוהל התאחר ומכשהגיע ונגשו למול את התינוק הראשון נכנס רבינו לאולם. מרן הגר"ח סירב להיות סנדק לפני רבינו מדין כבוד רבו. אולם רבינו סירב להקדים את הגר"ח ולהיות סנדק לפניו. לאחר הפצרות רבות ניגש רבינו להגר"ח ואמר לו "הנני הולך לקיים מצוה לשמוע בקול דברי חכמים" וניגש לסנדקאות.

בפרשת השבוע אנו לומדים שמצטווה משה רבינו לסמוך את ידיו על יהושע בן נון ולצוות אותו על העדה. מעניינה של פרשה ומענייניו של כל דור ודור מביאים אנו בזה את העובדות דלהלן.

באחד מקהילות החרדים הוכתר רב ע"י גדולי ישראל, ובתוכם רבינו שראו לנכון למנותו לרב. מספר אברכים שלחו מכתב לרבינו בטענות וערעורים על מינוי זה.

ענה להם רבינו: מכיון שהגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א חתם על כתב ההכתרה, הרי שכל מי שבא בטענה נגד זה הרי הוא בכלל "כל המהרהר אחר רבו כאילו מהרהר אחר השכינה". (עובדה זו ארעה לפני יותר מ-י"ד שנים).

דובב שפתיים

מתורתו של רבינו מרן רבי מיכל יהודה ב"ר משה דוד זללה"ה

תמוז (1) תשע"ו

.....

גליון מס' 133

דברי מוסר והתעוררות

הדאגה צריך להיות מה גורם את החורבן – שכל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו. כמה ירידה בכבוד שמים, כמה העולם שפל ברציחות ורדיפות – אין יום שאין קללתו מרובה משל חברתה.

הדרך להינצל מאבדון היא ההכרה והשאיפה לחיי תורה ומצוות ללא שום דבר נוסף

והמצב הרוחני כמה הוא חרוב, איזה ירידה נוראה יש במדריגות הקדושה, רוח הטומאה השוררת בראש כל חוצות מנסה לחדור לכל מקום, ולהחריב בתי היראים על ידי החדרת חיידקים רעילים מרוח הרחוב של שאיפה לחיי מותרות עולם הזה, מה הדרך להינצל? היסוד לכל זה היא ההכרה והשאיפה לחיי תורה ומצוות ולא לשום דבר נוסף, שזה כל החיים ורק זה החיים וכל זולת זה הוא מדרון לשאול. וההסתכלות שאלו החיים חיי עולם הזה הם מתדרדרים בלי שימת לב, ומי יודע אם כשירגישו בכך האם יוכלו לשוב מדרכם!!

עלינו להתבונן בחומר החטא שגורם שינוי בכל הבריאה ובדרגת הכלל ישראל לדורות

באלו הימים מ"ז תמוז עד ט' באב הם ימי אבילות על החורבן, וזה נגרם על ידי חטא העגל שהיה ב"ז תמוז, וחטא המרגלים שהיה בט' באב, שחטאים אלו שינו את כל המציאות של כלל ישראל לדורי דורות, שמתחילה היו בדרגה של אדם הראשון קודם החטא, 'אני אמרתי אלוקים אתם, ובני עליון כולכם, אכן כאדם תמותון וכאחד השרים תפולון'. היו בדרגה יותר גבוהה ממלאכי השרת, ועל ידי חטא המרגלים נגרם שמשה רבינו ע"ה לא נכנס לארץ ישראל ולא היה הנהגה ניסית אלא נהיה חורבן וגלות (עיין מכילתא).

רואים את חומר ענין חטא ומה הוא גורם, ולכן עלינו להתבונן בימים אלו התבוננות עמוקה בכל זה, ולהתחזק בלימוד התורה מתוך ערך חשיבותה וקדושתה שהיא הנותנת לנו חיי עולם, ולהרבות בהטבה עם השני. ויקוים בנו כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה.

(שיחת רבינו קיץ תשמ"ט מכתבי הרה"ג ר' חיים סנדומירסקי שליט"א – מודיעין עילית)

גאולת ישראל מוכנה ועומדת בשבילם

אמרו חז"ל (שבת ל"ד) בשעה שמכניסין את האדם לדין שואלים אותו ציפית לישועה. אחד מה"ג עיקרי אמונה של הרמב"ם

למדו תורה ולא הרגישו בערכה וחשיבותה שהיא הנותנת את החיים לאדם

איתא, מקדש ראשון מפני מה חרב, שהיו בו ג' עבירות ג"ע שפכ"ד וע"ז. מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ומצוות ועשו גמילות חסדים מפני מה חרב? [וצריך לדעת שכשחז"ל אומרים שהיו עוסקים בתורה, אין לנו מושג איזה עמל התורה זה היה, כי חז"ל הק' בהשגתם הגדירו שלא רק למדו תורה אלא עסקו בתורה, התורה היתה עיסקם של אנשי אותו הדור] שאלו לנבואה לחכמה לתורה על מה אבדה הארץ, עד ששאלו להקב"ה ואמר שלא ברכו בתורה תחילה. ופירש הר"ן בנדרים שודאי עסקו בתורה, דהא הנביאים והחכמים לא ידעו לפרש עד שבא הקב"ה ואמר אני אפרש, ופירש שהסיבה היא בגלל שלא ברכו בתורה תחילה, אומר הר"ן בשם רבינו יונה שלא היתה חשובה בעיניהם התורה לברך עליה. ומבאר הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל שהיה חסר להם החשיבות במעלת התורה.

נתאר לעצמינו אדם גוסס ונוטה למות ובאו והצילו אותו, כמה הכרת הטוב יש לו שנתנו לו חיים, כך התורה היא מתנה של חיי עולם שנטע השי"ת בתוכינו, שהבדילנו מכל העמים ובחר בנו ונתן לנו את תורתו שהיתה שעשועים אצלו! ועל ידי לימוד התורה אפשר להגיע לכל המעלות העליונות. אל תיקרי חרות על הלוחות אלא חירות, אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, והם – הכלל ישראל באותו דור לא הרגישו את הטובה והחסד שקיבלו מאת השי"ת שנטע בהם חיי עולם על ידי התורה, אף שלמדו תורה והיא היתה עסקם.

מי שמעריך חיים בלי תורה ח"ו יכול להידרדר עד פריקת עול

רואים אנשים בלי תורה שחוצבים להם בורות נשברים, הרי האנשים ברחוב בפריצות, חיים כמו מתים, ומי שחי חיי תורה הוא חי חיי עולם. ומי שנכנס בו מחשבה להעריך חיים ללא תורה, ח"ו יכול להידרדר עד פריקת עול תורה לגמרי.

ואף שהיה להם החטא של שנאת חנם שכנגד כולם, אך זה התחיל ממה שעזבו את ערך התורה, כי לא מוכן לקבל מוסר והשפעה שמוכיחים אותו שיהי' אדם טוב, הוא מתעקש ומתווכח, לא מוכן להיכנע לאמת ולכן יש שנאת חנם.

אחז"ל כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה. מלבד עצם ההלכות המפורשות שצריכים לנהוג אבילות, העיקר

הוא, אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא. יש חיוב לחכות כל יום ולצפות לישועה. ובאור יהל מבאר מה החיוב עד כדי כך שזה השאלה ששואלין את האדם מיד בכניסתו לדין. ומבאר שהלשון צפית היינו שצופה ומביט להמשך לעתיד.

והנה הבורא עולם בראשית ברא אלוקים בשביל ראשית בשביל התורה שנקראת ראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית, וכל הצרות והיסורים והגלויות שעוברים תכליתם הוא 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו', ופירש"י כל הצדיקים הנקראים בשמי וכל העשוי לכבודי, יצרתיו אף עשיתיו – תקנתיו בכל הצורך והכנותי הכל, כלומר אע"פ שעברו בגולה ובצרה כבר הכנתי להם צרכי גאולתם.

נמצינו למדים מדברי רש"י שכל תכלית הבריאה הוא בשביל ישראל שיגלו את כבוד ד' בעולם, והקב"ה מכין את כל הצרכים, ואף שנמצאים בהסתר פנים ורואים גזירות ורדיפות על כלל ישראל, ולא רק מאומות העולם, אלא גם כן רדיפות ממושעי ישראל בגופם, אך צריך לדעת שהגאולה מוכנה.

ציפת לישועה? - לראות כבוד שמים בעולם

בא חבוקק והעמידן על אחת 'וצדיק באמונתו יחיה'. לא רק אמונה שהקב"ה בורא ומקיים את העולם, אלא אמונה שיתגדל ויתקדש שמו בעולם. וזה התכלית. וכל הגלויות והצרות זה זיכרון אחר זיכרון להגיע לשמן הטהור והנקי, לאמונה חושית בהשגחה פרטית, וציפיה לישועתו ית', שנוכל לענות באופן חיובי כשיבוא היום וישאלו ביום הדין האם צפית לישועה.

והנה המון העם מבינים שהעיקר אנו צריכים לצפות שלא נהיה נרדפים ושיפסקו הצרות, אמנם האמת היא שהעיקר צריך לצפות ולייחל שכבוד ד' יתגלה באופן שכל אחד יוכל לראות זאת. 'צפית לישועה'? מלשון צופה ורואה למרחוק את הישועה, וכפירש"י שאע"פ שעברו בגולה ובצרה כבר הכנתי להם צרכי גאולתם.

עה"פ 'לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי פירש"י – כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים'. שכל הרדיפות וההשפלות מחמת שחסר בדעת באמונה, שהאנושות פשטה צורת אדם וחיים חיי בהמה וחיי חיות טרף, ובזמן הגאולה לא יהיו מרעים ומשחיתים, כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים, כמו שהים עמוק והמים מכסים את עומק הים וזה נראה ישר. 'כל גיא ינשא וכל הר וגבעה ישפלו ונראה כבוד ד' וראו כל בשר יחדיו כי פי ד' דיבר'. כשתבוא הגאולה כל הר וגבעה יושפלו, והעומק יתרומם עד שהכל יהיה ישר, ועי"ז ונגלה כבוד ד'.

במצב של חושך וצרות הגלות ישנם הרים וגבעות, הקב"ה מסתיר פניו וחושבים שהעולם ח"ו הפקר והוא מסור ביד כל רוצח וזה טעות גדול.

הגמרא בבבא קמא אומרת כשהרועה כועס על העדר הוא מעמיד בראש העדר עיורים וסומים, כך ההשגחה העליונה מובילה את הרוצחים כחיתו טרף שמוליכים את העדר, אך בזמן

שתבוא הגאולה במהרה, נזכה שראו כל בשר יחדיו כי פי ד' דיבר.

גם בהסתר פנים של חושך הגלות הקב"ה עמנו מרגיש וסובל כל צרותינו

והאמת היא שאף בהיותנו בגלות לא עזבנו השי"ת ברוב רחמיו ואהבתו אותנו, ובכל צרתנו לו צר, שהשכינה עמנו בכל השיעבודים והצרות, זו מציאות שיש כזו מציאות אצל השי"ת שהוא נמצא עמנו בגלותנו ומרגיש כל צער וצער שלנו, והדברים נוראים ומרגשים כל לב, להתבונן על אהבת השי"ת וקרבתו אלינו בניו – הכלל ישראל.

עלינו להבין שכדי שיוכלו לעתיד לבוא ליהנות מזיו השכינה לזה צריך עכשיו להזדכך כעת בגלות, ואנחנו צריכים להשתדל לעשות מעשים כדי לחיות באמונה צפית לישועה. ונתבונן נא באמצעים המביאים לזה.

מעשי האדם גורמים שבית המקדש לא ייבנה. שנאת חנם ומחלוקת מוסיפים גפרית לשריפת המקדש

הנה אחז"ל כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו (ירושלמי). נצייר בעצמינו שח"ו אנו גורמים שייחרב הבית, וכאילו שהדלקנו אש בבית המקדש. מעשי האדם גורמים שבית המקדש לא ייבנה. שנאת חנם ומחלוקת מוסיפים גפרית לשריפת המקדש.

גם מתרפה ממלאכתו אח הוא לבעל משחית, כ"ש אם עושה עברה ח"ו. ובגמרא ברכות (ל"ג) כל אדם שיש בו דעה כאילו בית המקדש נבנה בימיו, ופירש באור יהל שכיון שיודע דרכיו ומכיר חטאיו, וכל השם דרכיו בעולם הזה זוכה לראות בישועת ד'. והדרך היחידה לראות כבוד ד' כאילו נבנה בימיו הוא להרבות כבוד שמים. 'כל הנקרא בשמי ולכבודי' בנין בית המקדש הוא גילוי כבוד ד'.

האדם על ידי הנהגתו בין הבריות זוכה להרבות כבוד שמים שאומרים כמה נאים ומתוקנים מעשיו, והעיקר העיקרים חיזוק בלימוד התורה. איתא בירושלמי ברכות, אם ראית דור שמתרפים מהתורה, עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כנגד כולם. כי על ידו נוסף עוד לימוד התורה, א"כ הוא עומד ובונה את בית המקדש, ושכרו השגת האושר והנצח עד אין סוף.

בחירת ישיבה גדולה – רק מקום שיש בו אוירה של יראת שמים

[ולבני שיעור ג' שבימים אלו מסדרים עצמם בישיבות גדולות לקראת זמן האלול, צריכים שהשיקולים יהיו לשם שמים. יסוד היסודות שמקום שיש חסרון ביראת שמים צריכים להתרחק ממקום זה, צריך להיות במקום שיש אוירה של יראת ד', לא הולכים לבלוע כפית של מים אלא הולכים לבנות חיים לכל העתיד והנצח, ולכן צריך רצינות בזה. וכשהחשבונות יהיו לשם שמים יזכו שהשי"ת יעזור לכל אחד ואחד לברכה והצלחה].

(שיחת רבינו בהיכל הישיבה [יום ד' פרשת פנחס תשנ"ה מכתבי הר"ג ר' חיים סנדומירסקי שליט"א – מודיעין עילית])

מעשה רב

קצת הנהגות ועובדות ממה שעולה כעת בזיכרון

נחות חדשים כדי לשמוח בשמחת השני

ידידי הרה"ג ר' יוסף רייך שליט"א ממנצ'סטר שח כעת בערב היא"צ לרבינו, שבאחד מביקוריו בארץ ישראל (כנראה בשנת תשס"ו) זכה שרבינו למד עמו ערב אחד לאחר קבלת הקהל בספר חובת הלבבות, כשסיים רבינו ללמוד עמו השעה היתה 12.00 בלילה, רבינו היה מותש מסדר יומו העמוס בשיעורים ובקבלת קהל רב, הרב יעקב קולין עמד אז על משמרתו בקודש ופנה באותה שעה להיפרד מרבינו ולנעול את דלת הבית לאות סיום היום ולתת לרבינו את האפשרות לסור ללינה, והנה נשמעו דפיקות מהדלת שבמטבח שיש בה כניסה מהחצר האחורית של הבית, ר' יעקב ניגש לפתוח, ובפתחו עמדה שכנה מהבנין הסמוך, ובפיה שהנה זה עתה התקיים בביתם 'וארט' לבתם, והם רוצים להיכנס לרגעים ספורים עם החתן והכלה רק כדי להתברך מרבינו, ר' יעקב נכנס לחדר ומספר זאת לרבינו ושואלו על כך, רבינו מיד נענה בשמחה שייכנסו, כעבור כמה דקות הגיע כל הכבודה, ורבינו שאך לפני דקות היה נראה שנשאר בלי כח כלל, מקבלם בחביבות ומושיבים, הוא פונה לר' יעקב אם יוכל בבקשה להביא יין וכוסיות מהמטבח, ואותם רגעים ספורים התארכו כמעט למחצית השעה, כשרבינו לא מראה שום אותות עייפות, והכל במנוחת הנפש ושמחה מלאה בשמחתו של השני. אשרי עין ראתה זאת.

להעמיד תלמידים שיש להם כלי ובית קיבול לקבל חינוך

לאחר שהפסיק רבינו באלול תשס"ט במסירת השיעורים היומיים, עדיין המשיך להתפלל בישיבה כל יום והיה מוסר את שיעורי ההלכה ושיחות מוסר, באחד הפעמים שהסתופפו מסביבו כמה תלמידים אמר להם רבינו: כל ימי התפללתי שאזכה להרביץ תורה עד סוף חיי, וסמכתי על תפילה זו ולכן המשכתי בזה. אמנם תפילה זו היתה רק על הרבצת תורה לתלמידים החפצים לקבל מרובם ולהתלמד, אבל כיום השתנו הדברים והתלמידים אינם חפצים לקבל אלא מראים את כוחם שהם כבר מבינים ולמדנים, ועל כאלו תלמידים לא התפללתי לכן הוכרחתי להפסיק מהרבצת התורה. [מהבה"ח יוסף וולך נ"י].

[א.ה. מלפני שנים אמר רבינו לחתנו אאמו"ר הגר"ב קורלנסקי זצ"ל שבבקש ומתפלל על כך שבשעה שלא יהיה ראוי מצד כוחותיו להעמדת תלמידים באופן שהבין שכך צריך, שהקב"ה יתן לו הדעה להבין מעצמו לעזוב ולהפסיק במסירת השיעורים. וראינו באיזה גבורת נפש רבינו החליט על פרישתו וקרא להגר"א כהנמן והסביר לו שאין בכוחותיו כבר להתמסר להעמדת התלמידים כפי שראה אצל רבותיו הגר"ש היימן והגר"א ז"ל מלצר ולכן החליט לפרוש].

מרב הגר"א שליט"א התבטא כמה פעמים לאחר פטירת רבינו, שתפקידו כאן בעולם היה להעמיד תלמידים ולחנכם, ואחר שסיים תפקיד זה לא האריך ימים עד הסתלקותו, כי השלים ייעודו בעולם. (מהג"ר ר' גדלי' הוניגסברג שליט"א)

רבינו המשיך את תפקידו כמחנך גם לאחר פטירתו בדברי הצוואה שהשאיר

שמעתי בימים אלו מהג"ר רא"צ טובי שליט"א, שאמר לאחר פטירת רבינו שרבים תמהו איך רבינו שהיה מופלא בענוותנותו כתב בצוואתו על ביתו וז"ל הרבה נחת רוח יהיה לנשמה בשעה שהיא נפרדת מהגוף, כשהיא עוברת דרך בית זה - בדירה שאנו גרים בה. שכבית זה, היה נשמע מפעם לפעם קול תפילה ולימוד התורה, ומיעוט מותרות של תענוגי עולם הזה, וקצת עשיית חסד עם אחרים להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדבאים, שזהו מעיקרי חובת האדם בעולמו (מתוך הצוואה). וכי הוא בא להתפאר על עצמו. ואמר, שרבינו היה כל מהותו ותפקידו מחנך כל ימי חייו, ובא בזה גם כן לחנך אותנו שנבין מה זה בית, איך הצורה של בית שהוא מקום להשראת השכינה. ודפח"ח.

הכרת הטוב על הוצאת כתבי ידידו של רבינו

מספר הג"ר יעקב קוסובסקי שליט"א על הכרת הטוב מיוחדת שהכיר לו רבינו על כך שעוסק בהוצאת כתביו של הגה"צ רבי ראובן מלמד זצ"ל, ומלבד זאת שהיה רבינו מושבחו על כך כל פעם שנפגש עמו, עוד היה רבינו טורח ובא להשתתף בשמחת בר מצוה של בנו שהוא מציין על כך שהוא מכיר לו טובה על כך, כאילו שזה ענין שלו, וגם לאחר שגמר לעסוק בכך, המשיך רבינו להכיר לו טובה ולקבלו בחביבות מיוחדת. ונורא למתבונן!

נשיאה בעול – נתן עצמו וליבו לשני

בימים אלו ניגש אלי אברך צעיר וציין בהתרגשות שלפני שהיה צריך להיכנס לישיבה, אמו האלמנה התלבטה לאן לשולחו, ונכנסה עמו לבית רבינו, רבינו ישב עמם 20 דקות, שמע והכריע. אבל החיזוק הגדול שהרגישה איך שבאותו זמן היה רבינו כולו נתון בתוך עניינם והכל מסביב היה בטל ומבוטל.

הוראות והדרכות

מתוך אוצר רשימות הרב אהרן גד קרלינסקי תשנ"ו – תשע"א

אופן החינוך לתינוק שזה עתה נולד

כשנולד בני הראשון נ"י ונכנסתי אליו לבשרו, שאלתי האין מחנכים בגיל כזה, וענה לי בחיוך 'ללמוד אתו משניות' וכשראה את תמיהתי הסביר לי שכשמחזיקים אותו על הידים כדי להרגיעו וכד', ללמוד משניות בקול וזה משפיע מאוד על התינוק ששומע. והוסיף שהוא היה אומר את שמות מסכתות הש"ס וזה ג"כ משפיע מאוד.

גאוני הדור שעבר מסרו עצמם עבור התלמידים ללמדם לפי הבנתם

אמר על איזה ראש ישיבה גדול שאע"פ ששיעוריו גאוניים ממש, מ"מ כיון שאינם מותאמים לרמתם של הבחורים הרי הוא 'גאון לעצמו', ולא כל אחד יכול לבוא ולהיות ראש ישיבה, צריך להיות ראוי ולקבל הסכמה על כך. והוסיף: וכי ראשי הישיבות של הדור הקודם לא היו גאוניים, ובכל זאת מסרו עצמם לתלמידים, כגון רבי ברוך בער ורבי אלחנן וכו'. באחד השיחים אמר רבינו: שעיקר לימודו היה בשביל ללמד לאחרים.

תורה אפשר להשלים ללמוד באופן הראוי, יראת שמים אי אפשר להשלים באם היסוד חסר

יצא פעם לדבר על איזה ישיבה שהמליץ רבינו להרבה בחורים ללכת לשם, ושאלתי הרי לא לומדים שם בדרך המסורה כמו שראש הישיבה תמיד מדבר איך צריך ללמוד. וענה לי 'תורה אפשר להשלים גם יותר מאוחר כשיהיה אברך ילמד בצורה הנכונה, אבל יראת שמים אי אפשר להשלים, ושם באותה ישיבה אין את כל הקלקולים של רוח הרחוב שנכנסו בשאר הישיבות.

על ידי תוספת יגיעת התורה זוכים להשגות אחרות

בבא בתרא דף ק"ז א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל. שח רבינו: הגאון רבי יצחק אלחנן זצוק"ל היה חתן בעיירה פלונית ובאותה עיירה היה עוד ת"ח גדול חתן אצל אחד הבעלי בתים, שניהם למדו בהתמדה גדולה ומופלגת והיה ביניהם קנאת סופרים לש"ש. ובערב יוה"כ לקח עמו רי"א חתיכת לחם כדי שיוכל להשאר במוצאי יו"כ בבית הכנסת ולא יצטרך ללכת לביתו, ואכן ישב ולמד כל הלילה. ואח"כ נודע לשני על כך בו בזמן שהוא הלך לאכול ולנוח. ואמר לאחר שנים אותו אדם גדול שגם חיבר ספר חשוב שכל החיים הוא מנסה לרדוף אחרי אותו לילה שהפסיד ולא מצליח להשיג. הנצי"ב אמר על הגרי"א שהוא יחיד הדור בהוראה, ואמר שזכה לזה כי היה היגע הכי גדול בדור. הנצי"ב היה ידוע ביגיעתו העצומה והוא הכיר את היגיעה של הגרי"א שהיא יותר ממנו. כמה יראת שמים היה צריך לקבל כששומעים כאלו דברים.

הלחץ לסיים המסכתא גורם לחסרון בצורת הלימוד

סיפרתי לו פעם שאירגנו בישיבה גדולה החתמות לחיזוק סיום המסכת הנלמדת, ואמר לי שאין זו הדרך כי יוצא שחלק מהנלמד לומדים באיטיות ומתעכבים יותר ממה שצריך, ואח"כ נלחצים לסיים את המסכת כי התחייבו, וזורקים מאחורי הגב (הדגים עם ידו איך זורקים לאחורנית) את מה שצריך ללמוד, אלא צריכים ללמוד כפי הראוי ללמוד, וממילא מספיקים כמות מספקת כמו שצריך..

למצוא בכל דבר את הצד התורני שבו

כשלמדנו פרק מי שאחזו במס' גיטין, סיפר שהיו אצלו הורים של ילד בן שנתיים שנולד חרש להתייעץ והילד ישב שם ושיחק ממש כבן דעת, כי היום מפתחים אותם בכל מיני אופנים וחשבתי לעצמי האם בגלל שהוא כ"כ מפותח הוא נחשב לבן דעת אע"פ שאינו שומע ואינו מדבר. והוסיף: כך צריכים להתרגל שכל מה שרואים או נפגשים לחשוב איזה דבר הלכה יכול להתחדש בזה. והיה חוזר על כך הרבה פעמים שצריך להרגיל עצמו בזה, כי לא תמיד ישנה סוגיא שקל לחשוב עליה, ואז צריך לקיים ובלכתך בדרך ממה שרואים. למשל רחוב רחב אם יש בו ט"ז אמה ואם נחשב רה"ר דאורייתא או רשות אחרת וכהנה.

בשורה טובה

זה עתה יצא לאור ספר 'איגרת הגר"א – אמרי דעת'. שיעורים שמסר רבינו זללה"ה באיגרת 'עלים לתרופה' ממרנא החסיד מוילנא זי"ע. וכן שובצו בו פניני דעת - אימרות והנהגות מרבינו

הפצה ראשית – רשת ספרי יפה נוף'

ניתן להשיג גם בבית רבינו – רחוב וילקומיר 4

למוסדות, תתי"ם וישיבות, מחיר מיוחד בקניה מרוכזת אפשר לפנות בטלפונים הרשומים כאן.

יהיה ניתן בס"ד להשיג הגליין בבית מרן זללה"ה.

להערות והארות אפשר להתקשר לטל: 036180849 או בפלאפון 0504114770 [להשאיר הודעה בתא קול] או דרך

פקס 036186624.

נפשו גחלים תלהט

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו זינצוויץ זצוק"ל

גליון 102 פנחס תשע"ז

לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות בטלפון: 0527697944 או בדוא"ל shneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

המאמר הראשון עוסק בסכנת הגדרת המציאות כפי החושים. ובוזז נבין ערך עבודת האדם בדורנו בפרט.

בשבועות הקרובים בהם אנו מתאבלים על חורבן בית המקדש נעמיק ביותר בהבנת מהות גלות אדום ותפקידנו בה. כידוע רבינו העמיד בזה משנה סדורה עפ"י הגר"א ז"ל. ותמצית הסוגיא הובאה בספר "נפשו גחלים תלהט". אך בכל מאמר הוסיף תמיד נקודה חדשה.

ממשיכים במאמרי עיון בסוגית התפילה. והפעם הקשר בין תורה לתפילה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

ותקרבנה בנות צלפחד

א. שכר העבודה כפי מצב הדור

בילקוט שמעוני ותקרבנה בנות צלפחד מכאן שכל אדם כשר שעמד בתוך דור רשע זכה ליטול שכר כולן. באיזה שעה עמדו לפני משה בשעה שאמרו ישראל ניתנה ראש אמר להם משה והלא ישראל מבקשין לחזור למצרים ואתנה מבקשות נחלה בארץ אמרו לו יודעות אנו שסוף כל ישראל להחזיק בארץ. רבינו זצ"ל היה רגיל להביא מה ששאל המהר"ח את רבו האריז"ל. אחרי ששיבחו ביותר. איך אומר לי שנפשי מעולה כ"כ והרי הקטן שבדורות הראשונים היה צדיק וחסיד שאין אני מגיע לעקבו. ענה לו האריז"ל דע לך כי אין גדולת הנפש תלויה כפי מעשה האדם רק כפי הזמן והדור ההוא. כי מעשה קטן מאד בדור הזה שקול בכמה מצות גדולות אחרים. כי בדורות האלו הרע גובר מאד מאד (נזכור כי דברי האריז"ל נאמרו לפני ד' מאות שנים בדור דעה) לאין קץ משא"כ בדורות הראשונים. ואילו היית בדורות הראשונים היו מעשיך וחכמתך נפלאים מכמה צדיקים הראשונים עכ"ל.

לומדים אנו מדברי האריז"ל שאין לנו למדוד ערך מעשינו עפ"י שכלנו אלא כפי ערכם האמיתי הנמדד בשמים. יגיעה בתורה בעבודה וביר"ש נמדדת כפי גודל הלחץ הלוחץ על ביטולה בין מצד הזמן ובין מצד הדור. וצריך לדעת אם בדור של האריז"ל דור של גן עדן, קראו לעצמם דור שפל, אצלינו ברור כשמש שהוא דור שפל ממש, ויש הרבה דברים המוניים שנכנסים לנפשנו, ולכל מעשה ומעשה המבט בשמים אחרת, לא שהוצאת פירות משדה זיבורית, רק עידית שבעידית. א"כ כשהאדם משנה ההשקפה שלו, אם עובד על נקודה ומתייגע ע"ז ומתרגל בזה וקונה אותה, זה ממש יצא מאפילה לאורה. [עיני ישראל ח"א עמ' צ"ו]

ולכן הדברים אמורים ביותר בדורנו שנשקע בביצת הטומאה. ובמצב זה נמדדת העבודה לא כפי התוצאה הנראית לעין אלא כפי שהיתה מתפתחת השאיפה לעבודה אילו נלקחו ממנה כל העיכובים, זהו השיעור קומה האמיתי של עבודתנו.

ב. הקטנת ערך הבני תורה בעיני עצמם

מהחיצים היותר קטלנים של כח הרע בדורנו הוא להפחית ערכם של בני תורה ולמעט ערך יגיעתם

בתורה ובעבודה באמור להם הנה תראו את הפירות של עבודתכם. ואכן נראה לעינים הרבה פעמים שכאילו לא השיג דבר. ומוזה בא הרפיון בכל דבר שבקדושה עד שכמעט יתקיים בנו ונהי בעינינו כחגבים. צריכים אנו להחדיר למחשבתנו כי אין מעשינו נמדדים כלל לפי מדת ראות עינינו, ולהגביה לבנו בדרכי ה' להתקרב יותר ויותר ל"צור לבבי וחלקי אלקים" ולהשען על אבינו שבשמים [עיני ישראל ח"א עמ' ר"ן].

ג. מדידת עצמו מול השיגי חבריו

זו מחלה בציבור שהאדם לא יודע למדוד את הצלחת החיים שלו, ומודד עצמו לפי קטנות שכלו, לפי הרקע של הסביבה "שהם" מצליחים יותר, מבינים יותר את הסוגיא, היה לו יום קשה, הוא התהלך בביהמ"ד בלא להבין מה שקורה בסוגיא כלל ... והם פלפלו... וכו', וזה הכל לפי שנוטה מקו האמת, מן המבט האמיתי, של לפיכך נברא האדם יחידי וכו', אך לו יצויר שהיה מודד עצמו בביהמ"ד לבד, מקום שאין רבים כלל, הרי בסוף היום היה צריך להיות מאושר, "טוב אחד בצער ממאה שלא בצער", וכי דבר קטן הוא להתייגע על סוגיא.

המדידה הנכונה היא רק אם עשיתי רצון השי"ת ביום זה, ואם הגיע בקושי וצער אדרבה! אם בקלות אולי פחות,

חובת בן תורה - בדורנו במיוחד - הוא לרומם דעתו ויגבה לבו בעבודת ה' וברוממות תורתו. להכיר שטובת ועדינות החיים לא ניתן למצא בריקנות וחלל

הנמצא בחוץ לכל גוונים, ואך ורק הריסתו פנימה נמצאת שם. השכבה העליונה של הציבור היום הוא בני התורה שבדור, ועליהם מוטל האחריות להעמיד מושגי גדלות אמיתי בציבור ולהזרים עדינות החיים לכל אברי הציבור. אבל להשפיל ערכו בעיני עצמו או יתקים בנו מ"ש (במדבר יג, לג) "ונהיה בעינינו כחגבים (או) וכן היינו בעיניהם". כאן הוא הריסת כל פנימיות ותוכן הבן תורה המוכן להפשיט ממנו כל עדיו שקיבל מהר סיני. וכולא גופא בתר רישא גריר. כשנזכה להסיר המחריבין ומהרסיך מתוך מחננו אז נזכה באמת להרמת ראש ואתנו גם הרמת שאר הציבור לטוב להם בזה ובבא [אגרות דעת ר"ג]

דברי האריז"ל הנ"ל הובאו בדעת תורה לר' ירוחם נפ' שלח מאמר דורות האחרונים עיי"ש] ואמר שם שאי אפשר לדבר מזה כל כך כי מין הדברים הללו [היינו מעלת דורנו בגלל הנסיונות] "עלולים להתהוות בעלי גאווה". אמר על זה רבינו זצ"ל **שהיום מצוה לומר זה כדי שיהיו בלי גאווה** [כוונתו שכל כך הושפל ערך הבני תורה כפי שהאריך בזה בהרבה מקומות.

ואף גילה שזו היתה תכניתו של יעקב אבינו להיות בני התורה מושפלים כדי להאיץ הגאולה [עיי' עיני]

ישראל ח"ב מאמר שפלות בני התורה בדורנו]. אך משום לחץ זה עלולים לאבד את ה"ויגבה ליבר" ולכן אדרבה יש לעורר תמיד מעלתם של הבני תורה [נס' נפשו גחלים תלהט קונטרס שיתי ליבך למסילה עמ' 16].

ד. ובחבורתו נרפא לנו

בני תורה שנופלים ברוחם "איזה ערך יש לי בדור, מי מתחשב בי, ואיזה תועלת תצא מלחיצת הספסל הממושכת שלי". קטן הוא בעיניו, ועל-ידי-כך נעשה קטן בעיני מושלי הרשע, דהלא אם "ונהי בעינינו כחגבים", ממילא "וכן היינו בעיניהם", אבל באם נשאל כל אחד ואחד מאתנו אתה מוכן לסבול דוחק והשפלה, בכדי להציל רבבות מישראל, מגזרות מוות ויסורים ומחלות קשות, האם לא היית עושה זאת בשמחה וחפץ לב? בודאי היינו מוכנים לקבל הכל בסבר פנים יפות, הבה לנו להתחזק בהשקפה הטהורה, בעמידה עקבית על שקידת התורה, וקיום המצוות כהלכתן לשם שמים, ועי"ז 'בחבורתו ירפא' לכל הצבור, ועי"ז יצמח קרן משיח בן דוד במהרה בימינו.

עבודת ימי בין המיצרים [נכתב במלחמת לבנון השנייה תמוז תשס"ז לחברי כולל וולוז'ין בני ברק- אגרות דעת קפ"ה]

עיקרם של ימי בין המיצרים, הימים שהביאו לחורבן בית מקדשנו הם ימי חשבון לאדם ללמוד מהם מהו הפסד עבירה. אמנם מבט זה שייך ביותר אל מי שמכיר תועלת קיום המקדש וענין בנין עולמו הפרטי, ישיבתנו באבלות בט' באב היא עדות חיה על הרגשת המיתת הרוחנית שהתחוללה בקומתינו כי אין אבלות בלא מיתה ועפ"ז נחפש דרכים איך לנצל רגשי הצרה הזו לדחף לעליה רוחנית כדי להתקרב במידה מסוימת בעולמנו הפרטי אל כיוון החיים, היינו יותר דבקות בתורה [ראה להלן מאמר "דבקות בתורה", "ישראל אשר בך אתפאר"].

.... חובתנו בימים הללו להתקרב בחזרה לבוראנו בכלל, ובפרט להנהגות שמובילות לתיקון האדישות שנקבעה בלבבינו בעיני חורבן המקדש.

במג"א שהובא במ"ב בהלכות ט"ב כתוב שיש ענין גדול להתאונן אחר הצהרים על אבדן בית מקדשנו והליכת השכינה בגלות יעו"ש. והגם שלערכנו הם רעיונות נשגבים מ"מ יכולים אנו להתקרב קצת* באופן מעשי להראות עכ"פ רצוננו להיות נושאים בעול כביכול עמו ית"ש על חורבן מקדשו.

אבל לסגור את העיניים אינה עצה ומן השמים ח"ו יוחמר המצב ולא יניחו לנו להשאר באדישות כי אסון נורא הוא לנו. וכשמכיר האב בשינת הבן ושוזהו אסון לבן, אסון בל יתואר, אז יעשה האב כל המאמצים שלא לאפשר לבנו לישון. ומכיון שטוב בעיני הבן להשאר אדיש ולישון כי חושב שעי"ז מסתלק מהבעיה, ולכן מסתכל על הנהגת אביו כמנהיג באכזריות. אך כיון שהאב מכיר אמיתת הצרה לא יפסיק לעשות כל מאמצים שלא יגיע לאבדון ח"ו ואצל הבן נשאר האב בגדר "אכן אתה קל מסתתר". אבל כשהבן מכיר שהאב יודע מה באמת טוב בשבילו או ישען הבן על אביו שבשמים ואכן אז האב יאר פניו אליו ממש ותפקיע רחמנות האב את ההסתרה ואז ליהודים היתה אורה.

איני אומר קבלו דעתי כי לא בשורת גדולים שהדור אני נמצא ורק אח לצרה יולד ובוזה אני מביע דעתי אילו היה אפשר לתקן בכול בימים אלו שיבואו בדייקנות יותר להתחלת הסדר השני ויקדישו עשר דקות לפני או אחרי הסדר להגיד בציבור פסוק בפסוק מפרקי התהילים הנאמרים בתיקון חצות או מהפיוטים דשם. ויכולה היא להגן עלינו בהיותנו מצירים בצרתו ית"ש ותצא בת קול ותאמר נחמו נחמו עמי יאמר א-לקיכם.

בן החבורה האוהב אתכם ומיצר בצרתכם ישראל אלי' ויינטרויב

* שאלו את רבינו האם יש ענין לומר תיקון חצות בכל יום והשיב שמכיון שאינו אלא תוספת אם אינו נאמר עם הרגשה אינו חיוב [ושאלו שהרי בשו"ת רב פעלים לבן איש חי (ח"א סי' א') משיב למי שטען שלא לומר תיקון ח"ב מבלי כוונה שיש לאמרו אף בלא הרגשה וביסס דבריו על דברי מוהר"ח בנפש החיים בפ"ה בפרקים שאחרי שער ג' שהעיקר המעשה אף בלא כוונה. ורבינו סבר שזה נאמר דווקא במה שהוא חובה. ונהרא נהרא פשטיה]. אך מכיון שהובא לדינא במ"ב לומר בכל יום והרי ההרגשה חסרה מציע רבינו דרך לשתף הרגשה השייכת גם לנו עכ"פ.

תקופות כעס ושחוק בגלות אדום (א) [עיני ישראל עמ' תפ"ג]

א. תקופות כעס ושחוק בגלות אדום

הנה גלות אדום מחולקת לב' זמנים, ראשיתה בחורבן הבית, גזירות ושמדות נוראיים על עם ישראל, שזה בטוי למדת הכעס בכל תקופה. ובדורות האחרונים התחילה תקופה חדשה שהתחילו להכיר ביהודים, ולתת להם זכויות ומעמד בעולם. זהו ציור של "שחוק" כביכול. אולם דוקא "שחוק" זה היה הגורם לחרון אף ה' בחורבן הנורא של עם ישראל במלחמות עולם האחרונים, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב (קהלת ז' ג') "טוב כעס משחוק", ונפרש הדברים בעז"ה.

והנה איתא במדרש (איכה) דשילוחן של עם ישראל מארץ הקודש הוא כדוגמת שילוח אדה"ר מגן עדן, וזהו כנראה אחד ממקורותיו של הגר"א ז"ל ליסוד [שהבאנו פעמים רבות], שחורבן בית שני היה בגדר מיתה של הציבור, משום שב' התוצאות שהיו מחטא עה"ד – מיתה ושילוח מגן עדן, חזרו על עצמם בחורבן בית שני. וע"כ בבואנו ללמוד את ענין גלות אדום עלינו להעמיק בפרשת חטא עה"ד, שכן כאמור שניהם בקו אחד ממש.

ב. חיבור הס"מ והנחש להכשיל את חוה

הסיבה של פיתוי הנחש את חוה לאכול מעץ הדעת, מבואר ברש"י (בראשית ג' א') שהיה מפני שרצה לישא את חוה [נחשב שבודאי תאכיל את אדם תחילה וימות ויוכל לישא אותה] ובחז"ל יש עוד סיבה, שהמלאך הס"מ (שהוא כיום שרו של עשו) נתקנא במעלתו של אדה"ר ורצה להפילו. ושתי הסיבות נכונות, שהיתה חמדה פשוטה של הנחש, וקנאה בעומק של מלאך הס"מ. נעמיק יותר בב' כחות אלו של הרע חמדה וקנאה. [...]

איתא בפדר"א שהס"מ היה רכוב ע"ג הנחש, ופיתו את חוה, פירושו שההסתה והפיתוי נעשו מכח שניהם. בהשקפה חיצונה נראה ששניהם עסקו באותה צורת הסתה, זה בכח עליון וזה בכח תחתון, אולם באמת הם ב' סוגי כחות שונים, שהחיבור ביניהם היא שלמות קומת הרע, ואז יכול לקטרג ולהחריב לגמרי את הטוב רח"ל כפי שיתבאר.

ג. חיבור הכעס והתאוה – שלמות קומת האדם דרע

כל ספר משלי עוסק בנסיונות החיים, בפיתוי היצר את האדם בכל מיני מצבים, ומדריך שלמה המלך בחכמתו את האדם איך להתנהג בכל מצב שנפגש בו, אך עפ"י פי' הגר"א ז"ל עוסק הספר

בקומת היצר הרע בכל חלקיו ופרקי אבריו, שבחכמתו העצומה של שלמה פתח לעיניים ממש את כל פרקי הקומה של הבריה הנקראת "יצר הרע", ומפרק לפרק בספר מבאר את אופן התפתחותו וגדילתו של היצר.

ובאופן כללי מחלק הספר את כחות היצר לב' חלקים [כפי שמבאר הגר"א ז"ל לכל אורך הספר] הא' הפיתוי בדרך מתיקות, שמראה לו את הנעימות והמתיקות דעיפושא דהאי עלמא [א.ה. כך מכנה הזוה"ק את מציאות העולם אחרי החטא] ומחליק הכל כשמן, ומפתה אותו לסור מדרכי חיים לדרכי מוות, וזהו כח התאוה ונמשל בציור של נקבה כלשון הספר "אשה נכריה" - אשר אמריה החליקה, ומושכת לבו של האדם אליה. והכח הב' הוא כח הכעס, טבע של השחתה בציור של גולן ורוצח וכדו', זהו אופי של זכר הכובש ומתגבר בכח. ומבין שניהם – כח הזכר וכח הנקבה - נשלמת קומת הרע, וכדוגמת האדם דקומת הקדושה, שמורכב מזכר ונקבה יחד, כמש"כ "זכר ונקבה בראם ויקרא שמם אדם", כך האדם דטומאה הוא הרכבת זכר ונקבה, שהם כחות הכעס והתאוה.

ד. בכח ההרכב הנ"ל למות את האדם דקדושה, והוא סוד מכשול עה"ד

והנה מלחמת היצר עם האדם למותו ולהחריבו, מורכבת מג' שלבים, "יורד ומפתה, עולה ומרגיז, נוטל רשות, ונוטל נשמה" (ב"ב ט"ז א'). ב' השלבים האחרונים שייכים רק לכח הכעס, שמקטרג והורג את האדם, ונמצא שבפיתוי שע"י כח התאוה, מצטרף אליה לאחר מכן כח הכעס, ומבין שניהם יחד נהרס האדם.

ומעתה נבין, שאם מצטרפים ב' הכחות יחד, בעצם הפיתוי לעשות את החטא, שמפעיל היצר את כח הכעס והתאוה שלו גם יחד להכשילו, יכול להביא את המפלה הגדולה ביותר, כי חיבור זה הוא שלמות קומת הרע, הזכר והנקבה יחד, ובכחו להתגבר על האדם דקדושה, ולהחריבו עד היסוד.

זה מה שהיה במכשול הראשון בבריאה, שהס"מ רכב על הנחש, ופיתו יחד את חוה לאכול מעץ הדעת. הס"מ הוא כיום שרו של עשו, שכחו בחרב, והוא העולה ומרגיז ונוטל נשמה, זהו כח הכעס של הזכר, והצטרף אליו הנחש שהחליק דברים כשמן, "כי טוב העץ למאכל, וכי תאוה הוא לעיניים ונחמד העץ להשכיל", שזהו כח התאוה של הנקבה. הרכבת שתי הכחות יחד הוא

שלמות קומת הרע ממש, וע"כ היה כחו נורא להחריב את האדם.

ה. "הלך עשו אל ישמעאל" – להרוג את יעקב

מסופר בתורה"ק (תולדות) שאחרי שלקח יעקב את הברכות, "וישטום עשו את יעקב על הברכות אשר ברכו אביו", ולאחר מכן "וילך עשו אל ישמעאל ויקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות", ואחז"ל (מגילה י"ז) שבאותו פרק מת ישמעאל והשיאה נביות אחיה, וביאר רבינו הגר"א ז"ל בכתביו, שעשו רצה להתחבר עם ישמעאל כדי לבנות יחד את קומת הרע, כי ישמעאל ועשו הם ראשי כח הרע בעולם, ישמעאל הוא כח התאוה – הנקבה של הרע, ועשו הוא כח הרציחה – הזכר של הרע, וחיבור שניהם הוא שלמות קומת הרע, והיה חשש שיצליחו יחד להרוג את יעקב, שהוא האדם דקדושה, ולהרוס את קומת האדם בעולם, שלא יצא ממנו האומה הישראלית הקרויין "אדם" ח"ו נציור הדברים במבט החיצוני, מבואר במדרש שרצה להתחתן עם בת ישמעאל, בכדי שיעורר על הבכורה של יעקב ויהרגנו, ואח"כ יהרוג גם אותו כגואל הדם, ויירש ב' משפחות עיי"ש]. לכן מת ישמעאל באותו פרק, שלא יוכלו להתחבר יחד, והתחבר עשו רק עם בתו של ישמעאל, שהיא רק ענף שלו, ולא עיקר הכח, וממילא לא היה יכול לו ליעקב.

עובדא זו היא הסתעפות מן המכשול הראשון שבבריאה, שחיבור ב' הכחות החריבו את האדם, שהשתדל היצה"ר שוב לחבר ב' הכחות יחדיו להחריב את האדם דקדושה. דידוע מחז"ל שמהלכי הנחש מונחים בעשו, ובפרט בעמלק שנאמר בו "משורש נחש יצא צפע" (ישעי' י"ד), צפע בגי' עמלק, וע"כ רצה עשו להתחבר עם ישמעאל בכדי להחריב את יעקב, האדם דקדושה, כאותו החיבור של הנחש הקדמוני עם הס"מ שהחריב את האדם, ובס"ד סיבבו שימות ישמעאל באותו הפרק, ולא יהא החיבור בשלמות בכדי להציל את יעקב ורעו, האדם דקדושה.

ו. התערבות ישמעאל בגלות אדם

והנה כ- 400 שנה אחרי תחילת גלות אדם, התערב ישמעאל בעסק הגלות, וקיבלו ממשלות, והכניעו את עם ישראל תחתם, ברדיפות וגזירות קשות. פשוטן של דברים הוא, שהוא השתלשלות מהפרשה הנו' שעשו התערב עם בית ישמעאל. כי אדם הוא עשו, ובחורבן הבית נתנו "מכת מוות" לעם ישראל כידוע מרבינו הגר"א ז"ל, שחורבן הבית הוא גדר של מיתה דיצאה רוחינו עטרת ראשינו ונשארנו כגוף בלי נשמה, ומהלכי המוות

באים מכח התחברות ב' הכחות דעשו וישמעאל יחד, כפי שהיה בגזירת המיתה בראשית הבריאה, והתערבותו של עשו עם בית ישמעאל שנשא עכ"פ את בתו והתחבר עם בית ישמעאל, גרם לכך שבתוך מערכת של גלות אדם נכנס גם ישמעאל, ושניהם פועלים באותו הזמן.

ז. תקופת השחוק – חיבור עשו וישמעאל

אמנם צורת הגלות מאז חורבן הבית, עד הדורות האחרונים כמעט, היו באופי של כעס, רדיפות ושמדות עצומים ה' ירחם, שהוא בעיקרו תכונת עשו, ואכן עיקר הגלות הוא גלות אדם, ורק ישמעאל מעורב בו, ובדורות האחרונים, מאז דורו של הגר"א בערך, התחילה להתנוצץ תקופה חדשה של הרווחה וחופש לעם ישראל, שניתנו להם זכויות כמו כולם, וזהו ציור של שחוק.

עומק הדבר שנקרא שחוק הוא, כי הנה כללל הוא דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ומה שיש מציאות ש"משלם לשונאיו אל פניו להאבידו", פירושו שבאמת נותנים להם את חלקם המוכן להם בעלמא דאתי, ומכניסים אותו לתוך עולמינו כפי כמה שהעולם מסוגל לקלוט, שהוא בצמצום רב מאוד, בכסף קטן והנאות מדומות של עוה"ז, ונהנה עתה מחלקו שבעוה"ב. וכמו לדוגמא, אדם רשע, שבילדותו אמר פעם אמן יהא שמיא רבה, שמוכן לו שכר עצום בעוה"ב בנצחיות, משלמין לו שכרו בעוה"ז, בכבוד ושררה ועשירות וכדו', שאינו אפילו אחוז קטן משכרו שם. וזה נקרא "שחוק", דעל העתיד נאמר "אז ימלא שחוק פינו", ואילו בעוה"ז אסור לאדם למלאות פיו שחוק, אלא שמכניסים משהו שבמשהו מן השחוק העתיד, לתוך עולמינו, כפי היכולת המצומצמת לקבל. וממילא תקופה זו, שבעיקרה נותנת הצלחה לרשעים ופורקי העול, המטרה היא לשלם לשונאיו על פניו להאבידו, לטורדם מן העוה"ב, תקופה זו נקראת תקופת השחוק.

תקופת "השחוק" מתייחסת יותר לישמעאל, שהוא בתכונת ה"אשה הנכריה", אשר אמריה החליקה, ומראה פנים שוחקות, למשוך בחלקת לשונה את נפש האדם וכמשנ"ת לעיל, וע"כ בתקופה זו – שהיא בעצם עדיין בתוך מסגרת גלות אדם – חל חיבורים מסויימים של עשו וישמעאל יחד, שהיא תופעה משונה שלא היתה מימות עולם, שתמיד היו שונאים זא"ז בתכלית, ובדורות האחרונים עשו יד אחת להלחם עם ישראל.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת פנחס תשע"ז -

פנחס קודם שנתכהן

וְהִיָּתָה לוֹ וּלְזָרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם וְגו' (כ"ה י"ג)

הנה כתב במשך חכמה (פ' קרח י"ח י"א) דאף למאן דאמר (זבחים כ"א ב') לא נתכהן פנחס עד שהרג זמרי או עד ששם שלום בין השבטים, מכל מקום אף קודם לכן היה אוכל חזה ושוק, דהרי לא גרע מבת כהן, וכיון שבנותיו של הכהנים אוכלים, אם כן יאכלו גם פנחס ובניו. [וכך ביאר קרא 'כל טהור בביתך יאכל אותו'].

ולעני"ד גרע, דבת כהן מקבלת פדיון הבן לדעת תוספות (קידושין ח' א' ד"ה רב כהנא), ופנחס בפשוטו קודם שנתכהן לא היה מקבל. אך דברי בטלים כלפי מרן האור שמח זצ"ל.

והנה איתא במשנה באיזהו מקומן, דקדשים קלים נאכלין לנשיהם ולבניהם. [ולנשיהם איירי דוקא בקדשים קלים דלא בעינן זכרי כהונה, אבל לבניהם איירי גם בקדשי קדשים].

ושאלו מהו הרבותא דבני כהנים אוכלים, הרי בניהם הם בעצמם כהנים. ויש לדון בג' תירוצים.

א. העירו, דלהאמור מהמשך חכמה יש לדון דקאי על פנחס לפני שנתכהן, דסוף סוף הוה בן כהן. ולעני"ד לא היה אוכל וכהנ"ל.

ב. תו שמעתי בשם הגאון בעל דרך אמונה שליט"א, דמתניתין קיימא על בנות, והיינו דלא בעינן זכרי כהונה.

ג. ולעני"ד יש לבאר דבניהם היינו קטנים, וקא משמע לן דלא בעינן ראוי לעבודה. ובאמת גם בקדשי קדשים הכי הוא.

תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם

מִלְבָּד עֲלֵת הַבֶּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלֶת הַתְּמִיד תַּעֲשֶׂה אֶת אֵלֶּה (כ"ח כ"ג)

אמרינן בקרא דקרבן התמיד קודם לכל הקרבנות. ובמשנה בזבחים (פ"ט א') ילפינן מהכא דכל התדיר מחבירו קודם את חבירו, דכמו דתמיד דהוה תדיר, קודם לשאר הקרבנות שאינם תדירים, הוא הדין כל מצוה תדירה קודמת לשאינה תדירה.

ויש לדון בהאי דינא בכמה חקירות:

א. זרק חץ

הנה יש לחקור בדין תדיר ואינו תדיר תדיר קודם, במה קפדינן, האם שהמצוה התדירה תתקיים ראשונה, או דפעולת העושה תהא ראשונה.

כגון באיכא לפניו ב' מצוות שיכול לקיימם על ידי זריקת חץ, והתדירה רחוקה והאינה תדירה קרובה, נמצא מעשה זריקת החץ עושה קודם במצוה התדירה, אבל קיום המצוה יהא קודם באינה תדירה.

א. צדדי הספק

צדדי הספק, האם ניזיל בתר פעולת האדם, ואם כן יזרוק תחילה החץ על התדיר ואחר כך על האיננו תדיר, ולית לן בה דהאינה תדירה תיעשה מקודם, אך אם ניזיל בתר היעשות המצוה, אם כן תליא איזה ייעשה מקודם.

ונפקא מינה נמי כאשר האינה תדירה רחוקה והתדיר קרובה, אם שרי לזרוק תחילה על האינה תדירה, כיון דבין כך קיום האינה תדירה תהא רק אחרי קיום התדירה.

ב. ראייה מקידוש

שמעתי ראייה דאזלינן בתר הגברא, מהא דמקדמינן בורא פרי

ג. מיושב קושיית התוספות

הנה הקשו התוספות (זבחים פ"ט א', פסחים נ"ח ב', כתובות ק"ו, זבחים פ"ט א') למה לי קרא דהעולה עולה ראשונה, דמקריבין תמיד של שחר לפני שאר הקרבנות, הא ילפינן מקרא דידן ד'תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם', ואם כן תמיד דתדיר קודם לשאר הקרבנות.

ואם נימא דאזלינן בתר פעולת הגברא, הנה לענין העולה עולה ראשונה ודאי דאזלינן בתר ההקטרה, ואם כן נפקא מינה בקרא דהעולה, בזורק האברים למזבח, באופן דנהי דקודם יזרוק מן הכבש התמיד של שחר, אך יוקטר רק אחר כך. דמצד דינא דתדיר שפיר דמי, משא"כ מצד קרא דהעולה, לאו שפיר קעביד, דהרי למעשה לא הוקרב התמיד קודם.

ד. בבת אחת

ומדי דברי עם אחד מגדולי הדור שליט"א, קאמר דתליא בזה נמי בזורק חץ אחד, ועושה בה ב' מצוות בזה אחר זה.

והנה תליא זה האם בבת אחת סגי לענין תדיר, דאם נימא דסגי, אם כן אם נימא כהצד הנ"ל דתליא בפעולתו, שפיר דמי בכל גוונא אף אם האיננו תדיר נעשה קודם. אך אם בבת אחת לא סגי, לא יועיל בכל גוונא אף אם התדיר נעשה קודם.

[והעיר, דאם בבת אחת סגי לענין תדיר, אם כן בתדיר ומקודש נימא דיזרוק בבת אחת וייצא ידי שניהם, ואמאי אמרינן דאיזה שירצה יעשה].

ב. אשר יצר ובורא נפשות

הנה מי שחייב לברך ב' ברכות, אשר יצר ובורא נפשות, יש לדון איזה מהן יקדים, וכתב מהרש"ל (בתשובות סי' צ"ז, הובא במשנה ברורה סי' ז' ס"ק ב') דאשר יצר קודם לבורא נפשות, דאשר יצר חשיב תדיר.

ופיסקא דמהרש"ל איירי לא רק בקדימה דאשר יצר קודם לבורא נפשות, אלא גם בגוונא דיכול לומר רק ברכה אחת, יאמר אשר יצר ולא בורא נפשות.

ויש לדון בדבריו בכמה אנפי:

א. נתחייב קודם בבורא נפשות

הנה יש להעיר, דהרי חיוב בורא נפשות קדם והלכך מקדמינן, וכדאמרינן בגמרא ברכות (נ"א ב') דטעמא דבית שמאי דברכת הקידוש קודם לבורא פרי הגפן, משום דכבר קידש היום ועדיין יין לא בא.

וכעין זה כתבו חכמי הזמן דבראה שתי אבידות בזה אחר זה ואינו יכול לקחת שתיהן, יגביה זו שראה ראשונה.

אך הא חזינן ממהרש"ל דלא סבירא ליה הכי, דאם כן אמאי לא כתב דיקדים בורא נפשות, [דהרי איירי המהרש"ל בגוונא דאכל ואחר כך עשה צרכיו], אלא שמעינן דדוקא בשווין אזלינן בתר זו שקדם חיובו, אבל כשיש תדיר לא אזלינן. [עיי' שם ראיית המהרש"ל].

והנה יש ראייה למהרש"ל, דהנה אמרינן בגמרא ברכות (כ"ז א') דבהיו לפניו שתי תפלות אחת של מוסף ואחת של מנחה, [כגון דהגיע זמן מנחה ועדיין לא התפלל מוסף], מתפלל של מנחה ואחר כך של מוסף, שמנחה תדירה ומוסף אינה תדירה, אע"ג דחיוב מוסף

קדים. שמעינן דכשיש תדיר לא אזלינן בתר זה דקדם.

[ובעיקר ההנחה דאזלינן בתר מי שנתחייב קודם, הא חזינן בגמרא קידושין (ל"א א') דאבא אומר השקיני מים ואמא אומרת השקיני מים ונתגרשו, דיתן למי שירצה, ולא אמרינן דיתן להראשון שצוהו. ואגב לכאורה התם איירי ברחוקים שניהם במרחק שווה, דאם לא כן הא אמרינן דאין מעבירין על המצוות. וצריך עיון].

ב. אסור ליהנות

יש לעיין בדינא דמהרש"ל, דנימא דיקדים בורא נפשות, דהרי ברכת הנהנין חשיבא יותר מפאת דאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה.

אך נראה דזה לא משוי חשיבות כלפי תדיר. ותו, הרי גם באשר יצר יש לומר הכי, כדכתב במשנה ברורה (סי' מ"ו סק"א) דברכות השחר הם מכח הא דאסור ליהנות מעולם הזה בלא ברכה.

ג. לשנות באמצע ברכה

יש לדון מהו באמר עד תיבת העולם על דעת לגמור בורא נפשות, ונזכר מדינא דמהרש"ל דיש להקדים אשר יצר, האם יחליף לאשר יצר.

וצדדי הספק, מי אמרינן דיחליף, דהרי נקטינן דמהני, דהנה בסוגיא דחמרא ושיכרא (ברכות י"ב א') מספקא לן אם מהני בהתחיל על דעת ברכה אחת וסיים על דעת ברכה אחרת, ולא איפשיטא, ומשום הכי נקטינן דמהני משום ספק ברכות להקל.

או דילמא נימא דיגמור בורא נפשות, דעדיפא שלא להיכנס לכתחילה לספק ברכות, מאשר שיקדים אינו תדיר לתדיר, וכן נראה.

ד. האם יסיים למדני חוקיד

הנה יש לעיין במי שהתחיל ברוך אתה ה', על דעת לומר בורא נפשות רבות, ומיד נזכר דיש לומר אשר יצר.

ולכאורה נימא דיסיים למדני חוקיד, כדי שיקדים אשר יצר שהוא תדיר.

אך חזינן בהלכות ברכות השחר לא כך, דהנה אמרינן בשולחן ערוך (סי' מ"ו סע' ה') דמקדימין מתיר אסורים לזוקף כפופים, ואם טעה ואמר קודם זוקף כפופים, לא יאמר מתיר אסורים. [וטעמא משום דמתיר אסורים נתחייב מיד כשיושב, ואם כן כיון שנתן הודאה שנוקף לגמרי, הוה בכלל זה מתיר אסורים].

וכתב במשנה ברורה (שם סק"כ) דאם התחיל על דעת לומר זוקף כפופים יגמור, אף שיפסיד הברכה דמתיר אסורים, [ואף כשאמר רק ברוך אתה ה' כדאייתא התם]. ואם כן הוא הדין בנידון דידן, ימשיך בבורא נפשות ולא יסיים למדני חוקיד.

[וכי תימא דתליא בכל תדיר ואינו תדיר, דאם התחיל האיני תדיר, נימא דימשיך בהאיני תדיר, דאין מעבירין על המצוות חשיבא מתדיר, אך הנה בחזון איש זבחים (סי' ט"ו סק"ג) פסק דתדיר חשיבא מאין מעבירין על המצוות. ועיין מה שהארכנו בזה בפרשת אמור תשע"ה].

ג. תודה או שלמים

הנה אם יש לפניו ב' אכילות קדשים, מנחה ושלמים, מצוות אכילת שלמים חשובה יותר ממצוות אכילת מנחה, כדאמרינן במשנה בזבחים (פ"ט א') דזבחים קודמים למנחות, מכיון שיש בהם מתן דמים, חזינן דבשר קרבן קודם למנחה.

ויש לעיין בהאי דינא בכמה אנפי:

א. ב' כזיתי מנחה

הנה יש לדון מהו בב' כזיתי מנחה ורק כזית אחד של שלמים, איזה מהן קדים,

וצדדי הספק, מי אמרינן דגם בכהאי גוונא עדיפא השלמים דהוא בשר, או דילמא הכא שאני, דעדיפא ב' כזיתים מנחה מכיון דיש בה ב' מצוות.

והנה למאי דכתבנו [עיין מה שהארכנו בזה בפרשת פנחס תשע"ה] לדון דחד תדיר עדיפא על תרי אינם תדירים, והוא הדין לענין חד

מקודש עדיפא על תרי אינם מקודשים.

אם כן לפי זה הכי נמי נימא דחד כזית קרבן עדיפא מתרי כזיתים מנחות, ואם כן יאכל כזית קרבן. [וכן אם יכול לאכול כזית אחד תודה או שני כזיתים שלמים, יאכל כזית תודה. וכן לענין כזית אחד קדשים ושני כזיתים תרומה].

ב. לענין לאוין

הנה כל זה איירי היכא דמה שהוא לא יאכל, עכ"פ יאכל חבירו, אבל היכא דמה שהוא לא יאכל, לא יאכלו כלל ויהיו נותר, יש לדון האם אמרינן דמכל מקום יאכל כזית מהמקודש, דהרי מקודש עדיף, אע"פ דע"ז יאה ב' כזיתים נותר, ויעבור על ב' לאוין.

או דילמא נימא דבאמת יאכל ב' הכזיתים, כדי שלא יעבור על שני לאוין, וכן נראה, דלכאורה רק לענין קיום העשה אמרינן דהמקודש עדיף גם כנגד ב' מצוות, אבל לא היכא דאיכא לאוין.

ג. באמצע סעודה

הנה כל זה אם נמצא באמצע הסעודה, דבזה נימא דיאכל תחילה בשר הקרבן ואחר כך המנחה, דהרי באמצע סעודה אין כאן ברכות, אלא הכל נטפל להסעודה.

אך יש לעיין מהו בתחילת הסעודה, דחייב לברך ברכת הנהנין, דהנה על המנחה מברך המוציא, כמבואר בגמרא ברכות (ל"ז ב'), ועל בשר קודש מברכין שהכל.

נמצא דלחד גיסא, מחמת סדר החשיבות, השלמים חשיבא, אך לאידך גיסא, מחמת סדר הברכות המנחה חשיבא, ומעתה יש לעיין איזה יקדים, האם נימא דיקדים השלמים, דהרי קדימות מקודש דאורייתא וקדימות ברכות רק מדרבנן. [וממתניתין ליכא למילף דהתם איירי בעבודה הקרבנות ולא באכילתם]. ומסברא נלע"ד דיקדים המנחה, אבל אין לי ראייה.

ד. צדדים בהנ"ל

הנה טענו שאכן יאכל קודם השלמים ואחר כך המנחה, מפאת חשיבות השלמים.

אך לאידך גיסא, טענו דלמה ישנה מסדר הברכות, יאכל תחילה פת חולין ויברך המוציא ויפטור הכל.

אך על זה השיבו, דראוי לברך המוציא על החשוב יותר דהיינו המנחה, וכדאשכחן בגמרא ברכות (ל"ט ב') לענין פת שעשו לעירוב, דהואיל ואתעביד ביה מצוה חדא נעביד ביה מצוה אחרית.

ושאלתי מהא דבליל הסדר אמרינן דיכול לברך המוציא על בציקות של נכרים אע"פ דאינו מקיים בהם מצוות מצה, וטענו דשאני התם דאין החשיבות במצה אלא בגברא שמקיים המצוה.

ה. לשנות יין או לאכול מזונות

הנה בחול המועד מצוה לשתות יין, אבל לאכול מזונות אינו חייב, ומכל מקום במביאים מזונות ויין, אוכל קודם המזונות ורק אחר כך שותה היין, ואם כן נילף לנידון דידן דסדר ברכות עדיפא מלהקדים החשוב.

אך יש לדחות למה שכתב השאגת אריה (סי' כ"ב) דתדיר דרבנן קודם לשאינו תדיר דאורייתא, וביאר טעמא, מפאת דלגבי הדאורייתא הדרבנן לאו מידי קעביד, והוה כמו שהקדים דבר רשות, ולגבי הדרבנן הא הוה תדיר, וחייב להקדימו להאינו תדיר.

והכי נמי נימא בנידון דידן לענין אכילת פת לגבי יין, דמכיון דאינו מצוה אינו אלא כהקדים דבר הרשות.

אך העירו דהרי גם בסוכה מקדמינן המזונות ליין, אף שבמזונות מצוה אחת וביין שתי מצוות.

ד. עומד בסוף סעודתו והחשיך

הנה יש לדון מהו בעומד בסוף סעודתו, והגיע צאת הכוכבים, נמצא דחייב בברכת המזון, וגם בקריאת שמע וספירת העומר, האם ברכת המזון קודמת לקריאת שמע וספירת העומר, או קריאת שמע וספירת העומר קודמין לברכת המזון.

וכתב בשאגת אריה (סי' כ"א) דלענין קריאת שמע וברכת המזון,

קריאת שמע קודמת לברכת המזון, וטעמא דקריאת שמע חשיבא תדיר וברכת המזון רק מצוי.

תו כתב (סי' כ"ב) דלענין ספירת העומר וברכת המזון, איזה שירצה יעשה. [והיינו רק בחול, אבל בשבת יקדים ברכת המזון וכלקמן באות ב']

ויש לעיין אמאי לא יקדים ספירת העומר לברכת המזון, וכמו הא שכתב להקדים קריאת שמע לברכת המזון, דהרי ספירת העומר הוה תדיר, דהרי חייב בה מ"ט פעמים בשנה, משא"כ ברכת המזון של חול אינו חייב כלל.

א. אינו חייב להקדים דרבנן לדאורייתא
הנה בשלמא הא דיש לדון אמאי לא אמרינן דקריאת שמע קודמת מכיון דהוה דאורייתא, משא"כ ספירת העומר הוה רק דרבנן,

בזה כתב השאגת אריה, דלאו מילתא היא, דחזינן דאין קדימה מצד מה שהוא דאורייתא, דהרי בורא פרי הגפן קודם לקידוש מפאת תדיר, (כמבואר בגמרא ברכות נ"א ב'), ואפילו כשלא התפלל ערבית, נמצא דבורא פרי הגפן דרבנן, והקידוש דאורייתא.

ורמי אנפשיה, דאמאי באמת לא מקדמינן הדאורייתא לפני הדרבנן, הרי הדאורייתא חשיב מקודש, ותירץ דרבנן כנגד דאורייתא כדבר הרשות דמי. [ועיין בגליון הגרע"א בשולחן ערוך סי' ז']

ב. ספירה הוה תדיר
אלא אכתי צריך עיון גדול כהנ"ל, אמאי לא נימא לאידך גיסא, דיקדים הספירה לברכת המזון, דהרי הספירה הוה תדיר, דהרי חייב לספור מ"ט פעמים בשנה, משא"כ ברכת המזון של חול אינו חייב כלל, דהרי אינו חייב לאכול.

וכי תימא דיש לומר דברכת המזון לא חשיבא אינה תדיר, שאינה חייב כלל אלא הוה מצוי, ואם כן לא נאמר בזה דין לא להקדימו. אך הא חזינן דכתב השאגת אריה לעיל מינה דקריאת שמע קודמת לברכת המזון, ואם כן ספירת העומר נמי.

ב. התפשטות
ולחומר הנושא יש לומר, דהנה דנו בספירת העומר וקידוש לבנה, האי מינייהו קדים. [נענין תשובות להורות נתן ח"א סי' כ"ז, וח"ה סי' ל"א]. ותליא בהא דיש לחקור בעיקר דינא דתדיר, אם אזלינן בתר המספר או ההתפשטות, דלחד גיסא יש לומר דספירת העומר הוה תדיר, דאזלינן בתר המספר, והרי ספירת העומר הוה מ"ט פעמים בשנה, וקידוש לבנה רק י"ב פעמים, אמנם לאידך גיסא יש לומר דקידוש לבנה חשיב תדיר, דאזלינן בתר ההתפשטות, ואם כן אע"פ דקידוש לבנה הוה פחות פעמים, מכל מקום הא מתפשט על יותר זמן, דהרי הוה פעם אחת בכל חודש, משא"כ ספירת העומר דהוה מ"ט ימים רצופים.

ובערוך לנר (סוכה נ"ו א' בתוד"ה עד) אייתי ראיא דאזלינן בתר ההתפשטות, דהנה איתא בגמרא שבועות ט"א (א') דשעירי ראשי חדשים הוה תדיר טפי משעירי הרגלים, אע"פ ששעירי הרגלים איכא בשנה כמנין ט"ז, ושעירי ראשי חדשים רק י"ב, ואלא על כרחך דדבר המתפשט חשיב טפי תדיר אף שהשני מרובה, והרי שעירי ראש חודש מתפשטים על כל חדשי השנה. משא"כ קבוצה אחת לא חשיבא אלא כחדא. [וכן חזינן בגמרא סוכה שם בדעת רבה בר חנה, וע"ע בחתם סופר שם, וע"ע ברמב"ם פ"ט הל' תמידין ה"ב].

ואם כן הכי נמי קידוש לבנה דהוה י"ב פעמים במשך השנה הוה תדיר מספירת העומר דאע"פ דהוה מ"ט פעמים, מכל מקום הוה רק בקבוצה אחת בשנה.

נמצא לענין נידון דידן דספירת העומר וברכת המזון, הרי ספירת העומר חשיבא כחדא, דהוה רק פעם אחת בשנה, ונמצא דברכת המזון הוה מצוי.

אמנם אין לבאר כך, דהרי לענין ברכת המזון דשבת, כתב השאגת אריה (שם) דברכת המזון חשיבא תדיר, דברכת המזון של שבת הוה חמשים וחמש, וספירת העומר הוה רק ארבעים ותשע. ולא כתב דברכת המזון הוה תדיר מכיון דספירת העומר לא חשיב אלא כחדא.

ג. מצוי טפי

ואולי נאמר בדעת שאגת אריה, דהרי חזינן בסוגיא בזבחים (צ"א א') דמילה לגבי פסח, חשיבא תדיר, אע"פ דלא הוה אלא מצוי, כיון דמצוי טפי מפסח דהוה רק פעם אחת בשנה. משא"כ מצוי דשלמים לגבי מצוי דחטאת לא חשיב תדיר, דאינו מצוי כל כך הרבה יותר.

ומעתה לענין ברכת המזון של חול, יש לומר דאע"פ שאינה אלא רשות והוה רק מצוי, מכל מקום נימא דחשיבא מצוי טפי, ואם כן יש להקדימו לספירת העומר, דאע"פ דהוה מ"ט, מכל מקום נימא דדמי לשלמים וחסאת דהוה מצוי בעלמא. ובוזה נסתפק בשאגת אריה והלכך כתב דמה שירצה יקדים.

משל לשתי נשים שלקו

וְרֵאִיתָה אֶתְּהָ וְנֶאֱסַפְתָּ אֶל עַמִּיךָ גַּם אֶתְּהָ כַּאֲשֶׁר נֶאֱסַף אֶהְרֹן אַחִיד. כַּאֲשֶׁר מְרִיתָם פִּי בַמִּדְבָּר צֵן בְּמִרְיַת הָעֵדָה לְהַקְדִּישֵׁנִי בְּמִים לְעֵינֵיהֶם וְגו' (כ"ז י"ג-י"ד)

ופירש רש"י, בכל מקום שכתב מיתתם כתב סרחונם, לפי שנגזרה גזרה על דור המדבר למות במדבר בעון שלא האמינו, לכך בקש משה שיכתב סרחונם, שלא יאמרו אף הוא מן הממרים היה.

וכמבואר בגמרא יומא (פ"ו ב') משל למה הדבר דומה, לשתי נשים שלקו בבית דין, אחת קלקלה, ואחת אכלה פגי שביעית, אמרה להן אותה שאכלה פגי שביעית, בבקשה מכם הודיעו על מה היא לוקה, שלא יאמרו על מה שזו לוקה זו לוקה, הביאו פגי שביעית ותלו בצוארה והיו מכריזין לפניו ואומרים על עסקי שביעית היא לוקה.

והנה יש לעיין אמאי האשה שקלקלה חיבת מלקות:

א. התרו על הלאו

וכתב רש"י ביומא (שם) דאיירי שזינתה, והתרו בה למלקות. ותיקשי הא בזינתה אין מלקות, רק חייבת חנק.

ומיישב במהרש"א (ח"י הלכות שם) דבשלמא אם התרו בה למיתה לא היתה לוקה אלא היתה חייבת מיתה, אלא איירי הכא שלא התרו בה רק על הלאו, דהוה התראה למלקות.

ב. לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין

ואכתי צריך עיון, דאם עברה על איסור שיש בה איסור מיתת בית דין, אע"פ דלא התרו בה רק על לאו, מכל מקום אין בה מלקות, משום דהוה לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין דאין לוקין עליה, וכדהקשה בקרני ראם (שם).

ותירץ בקרני ראם דעל כרחך איירי הכא דלא זינתה רק מחייבי לאוין, [או מחייבי כריתות], והתרו בה למלקות.

ג. פנויה

בשדי חמד (מערכת הל' כלל ט"ו) דן בכל הנ"ל, וכתב דיש לומר דאיירי בפנויה. אך תליא אם אסירא מיתה מפאת לא תהא קדשה.

ד. לאו דקריבה לעריות

ולענ"ד יש לדון בדבר חדש, שהרי על קריבה לעריות לוקין, [כמבואר ברמב"ם (פכ"א הל' איסורי ביאה ה"א) דילפינן מקרא דלא תקרבו לגלות ערוה, כלומר לא תקרבו לדברים המביאין לידי גילוי ערוה], ואם כן אם התרו מפאת לאו דקריבה ילקה.

וכי תימא דיש לפוטרו משום קם ליה דברבה מיניה של לאו דחנק, הא יש לומר דאיירי דלא התרו למיתה, ואע"פ דהוה חייבי מיתות שוגגין, הרי לענין לפטור ממלקות לא איתמר תנא דבי חזקיה לפטור גם בשוגגין.

אמנם כל זה למאי דקיימא לן כר' יוחנן (חולין פ"א ב'), ותוספות שם ד"ה כיון, אמנם לריש לקיש (שם) דאיתמר תנא דבי חזקיה גם לענין לפטור ממלקות לא אתי שפיר. אך אכתי יש לומר דתלקה על הקריבה דקודם הביאה.

לישן כל יום הכיפורים

ובַעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם וגו' (כ"ט ז')

שמעתי עובדא דבשנתנו האחרונה של מרן החפץ חיים, אמרו לו הרופאים שהוא מוכרח לאכול ביום הכיפורים משום פיקוח נפש, ושאלם אם יישן כל היום כיפור, האם גם יהא מוכרח לאכול, ואמרו שאז יוכל לצום, ואמר החפץ חיים דאם כן כך יעשה.

ולכאורה קשיא, הרי אם יישן כל היום, אע"פ דיקיים מצוות ועניתם, מכל מקום הרי יפסיד המצוות דאורייתא דקריאת שמע וזכירת יציאת מצרים:

א. פלוגת רמב"ן והר"ה

הנה לכאורה תליא בפלוגתת קמאי, האם מותר לקיים מצוה בשבת אע"פ דיועד דמחמת המצוה יהא מוכרח אחר כך לעשות מלאכה בשבת,

דהנה בזמן הגמרא אם לא היו רוחצים את הולד במים חמין לפני המילה ולאחר המילה, היה סכנה לולד, והנה אם הכינו מים חמים מערב שבת לצורך המילה ונשפכו המים, כתב הרמב"ן (בעה"מ שם נ"ז א') דמכל מקום יש למול בשבת, אע"ג דאחר כך יהא מוכרח לחמם מים משום פיקוח נפש. ואם כן הוא הדין בנידון דידן, יקרא קריאת שמע אע"פ דאחר כך יהא מוכרח לאכול משום פיקוח נפש.

אבל דעת הר"ה (שבת ז' א' מדפי הרי"ף) דאינו כן, דאין מלים, דאין לקיים מצוה בשבת אם זה יגרום לחלל שבת. ואם כן הוא הדין אין לקרוא קריאת שמע, דאם יקיים מצוות קריאת שמע יהא מוכרח לאכול ביום כיפור.

וכן תליא בזה בכל גווני דאם יעשה מצוה ביום כיפור, זה יחליש כוחו, ואחר כך יצטרך לאכול משום פיקוח נפש, דלהרמב"ן יהא שרי למיעבד המצוה, ולהר"ה יהא אסור. וקיימא לן כהר"ה.

ואם כן אתי שפיר האי עובדא, דהיה אסור להחפץ חיים להמתין לקרוא קריאת שמע, דהרי אם כן יהא מוכרח לאכול ביום כיפור.

ב. בשינה מקיים ועניתם

העירו, דיש לומר דגם להרמב"ן מותר ללכת לישן, דאין לומר דהא מבטל קריאת שמע, דהרי גם בהשינה קא עבד השתא מצוות ועניתם, ואם כן מיפטר ממצוה אחרת דקריאת שמע.

עניני שבת

הניחו נר באמצע השולחן

עובדא הוה בשבת דהיה נר נשמה ולקח תינוק האי נר והניחו בצהריים באמצע השולחן של האכילה, ויש חשש שהתינוקות והילדים יטלטלו הנר ממקום למקום. ויש לדון מאי תקנתא איכא.

א. על ידי נכרי

הנה לטלטלו על ידי נכרי ודאי שרי, חדא, דהוה שבות דשבות במקום מצוה. ותו, דיש מתירים על ידי נכרי משום דהוה כטלטול מן הצד. [עיין שולחן ערוך סי' רע"ו סעי' ג', ומגן אברהם שם ס"ק י"א].

ב. ככר או תינוק

לטלטלו על ידי ככר או תינוק, הנה בשולחן ערוך (סי' רע"ט סעי' ג') מבואר דלא שרינן, וכתב הגרע"א (קמא סי' כ"ב) דמהכא מוכחא דהתיירא לטלטל כלי שמלאכתו לאיסור מחמה לצל על ידי ככר או תינוק (כמבואר בשולחן ערוך סי' ש"ח סעי' ה') לא איתמר במוקצה מחמת חסרון כיס. [ונדעת הטי"ז סי' ש"ח סק"ה].

אך הביא הגרע"א, דבמגן אברהם (סי' ש"ח) כתב דלאו דוקא כלי שמלאכתו לאיסור, אלא בכל כלי שרי. ותמה הגרע"א אם כן אמאי אסרינן בנר על ידי ככר. [ובגליון סי' ש"ח סעי' ה' כתב הגרע"א כהמגן אברהם, והביא ראיה ממדוכה, ובתשובה דחה הגרע"א להאי ראייה].

[והנה הגרע"א הביא דבתשובות הרא"ש איתא דאף לדידה דשרי על ידי ככר או תינוק, מכל מקום אסירא בארנקי עם מעות על ידי ככר תינוק, דהארנקי בטל למעות, ולכאורה לפי"ז היינו נמי טעמא דנר דלוק דבטל לשלחבת, אך יש לומר דמשמע בסי' רע"ט דאף בנר שכבה לא יועיל ככר, והתם איסורו רק משום מיגו דאתקצאי דבסיס, וזה דמי לכל כלי שמוקצה מחמת חסרון כיס].

ויש לעיין בזה, דמכל מקום השתא בין כך צם, ורק בהשינה גורם שיכול לצום גם אחר כך. וצריך תלמוד.

ג. אסור רק מדרבנן

הנה יש לדון בהא דכתבנו דלהר"ה אסור לקרוא קריאת שמע, מכיון דעי"ז יבטל הצום, האם הוה מדאורייתא או רק מדרבנן.

ולכאורה יש להוכיח דאינו אסור אלא מדרבנן, שהרי חזינן דמותר להפליג בספינה בערב שבת לדבר מצוה, או בתחילת השבוע אף לדבר הרשות, (וכדנקט הר"ה שבת ז' א' מדפי הרי"ף), ולא איכפת לן דלאחר מכן יהא פיקוח נפש ויהא מוכרח לעשות מלאכה בשבת, אלא על כרחך הא דאסרינן לקיים מצוה בשבת עצמה כשזו יגרום למלאכה בשבת, היינו רק מדרבנן. ואם כן הכי נמי בנידון דידן, אסור לקרוא קריאת שמע רק מדרבנן.

ד. אמאי מותר מן התורה

אלא הא דעכ"פ מותר מן התורה, אע"פ דהרי בעלמא כשיש פיקוח נפש ויכול להציל בהיתר, אסור להציל באיסור, והכא נמי יכול להציל עצמו בהיתר שלא יכנס מתחילה לסכנה.

ויש לבאר, דכשיכול בהיתר עכשיו ודאי אסירא, אבל בגוונא דהר"ה כאשר מגיעה הסכנה אין גוונא דהיתר, אלא הנידון רק דקודם גרם שלא יהא היתר, והלכך שרי מן התורה, ורק מדרבנן אסירא.

ה. זורק בידים

הנה כשהוא מסוכן, ויש לו דרך של היתר, וזורק אותה לים, הנה אחר כך יהא מותר לעבור משום פיקוח נפש, אבל האם נימא דמותר לזרוק, ואם כן הכי נמי נימא דאסור לבטל בידים האופן של היתר.

ויש לומר דגוונא דהר"ה והרמב"ן עדיפא, מפאת דשם הוה קודם הסכנה, משא"כ כשכבר היתה סכנה.

ו. עוסק במצוה

הנה יש לדון מפאת דינא דעוסק במצוה פטור מן המצוה, דהרי עוסק במצוה של ועניתם, ואם כן פטור ממצוות קריאת שמע,

וכעין זה כתב בלהורות נתן (ח"ה סי' מ"ב) שמי שלא התפלל נעילה מחמת חולשה, אין לו תשלומין, דהרי זה שנחלש ונרדם על ידי התענית דיום כיפור, הרי הוא בגדר עוסק במצוה דפטור מן המצוה, שהרי הוא עוסק במצות עשה דועניתם את נפשותיכם, ומחמת קיום מצוה זו הוא נטרד מלהתפלל נעילה, ואם כן ליכא עליו חיוב תפלת נעילה כלל.

ובחזון איש (או"ח מועד סי' מ"ז סק"א) נקט כהמגן אברהם וכהגרע"א (בגליון סי' ש"ח) דשרינן כל כלים על ידי ככר או תינוק ואף במוקצה מחמת חסרון כיס, וכתב דמכל מקום בנר מודינן לאיסור. [עיי"ש, ועיין בבית יוסף סי' רע"ט שהביא כעין זה בשם הכל בו, ועיי"ש בתוספת שבת]. נמצא דעכ"פ לדברי הכל בנר ליכא לשירותא דככר או תינוק. ואם כן האי היתירא ליכא.

ג. להקיף בבקבוקים

הנה יש לומר דיכול להקיף הנר בבקבוקים דהתינוק לא יגש לנר. אלא יש לעיין בבקבוקים שיש בהם יין או שאר משקה, האם יהא בזה משום מלאכת בישול.

והנה אם יש ספק אם יגיע ליד סולדת, יש לדון דשרי דהוה ליה דבר שאינו מתכוין ואינו פסיק רישיה.

ואע"פ שהספק מפאת חסרון ידיעתנו אם בכח הנר לחמם המים, יש לדון דשרי, ולא דמי להך דתיבת הזבובים דיש ספק אם יש זבוב, דדעת הטי"ז (סי' שט"ז סק"א) להיתר מפאת דהוה דבר שאינו מתכוון ולאו פסיק רישיה, אך הגרע"א (נ"י"ד סי' פ"ז סעי' ו') דן לאסור דהוה ספק פסיק רישיה, [ועיין בביאור הלכה (סי' שט"ז סעי' ג') דהאריך לדון בדברי המלחמות בדין מצרף].

אך יש לומר דאף להגרע"א הכא שרי, דהרי הכא הנידון על העתיד ולא על ההווה, ולא דמי לבקבוק סתם שיש ספק אם יש בו מים שיכול להתבשל או משקה שכבר נתבשל מוקדם. [והעירוני מהו באינו יודע מה השיעור של המרחק שבו אינו מתבשל, האם חשיבא הוה או עתיד].

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשוננו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
035703949 טל 0737263949
L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת פנחס

"כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו - במעלת המיטיב לאחרים"

"יפקוד ה' אלוהי הרוחות לכל בשר איש על העדה". (פרק כ"ז פסוק ט"ז).

חמישים צדיקים בעיר, ומהו התוספת הזו "בתוך העיר". וכתב, "אלא הפירוש הוא שהצדיקים יהיו בתוך העיר, יתעסקו בצרכי שמים של העיר ויחזירו למוטב את אנשי העיר, אבל לא סתם ישיבה בעלמא". רואים מזה שצדיק יכול להגן על כל העיר ולהציל את כל אנשי העיר מדין וכליה, דווקא אם צדיק כזה שדואג לאנשי העיר שגם הם יעשו רצונו של מקום. שלא די לו במה שהוא בעצמו שלם ועושה את רצון קונו, אלא הוא דואג גם לכל העיר שגם הם יהיו טובים ושלמים. וצדיקים הם הם אלו שזוכים להציל את כל העיר.

דברים שמכוסין מתגלין לו

ובאמת מצינו שכאשר דואג גם לאחרים, ומלמד מתורתו ומחכמתו לאחרים, הוא עצמו זוכה להתעלות יותר. שהקב"ה פותח את השפע ומשפיע מטובו הגדול למי שמשפיע מעצמו לאחרים, והחכם שמלמד לאחרים זוכה והוא עצמו מוסיף ומרבה בחכמה בלא גבול ושיעור.

בגמ' בעבודה זרה (דף ל"ה ב') איתא, "דרש רב נחמן בריה דרב חסדא, מאי דכתיב לריח שמניך טובים, למה תלמיד חכם דומה לצלוחית של פלייטין, מגולה - ריחה נודף, מכוסה - אין ריחה נודף. ולא עוד אלא דברים שמכוסין ממנו מתגלין לו, שנאמר עלמות אהבך קרי ביה עלומות וכו'".

מבואר בגמרא שת"ח דומה לצלוחית של בושם, שכאשר הוא פתוח ריחו נודף, שריח הבושם מתפשט ומתרבה בכל סביבותיו, כך אותו הדבר לגבי ת"ח שכשהוא פתוח ומלמד מתורתו לאחרים, הוא זוכה להרבות בחכמה עוד ועוד. ולא עוד אלא שזוכה דברים המכוסים ממנו מתגללים לו, ופרש"י שהם מתגללים לו מעצמן בלא טורח.

ורואים מזה שכאשר אדם מלמד מתורתו לאחרים, הוא זוכה בעצמו שהקב"ה משפיע לו עוד ועוד חכמה בצורה מופלגת עד מאוד.

והדברים מפורשים גם ב"תנא דבי אליהו" (רבה, פרק כ"ז), שכתב "הלא פרוס לרעב לחמך, אין רעב אלא הרעב מן דברי תורה, ואין לחם אלא דברי תורה וכו', מכאן אמרו אם יש אדם שהוא מבין בדברי תורה יפרנס מתורתו גם כן לאחרים, כדי שתרבה חכמתו לו, ומוסיפין לו עליה וכו'". ומפורש שכאשר אדם מיטיב לאחרים ומלמד את תורתו וחכמתו לאחרים, אינו מפסיד מזה כלום, אלא כולו רווח שחכמתו מתרבה ומוסיפין לו עליה עוד ועוד.

אני גוזר גזירה ואתה מבטלה

ובפסוק בירמיהו (פרק ט"ו פסוק י"ט) כתוב, "ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה". ופרש"י, "ואם תוציא יקר מזולל, אם תוציא אדם הגון מאדם רשע שתחזירנו למוטב. כפי תהיה, שאני גוזר גזירה ואתה מבטלה. וברד"ק הוסיף עוד וכתב, "ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה, ואם תטריח עצמך עליהם להחזירם למוטב ותוציא יקר מזולל, שתוכל להשיב הרשעים שהם זוללים להשיבם טובים ויקרים, כפי תהיה מה שתגזור ותאמר יחייים כאילו אני אומר אותו וכו'".

מבואר בזה שכאשר אדם זוכה לקרב רחוקים לעבודת ה', הוא זוכה לדרגות גבוהות עד כדי כך שפיו נעשה כפיו של הקב"ה ומה שהוא אומר הקב"ה מקיים, ואפילו כאשר הקב"ה גוזר גזירה הוא מבטלה.

ורואים מזה לאיזה מעלות אפשר להשיג כאשר אדם זוכה ומלמד מחכמתו לאחרים ומקרבם לעבודת ה'.

ופרש"י, "יפקוד ה', כיון ששמע משה שאמר לו המקום תן נחלת צלפחד לבנותיו, אמר הגיע שעה שאתבע צרכי שיירשו בני את גדולת, אמר לו הקב"ה לא כך עלתה במחשבה לפני, כדאי הוא יהושע ליטול שכר שמושו שלא מש מתוך האהל, והוא שאמר שלמה נוצר תאנה יאכל פריה".

והוא ש"אמר משה הרי השעה שאתבע בה צרכי, אם הבנות יורשות בדין הוא שירשו בני את כבודי. אמר לו הקב"ה, נוצר תאנה יאכל פריה, בניך ישבו להם ולא עסקו בתורה, יהושע הרבה שרתך והרבה חלק לך כבוד, והוא היה משכים ומעריב בבית הועד שלך, הוא היה מסדר את הספסלים, והוא פורס את המחצלאות, הואיל והוא שרתך בכל כוחו כדאי הוא שישמש את ישראל שאינו מאבד שכרו, קח לך את יהושע בן נון לקיים מה שנאמר נוצר תאנה יאכל פריה".

מבואר שיהושע זכה בהנהגת כלל ישראל בזכות זה ששימש את משה רבנו, והיה מסדר את הספסלים והמחצלאות בבית המדרש כדי שכלל ישראל יוכלו לבוא ללמוד שם תורה.

ורואים מזה, שעצם הדבר שיהושע עמל בתורה בכל כוחו יומם ולילה, כמו שכתוב בפסוק בפרשת כי תשא (שמות, פרק ל"ג פסוק י"א) "ומשרתו יהושע בן נון, נער לא ימיש מתוך האוהל", זה לבד עדיין לא היתה סיבה מספקת כדי שיוזכר ויקבל את הנשיאות של כלל ישראל. אלא הזכות הזו שסידר את הספסלים והמחצלאות לכלל ישראל כדי שיוכלו לבוא ללמוד תורה בצורה מסודרת ונוחה, היא מה שעמדה לו שבעבור זה קיבל את הנשיאות וזכה להנהיג את כלל ישראל.

והלימוד הוא שכדי לזכות לשלמות לא מספיק רק שהאדם יעבוד לעצמו ויתעלה בעצמו בכל המעלות העליונות, אלא צריך גם לדאוג ולהיטיב לאחרים. מי שדואג רק לעצמו, ובכל דבר וענין מחפש רק את עצמו איך הוא יוכל להיטיב לעצמו בין ברוחניות ובין בגשמיות, אינו יכול להגיע לשלמות. השלמות היא דווקא כאשר דואג גם לאחרים, ויחד עם העליה שלו בתורה ובעבודה לא שוכח את שאר העולם, ועושה מעשים כפי כוחו להיטיב לבריות, בזה זוכה להשיג את השלמות ולהיות אדם השלם שיושפע לו שפע עליון.

ולכן יהושע זכה בהנהגה דווקא בזה שדאג גם לאחרים, שבזכות זה הגיע לשלמות שיכל לקבל את הנשיאות ולהנהיג את כלל ישראל. כי גם בהנהגת הכלל לא מספיק במה שהאדם בעצמו שלם במעלות העליונות לעצמו, אלא צריך גם שיחשוב בטובת העם איך להיטיב להם בכל הענינים, ומי ששלם גם בדבר הזה זוכה לקבל מהקב"ה את ההנהגה, שאז הוא מושלם בכל המעלות הראויות לנשיא ישראל.

חמישים צדיקים בתוך העיר

והנה בפרשת וירא מובא שכאשר הקב"ה אמר לאברהם אבינו שהוא יורד להפוך את סדום, אברהם אבינו ביקש אולי יש חמישים צדיקים בתוך העיר, והצדיקים הללו יצילו את סדום מהעונש. כתוב בפסוק (פרק י"ח פסוק כ"ו), "ויאמר ה' אם אמצא בסדום חמישים צדיקים בתוך העיר ונשאתי לכל המקום בעבורם".

ובספר "שיחות חפץ חיים" (עמוד קמ"ד אות ל"ח) מובא שהחפץ חיים דייק בלשון הפסוק שכתוב "בתוך העיר", לכאורה היה מספיק לכתוב "אם אמצא בסדום

"על עולת התמיד - תמידין קודמין למוספין - בדיני קדימה בברכות בתדיר ומקודש"

"עולת שבת בשבתו על עולת התמיד ונסכה". (פרק כ"ח פסוק י').

בימות החול, ומוסף קרב רק במועדות, וא"כ בפשוטו קרבן מוסף הוא יותר מקודש מקרבן תמיד, שהרי אינו קרב כל יום אלא רק בזמנים מקודשים. ומצד שני קרבן תמיד הוא יותר תדיר, וההלכה היא שתמידין קודמין למוספין. ומבואר בזה שבתדיר ומקודש, מעלת תדיר עדיפה ממעלת מקודש, וצריך להקדים את התדיר לפני המקודש.

והגמרא דוחה שאין מכאן ראיה, משום שבשבת קדושת שבת מועילה גם לקרבן תמיד שיחשב מקודש, שקרבן תמיד שצריך להקריבו בשבת הוא נחשב יותר מקודש מקרבן תמיד של ימות החול. וממילא כשעומדים בשבת להקריבה תמידין ומוספין, שבשניהם יש מעלת מקודש, ובתמיד נוסף עוד מעלה של תדיר, ודאי שצריך להקדים ולהקריב את קרבן תמיד קודם קרבן מוסף, שתדיר ומקודש קודם לקרבן שהוא רק מקודש ואינו תדיר.

ולמעשה נידון זה של "תדיר ומקודש איזה מהם קודם", הוא בעיא דלא איפשטיא, ולא הוכרע בגמרא מה צריך להקדים. וברמב"ם (הלכות תמידין ומוספין פרק ט' הלכה ב'), כתב "היה לפני תדיר ומקודש יקדים איזה מהם שירצה". וכתב בכסף משנה "איזה שירצה יקדים, בעיא דלא איפשטיא, ולפיכך פסק רבינו דאי זה מהם שירצה יקדים".

מבואר ברמב"ם שכיון שלא הוכרע מי קודם תדיר או מקודש, לכן איזה שירצה יקדים, שבתדיר ומקודש לא מצינו שיש לאחד מעלה יותר מהשני, וממילא שניהם באותה דרגה ולכן איזה שירצה יקדים.

*

דין קדימה באשר יצר וברכה אחרונה, ואשר יצר וברכת המזון

לאשר יצר, וממילא ההכרעה שנפסקה בתדיר ומקודש שאיזה שירצה יקדים נוהג גם בזה, ויכול להקדים איזה ברכה שירצה ראשון. או שהנידון הזה לא דומה לספק של הגמרא בזבחים, והדין של המהרש"ל שכתב במי שמחוייב ברכה אחרונה ואשר יצר, צריך להקדים את ברכת אשר יצר משום שהוא תדיר, נוהג גם בברכת המזון שצריך להקדים את ברכת אשר יצר.

להקדים אשר יצר לברכת המזון

ולמעשה נראה כיון שהרעק"א מסופק בזה ונשאר בצ"ע לדינא, ממילא צריך להקדים את ברכת אשר יצר לברכת המזון, שאפילו לפי הצד שברכת המזון ואשר יצר תלויים בדין תדיר ומקודש, בכל זאת כיון שבזה ההלכה היא שאיזה שירצה יקדים, א"כ אם הוא מקדים את ברכת אשר יצר לברכת המזון, הוא עושה כדן. ולכן כיון שיש צד שחייבים להקדים את אשר יצר לברכת המזון, ראוי להקדים את אשר יצר קודם, שבאופן זה וודאי מקיים את הדין.

וביותר יש להוסיף שכל ספקו של הרעק"א מיוסד על דברי הצ"ח והנודע ביהודה שציין בסוף דבריו שסובר שמצווה דאורייתא מוגדרת כמקודש ביחס למצווה דרבנן, וצריך להקדים מצווה דאורייתא למצווה דרבנן, משום ההלכה ש"כל המקודש מחברו קודם את חברו". ולפי זה ברכת המזון כיון שהיא ברכה מן התורה, הרי היא מוגדרת כמקודש יותר משאר הברכות, וצריך להקדימה לשאר הברכות. וממילא דן מה הדין כשיש ברכה שהיא תדירה יותר מברכת המזון, האם זה דומה לספק של הגמרא בתדיר ומקודש.

אבל בספר "שאגת אריה" (סימן ב', וסימן כ"ב) נחלק על דברי הצ"ח, וסובר שמצווה דאורייתא אינה מוגדרת כמקודש יותר ממצווה דרבנן, שמצווה דאורייתא ודרבנן שווים ביחס הקדושה שבהם, ואין שום סיבה להקדים דאורייתא לרבנן משום מקודש. ולדבריו אין מקום לספקו של הרעק"א, שמה שברכת המזון היא מצווה דאורייתא, אינו נותן לברכה מעלת "מקודש" יותר מברכת אשר יצר. וממילא כשצריך לברך אשר יצר וברכת המזון, בוודאי שצריך להקדים את אשר יצר משום שהוא יותר תדיר.

וממילא לכן למעשה ראוי להקדים ברכת אשר יצר לברכת המזון, שהצד שאינו חייב להקדים אשר יצר אלא איזה שירצה יקדים הוא תלוי במחלוקת האחרונים, וכשמקדים אשר יצר יוצא ידי חובה לכל השיטות. [א"ה, לפי זה מיושבים דברי המש"ב שהביא רק את תחילת דברי הרעק"א שהביא בשם המהרש"ל שצריך להקדים אשר יצר לברכה אחרונה, והשמיט את המשך דברי הרעק"א שמסופק בברכת המזון ואשר יצר מה להקדים. וי"ל כיון שלמעשה ראוי לנהוג להקדים אשר יצר לברכת המזון, שבזה יוצא ידי חובה לכל השיטות, לכן סתם המש"ב את דבריו שתמיד יש להקדים אשר יצר לברכה אחרונה]

הנה במשנה בזבחים (דף פ"ט א') תנן, "כל התדיר מחברו קודם את חברו, התמידין קודמין למוספין, מוספי שבת קודמין למוספי ראש חודש, מוספי ראש חודש קודמין למוספי ראש השנה, שנאמר מלבד עולת הבוקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה".

מבואר במשנה שסדר הקרבת הקרבנות נקבע על פי הכלל של "כל התדיר מחברו קודם את חברו", ולכן קרבן תמיד קודם לקרבן מוסף.

עוד תנן במשנה (שם), "כל המקודש מחברו קודם את חברו, דם החטאת קודם לדם העולה מפני שהוא מרצה וכו'". נאמר בזה עוד כלל בסדר הקרבת קרבנות, שבכל מקום שעומדים שני קרבנות להקרבה, צריך להקדים את הקרבן שהוא יותר מקודש, ולהקריבו ראשון.

תדיר ומקודש

ואיתא בגמרא (דף צ' ב'), "איבעיא להו, תדיר ומקודש איזה מהם קודם, תדיר קודם משום דתדיר, או דלמא מקודש קדים דקדיש. תא שמע, תמידין קודמין למוספין, ואע"ג דמוספין קדישי, אטו שבת למוספין אהנאי לתמידין לא אהנאי".

הגמ' מסתפקת מה הדין כשעומדים להקרבה שני קרבנות, אחד הוא תדיר והשני מקודש, מי קודם להקרבה, שכל קרבן יש בו מעלה שאין בחברו שמחמת כן צריך להקדימו, ואיזו מעלה קודמת להקרבה, מעלת תדיר או מעלת מקודש. והגמרא רוצה להוכיח מהדין שתמיד קודם למוסף שרואים מזה שתדיר קודם למקודש, שהרי תמיד קרב כל יום גם

במשנה ברורה (סימן ז' סק"ב) כתב, "כתב רש"ל בתשובה סימן צ"ז, מי שאכל דבר שחייב ברכה אחרונה ושכח והטיל מים, ונזכר קודם שבא לברך אשר יצר איזה מהם קודם, והשיב דאשר יצר קודם דתדיר".

מבואר במש"ב שהכלל הזה שנאמר בקרבנות "כל התדיר מחברו קודם מחברו", נאמר גם לגבי ברכות, שמי שמחוייב לברך שתי ברכות, צריך להקדים את הברכה שהיא תדיר לברכה שאינה תדיר. ולכן מי שמחוייב לברך ברכת אשר יצר וברכת בורא נפשות, צריך להקדים ולברך קודם אשר יצר שהיא ברכה יותר תדירה מברכת בורא נפשות.

ובחידושי רעק"א (בגליון השו"ע) הביא את דברי הרש"ל שהביאו המש"ב, וכתב להסתפק מה הדין במי שהתחייב לברך ברכת המזון ואשר יצר, איזה מהן יקדים. האם דין ברכת המזון כדין כל הברכות, וצריך להקדים ברכת אשר יצר שהיא יותר תדירה מברכת המזון. או דלמא שברכת המזון כיון שהיא ברכה דאורייתא, הרי היא קודמת ועדיפה מברכת אשר יצר, וצריך להקדים ולברך ברכת המזון לפני אשר יצר.

וכתב, "ואם הטיל מים קודם ברכת המזון, צ"ע אם לא יקדים ברכת המזון שהוא דאורייתא, או דמכל מקום תדיר עדיף. ואפשר דתליא באיבעי דהש"ס בזבחים תדיר ומקודש הי מינייהו עדיף, די"ל דאורייתא לגבי דרבנן הוי כמו מקודש, ופסק הרמב"ם דמקודש ותדיר יכול להקדים איזה שירצה. וע' צ"ח ברכות דף ד' ב' ד"ה ריב"ל, ובריש פרק ח' ד"ה שהיין גורם, ובתשובת נודע ביהודא סימן ל"ט, וצ"ע לדינא".

מבואר בדברי הרעק"א שדן לומר שמי שמחוייב לברך שתי ברכות, אחת דאורייתא והשנייה דרבנן, יש לדון ולומר שהברכה דאורייתא מוגדרת כמקודש יותר מהברכה דרבנן. וממילא צריך להקדים את המקודש, ולברך קודם את הברכה דאורייתא ורק לאחר מכן את הדרבנן.

ומעתה דן הרעק"א במי שמחוייב לברך ברכה דאורייתא וברכה דרבנן, והברכה שחיובה מדרבנן היא יותר תדירה מהברכה שחיובה מן התורה, הרי זה נכלל בספק של הגמ' בזבחים "תדיר ומקודש איזה מהם קודם". וממילא מי שמחוייב לברך ברכת המזון שחיובה מן התורה, וגם ברכת אשר יצר שחיובה רק דרבנן אבל היא יותר תדירה מברכת המזון, הוא תלוי בספק של הגמ' שאם תדיר קודם למקודש צריך להקדים ולברך קודם את ברכת אשר יצר, ואם מקודש קודם לתדיר צריך להקדים ולברך ראשון ברכת המזון.

והנה בתדיר ומקודש פוסק הרמב"ם להלכה שכיון שלא הוכרע בגמרא איזה מהם קודם, לכן איזה שירצה יקדים. ולפי זה באשר יצר וברכת המזון לפי הצד של הרעק"א שזה תלוי בספק של הגמרא בזבחים של תדיר ומקודש, א"כ כיון שבזה נפסק שאיזה שירצה יקדים, הוא הדין בברכות אשר יצר וברכת המזון איזה שירצה יקדים.

והנידון של הרעק"א בזה הוא האם ברכת המזון מוגדר כמקודש ביחס

דין קדימה באשר יצר ומעין שלש, ומעין שלש ובורא נפשות

בורא נפשות, ששניהם הם ברכות הנהנין, בזה בלבד סובר הפרי מגדים להקדים את הברכה החשובה יותר שהיא מעין שלש. והסביר בזה הוא דהנה בברכות הנהנין הכלל שהוא אדם רוצה לאכול שני מיני מאכלים, אחד ברכתו בורא פרי העץ או בורא פרי אדמה, והשני ברכתו שהכל נהיה בדברו, הרי הוא צריך להקדים את העץ ואדמה לשהכל. ואפילו ששהכל היא ברכה יותר תדירה מהעץ והאדמה, אעפ"כ הכלל הוא שהעץ והאדמה קודמים לשהכל.

והטעם בזה הוא משום שברכת העץ ואדמה ביחס לברכת שהכל, הם נחשבים לברכות יותר חשובות ומבוררות, שבהם הפרט שבאים להודות בברכה הוא הרבה יותר מפורט מברכת שהכל, שבשהכל מודים להקב"ה על הכל בכלל, ואילו בהעץ מפרטים יותר את המין שעליו באים להודות, ולכן זה מחשיב את הברכה הזו במעלה יותר מברכת שהכל, וצריך להקדימה לשהכל. והפשט בזה הוא שבברכת הנהנין תכלית הברכה הוא ההודאה להקב"ה על ההנאה שנהנין מהאכילה והשתיה, וממילא כאשר מודים הודאה יותר מפורטת זה שבח הרבה יותר מעולה, ולכן כאשר אדם צריך לברך שתי ברכות ובאחת הוא מודה בפרטות ובשני הוא מודה בכללות, בוודאי שצריך להקדים את הברכה שבפרטות. וכל הכלל שתדיר קודם, וצריך להקדים את הברכה התדירה, נאמר דווקא במקום שהברכה התדירה היא על ענין אחר מהברכה השניה, ובזה נאמרה ההלכה שכאשר צריך לברך שתי ברכות שונות הרי הברכה התדירה היא קודמת.

אבל בברכת הנהנין כל ברכות הנהנין יש להם תכלית אחת, וא"כ כאשר צריך לברך שתי ברכות מברכת הנהנין צריך לדון בדיני ברכת הנהנין באיזו ברכה יש יותר שבח להקב"ה, ואותה להקדים ראשון. לכן ברכת העץ שהיא ברכה יותר מבוררת ומפורטת קודמת לברכת שהכל שהיא ברכה כללית. וכל זה מבואר בדברי השו"ע והמש"ב (סימן ר"א סעיף ג'), שכתב השו"ע "הביאו לפניו דבר שברכתו בורא פרי העץ ודבר שברכתו שהכל, בורא פרי העץ קודמת, שהיא חשובה שאינה פוטרת אלא דבר אחד. וכן בורא פרי האדמה ושהכל, בורא פרי העץ קודמת וכו'". וכתב המש"ב (סקט"ו), "שהיא חשובה וכו', פירוש דבר בורא פרי העץ מבוררת טפי על איזה מברך, וחשובה היא מברכת שהכל שאינה רק ברכה כוללת לכל המינים". ובסקט"ז כתב, "וכן בורא פרי האדמה, חשובה נמי משהכל דמברך בהברכה רק מיני פרי האדמה, משא"כ שהכל דכוללת הכל".

ומעתה י"ל דהוא הדין לגבי ברכה אחרונה בברכת הנהנין, שברכה אחרונה שמברכים לאחר האכילה והשתיה דינה כדין ברכת הנהנין לכל דבר, וממילא כאשר צריך לברך שתי ברכות של ברכת הנהנין בוודאי שהברכה המבוררת יותר שבה ההודאה יותר מפורטת צריך להקדימה ראשון, שמצד גרדי ברכת הנהנין בברכה הזו מתקיים יותר תכלית ההודאה. וממילא מובן מאוד שכאשר צריך לברך ברכת מעין שלש וברכת בורא נפשות, שצריך להקדים את ברכת מעין שלש, כיון שהיא יותר מבוררת ומפורטת מברכת בורא נפשות שהיא ברכה כללית.

וכל זה מדוקדק בדברי הפרי מגדים (סימן ר"ב סקט"ה-כ"ו) שכתב, "מעין שלש ראוי להקדימו שמבורר טפי וברכה מן התורה, ובורא נפשות רבות דרבנן וכו'", וע"ש בכל דבריו. ומפורש שהטעם שמקדים את ברכת מעין שלש לברכת בורא נפשות הוא משום שהברכה הזו היא יותר מבוררת, וממילא הכלל שנאמר בבורא פרי העץ שקודם לשהכל נאמר גם בברכת מעין שלש שקודם לבורא נפשות.

קדימה בברכת אשר יצר וברכת ציצית

להקדים ברכת אשר יצר לברכת ציצית. אבל מצד שני יש לדון ולומר שציצית נחשב יותר תדיר מאשר יצר, משום שקיום מצוות ציצית, היא במשך כל היום כולו, שכל רגע ורגע שאדם לבוש בציצית הרי הוא מקיים מצוות ציצית. וממילא כיון שמצד עצם המצווה הרי המצווה הזו תדירה הרבה יותר מברכת אשר יצר, א"כ לכאורה יש לדון שצריך להקדים את ברכת ציצית לברכת אשר יצר. ובזה יש להסתפק איך מגדירים דין תדיר בברכת המצוות, האם מצווה כזו כמו מצוות ציצית, שהיא מצווה תדירה שכל רגע ורגע שאדם לבוש בציצית הוא מקיים מצווה, זה סיבה שגם בברכה יחול מעלת תדיר, ויצטרך להקדים את הברכה הזו קודם לברכת אשר יצר שמברכים אותה רק כמה פעמים ביום, כיון שהתדירות של מצוות ציצית היא הרבה יותר מברכת אשר יצר. או דלמא שהגדר של תדיר בברכת המצוות אינו נקבע לפי גדר תדיר של עצם המצווה, אלא לפי תדירות הברכה בפועל כמה

בביאור הלכה (סימן ר"ב סעיף י"א, ד"ה ברכה אחת מעין שלש) דן במי שמחוייב לברך ברכת מעין שלש ובורא נפשות, איזה ברכה יברך ראשון, וכתב "עיין בפרי מגדים, שמצד דיבור המעין שלש קודם דהיא חשובה". מבואר בדבריו שמי שאכל כמה מאכלים וצריך לברך שתי ברכות לברכה אחרונה, ברכת מעין שלש וברכת בורא נפשות, צריך להקדים ולברך קודם ברכת מעין שלש ואחר כך יברך בורא נפשות. משום שברכת מעין שלש היא יותר חשובה מברכת בורא נפשות, וצריך להקדים ולברך את הברכה החשובה קודם.

ולכאורה צ"ע הרי ברכת בורא נפשות ביחס לברכת מעין שלש, היא מוגדרת כברכה יותר תדירה, ולמה אינו מקדים ברכת בורא נפשות למעין שלש מחמת מעלת תדיר.

והרי המש"ב בסימן ז' (סק"ב) כותב במי שמחוייב לברך ברכה אחרונה וברכת אשר יצר, שצריך להקדים את ברכת אשר יצר לברכה אחרונה, משום שהוא תדיר, ותדיר קודם. ומעתה הוא הדין צריך לומר לגבי ברכת מעין שלש ובורא נפשות, כיון שברכת בורא נפשות היא יותר תדירה ממילא ראוי להקדימה משום מעלת תדיר.

וביותר תמוה לפי דברי הרעק"א, שמסתפק במי שמחוייב לברך ברכת המזון ואשר יצר, האם ברכת המזון קודמת כיון שהיא דאורייתא ונחשבת כמקודש יותר מאשר יצר, או שאשר יצר קודם משום שהוא תדיר. ומבואר בזה שכל ספקו הוא רק בברכת המזון שהיא דאורייתא, אבל בשאר הברכות שהם דרבנן אינו מסתפק ופשוט לו שתדיר קודם. ומעתה בברכת מעין שלש שהשו"ע (סימן ר"ט סעיף ג') פוסק שהוא דרבנן, בוודאי צריך להיות בזה הכלל שתדיר קודם. וא"כ תמוה מאוד מדוע בברכת מעין שלש ובורא נפשות, כתב הביאור הלכה שצריך להקדים ולברך קודם מעין שלש, הלא מן הראוי היה להקדים את הברכה התדירה שהיא בורא נפשות.

ובעיקר לפי מה שנתבאר בדברי הרעק"א שגם בברכת המזון שהוא דן שהיא מוגדרת כמקודש, עדיין אינו מכריע בזה שצריך להקדים קודם ברכת המזון, אלא נשאר בצ"ע לדינא. ונתבאר שלמעשה צריך להקדים אשר יצר לברכת המזון, כיון שבזה יוצא ידי חובה לכו"ע, שאפילו אם ברכת המזון מוגדר כמקודש, הרי בתדיר ומקודש פוסק הרמב"ם שאיזה שירצה יקדים. וא"כ אם מקדים אשר יצר עשה כדין לכולי עלמא. ומעתה כל שכן לגבי ברכת מעין שלש שהוא מחלוקת ראשונים אם הוא דאורייתא או דרבנן, בוודאי שצריך להקדים ולברך את התדיר קודם. ומדוע נפסק להלכה שצריך להקדים ברכת מעין שלש לבורא נפשות.

קדימה בברכת הנהנין

ונראה לומר דבאמת בכל הברכות ההלכה היא שתדיר קודם וכמו שפסק המש"ב בסימן ז' לגבי ברכה אחרונה ואשר יצר, שצריך להקדים את ברכת אשר יצר משום שהוא תדיר, ופשוט שהוא הדין בברכת מעין שלש ואשר יצר שצריך להקדים אשר יצר משום תדיר. והסברה הזו שברכת מעין שלש היא חשובה אינה סיבה להקדים אותה לפני התדיר, ולכן אשר יצר שהוא תדיר קודם למעין שלש.

וכל דברי הפרי מגדים שצריך להקדים ברכת מעין שלש כיון שהיא חשובה, נאמרו אך ורק לענין ברכת הנהנין, שכאשר צריך לברך שתי ברכות שהם מברכת הנהנין שמברך שני מיני ברכה אחרונה שמוגדרים כברכת הנהנין, בזה אומר הפרי מגדים שצריך להקדים ברכת מעין שלש כיון שהיא יותר חשובה. וממילא כשצריך לברך ברכת מעין שלש וברכת

*

יש להסתפק במי שהתחייב לברך ברכת אשר יצר וברכת ציצית, איזה מהם קודם. וכגון שלבש ציצית בבית המרחץ וגם התחייב שם בברכת אשר יצר, ועתה עומדים לפניו שתי הברכות הללו שמחוייב לברכם, איזה ברכה צריך לברך ראשון.

אם עדיין לא לבש את הציצית, אלא התחייב בברכת אשר יצר, ועתה הוא עומד ללבוש את הציצית, בוודאי שברכת אשר יצר קודמת, שהרי ברכת אשר יצר כבר התחייב בה, ובברכת ציצית לא התחייב כי עדיין לא התעטף בציצית. אבל כאשר כבר לבש את הציצית וכבר נתחייב בברכת ציצית, וגם התחייב בברכת אשר יצר, בזה יש להסתפק איזה ברכה קודמת. והנידון בזה הוא, דהנה מצד אחד ברכת אשר יצר היא תדירה יותר מברכת ציצית, שברכת ציצית אדם מברך פעם אחת ביום כשלוש את הציצית, ואילו ברכת אשר יצר מברכים אותה כמה פעמים במשך היום. וממילא תדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם, וצריך

פעמים מברכים את הברכה הזו. וממילא בציצית אפילו שעצם המצווה מקיימים אותה בכל רגע שלובשים את הציצית, אבל כיון שמברכים את הברכה רק פעם אחת ביום, א"כ אי אפשר להחשיב את הברכה הזו כתדיר ביחס לברכת אשר יצר. וא"כ ברכת אשר יצר שמברכים אותה כמה פעמים ביום, מוגדרת כתדירה יותר מברכת ציצית שמברך רק פעם אחת ביום.

ברכת ציצית חיובה בכל רגע

ושמעתי מהגראי"ל שטיינמן שליט"א שבציצית בוודאי יש לנקוט שברכת ציצית מוגדרת כתדירה יותר מברכת אשר יצר, וצריך להקדים ולברך קודם על הציצית. ואפילו לפי הצד שגדר תדיר בברכה מוגדר כפי תדירות הברכה, ולא כפי זמן קיום המצווה, ומצווה שמקיים אותה בכל רגע ומברך עליה פעם אחת כשמתחיל את המצווה, אין הברכה מוגדרת כתדיר מחמת זה שמקיים מצווה כל רגע, כיון שבעצם הברכה אין הברכה תדירה. אעפ"כ לגבי ציצית הברכה כן מוגדרת כתדירה.

וטעם הדבר הוא משום שבציצית כל רגע ורגע שאדם לבוש בציצית הוא מקיים מצווה חדשה, ואין זה מוגדר כהמשך של המצווה הקודמת, אלא כל רגע זה מצווה חדשה. וממילא בכל רגע מתחייב מחדש לברך ברכת ציצית, אלא כיון שאין הפסק במצווה, לכן הברכה שבירך מתחילה היא פוטרת את כל המצוות שיקיים בהמשך. והדבר דומה למאה אנשים שמקיימים מצווה, ואחד מברך לכולם את הברכה ופוטרים, שגדר הדבר הוא כאילו שכולם בירכו בעצמם את הברכה, וכמו שבירכו כאן מאה ברכות נפרדות. כך אותו הדבר במצוות ציצית, שכאשר מברך בתחילת היום פוטר את כל המצוות

שיקיים בלבישה הזו, ונחשב הדבר כאילו מברך מחדש על כל מצווה ומצווה שממשיך לקיים בציצית הזו במשך היום. ולפי זה בוודאי שגם עצם הברכה של ציצית מוגדרת כתדירה, שבעצם כל רגע ורגע מתחייב מחדש בברכה, ונפטר בברכה שבירך בתחילה, וא"כ הברכה בעצמה היא תדירה, שגם מצד הברכה הדבר מוגדר כאילו מברך כל רגע מחדש על המצווה הזו. וזה שונה משאר המצוות, שבכל המצוות כאשר מקיים מצווה אחת במשך כל היום, הרי המצווה היא מצווה אחת במשך כל היום, ואין קיום המצווה מתחדש בכל רגע ורגע מחדש (כל זמן שלא נעשה הפסק במצווה). וממילא הברכה שבירך בתחילה היא חלה על המצווה הזו, ושוב אינו מתחייב לברך מחדש, ודי בברכה אחת, ולא צריך להחיל כל רגע פטור מחדש על המצווה. ולכן בכל המצוות יש לדון, שאפילו מצווה שמוגדרת כתדירה, בכל זאת אם הברכה אינה תדירה שמברכים אותה רק פעם אחת ביום וכדומה, שוב אי אפשר להחשיב את הברכה כתדירה.

בציצית גם עצם הברכה היא מוגדרת כתדירה, שחיוב הברכה מתחדש בכל רגע מחדש, והברכה הראשונה פוטרת אותו מלברך שוב, וממילא זה נחשב כאילו בירך על המצווה מחדש, ויש להחשיבה מוגדרת כתדירה. ולכן מי שהתחייב לברך אשר יצר וציצית, צריך להקדים ולברך על ציצית קודם, שברכת הציצית נחשבת כיותר תדירה מברכת אשר יצר, ותדיר קודם. וכדברי הגראי"ל שליט"א השיב גם הגר"ח קנייבסקי שליט"א, ואמר "ציצית קודמת שבכל רגע חייב בציצית, ומה שאין כן אשר יצר".

(ועיין בכל זה עוד הרבה תוספת דברים בספר "שלמי תודה" סוכה סימן י"א, וחננוכה סימן ה').

בקנאו את קנאתי

ומגבירה את ההתענינות פי כמה וכמה. והגיע מצב כזה שבכל שעות היום בכל מקום שהלכו, זה היה הנושא המדובר. ואפילו בתוך בית המדרש נכנסו הרוחות, והיו כאלו שלבנו את הסוגיא הזו כאילו והיא אחת מסוגיות הש"ס החמורות ביותר.

מספר הגר"ש סטל שליט"א שבאותם ימים למד בחברותא עם הגרב"צ פלמן זצ"ל בכולל פוניבז', שהאדם היחיד שלא התעניין בכל הענין הזה היה הגרב"צ, הוא ישב ולמד כדרכו מימים ימימה בצורה כזו שהנושא של הבחירות הללו לא נוגע אליו כלל ועיקר. הוא היה מגיע לכולל כדי ללמוד ורק ללמוד, לא היה נעצר בדרך לשמוע מה אומר זה ומה סח זה, אלא לוקח את הגמרא ומיד מתיישב במקומו ומתחיל ללמוד. ללמוד ולפלפל בהוויות דאביי ורבא המקוריים, למשמש בהם ולמצוא בהם טעם.

הוא ידע בדיוק מה קורה, אבל למה להתעניין בזה במקום להתעניין בדברי אלוקים חיים. למה להתעמק בהבלים הללו, במקום להתעמק בעוד "שטיקל תורה". הוא הצליח להשליט את השכל על הרגש, והתנתק לגמרי מכל הענין הזה. גם כאשר הגיע מי שהגיע עם ידיעה מחודשת, וכולם רצו לשמוע מה בפיו, הוא תפס את החברותא ולא נתן לו לרוץ אל ההבל, אלא הכניסו בעומק מתיקות הסוגיא. התשוקה לדעת באמת את הסוגיא, גברה וביטלה את כל התשוקות האחרות המדומות.

פעם אחת היה סיפור יוצא מהכלל שבו פתח הגרב"צ את פיו, ונכנס בתוך אחת הקבוצות שדיברו בעניני היום. ומעשה שהיה כך היה, הקביעות עם החברותא בסדר א' לא הייתה רק בשעות הסדר בכולל, אלא היא כללה עוד קביעות, שלאחר הסדר בשעה שחזרו לביתם היו שניהם הולכים יחד ומסכמים בדרך בעל פה את כל הלימוד שלמדו באותו היום.

יום אחד בשעה שחזרו והמה עוסקים בתורתם, עמדו קבוצה של אנשים ברחוב הרב דסלר ליד בית הכנסת פא", ודיברו ביניהם בקול רם דברי בלע כנגד מאורי הדור מרנן הסטייפלר והגרא"מ שך זצ"ל, על מהלכם שפעלו במערכת הבחירות הזו.

הגר"צ שבדיוק עבר עם החברותא בסמיכות אליהם, הזדעזע לשמוע את הדברים הללו, ולבש קנאת ה', נעמד על ידם וצעק עליהם בקול "אני מוחה על ביוזי גדולי ישראל". ולאחר מכן מיד הלך והמשיך בדרכו. הם נדהמו מדברי התוכחה, ואחד מהם התחיל לרוץ לעברו לצעוק בחזרה, אבל עד שהתאושש מהתדהמה כבר הגיע הגרב"צ לביתו, ושוב לא יכל לדבר או לעשות מאומה. למחרת כשהגיע הגרב"צ ללמוד בסדר, החברותא רצה לדבר על המעשה המעניין שהיה עימו אתמול, אבל הגרב"צ שוב לא נתן לו לדבר כאילו והמעשה הזה לא היה כלל ומיד התחילו בתלמודם.

ידועים בזה דברי הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה (פרק ג' הלכה ד') שכאשר אדם צריך להפסיק מתלמודו בשביל מצווה שאי אפשר לעשותה על ידי אחרים, "עשה המצווה ויחזור לתלמודו". ומבארים שהרמב"ם הוסיף את המילים הללו "ויחזור לתלמודו", למר שגם כאשר צריך לעשות איזה מעשה על חשבון הלימוד, צריך לזכור כל הזמן שהמעשה הזה נעשה רק מפאת ההכרח, ומיד צריך לחזור לתלמודו. שאם לא יזכור את הידיעה הזו, יש לחשוש שימצא מחוץ לבית המדרש עוד כל מיני ענינים ולא יחזור שוב לתלמודו. ובעלי המוסר המשיכו ואמרו, שאם אין את ה"יחזור לתלמודו", זה מוכיח שמלכתחילה כשהלך לעשות את מעשה המצווה או מעשה הקנאות, כוונתו לא היתה לשם שמים, ולכן הצליח מעשה שטן להוציא מתוך הלימוד.

קדושת השבת

בשנת תשנ"ד חל "ראש השנה" בערב שבת בימים חמישי ושישי, והיו שלושה ימים רצופים של חג ושבת. באותה שנה במחלבת תנובה לא היו ערוכים כראוי לקראת שלשת ימי החג הללו, ולא סידרו את ענין חליבת הפרות שיסודר באופן שלא יהיה בו חילול החג, ומתוך כך יצא שהם עבדו בחג וחלבו את הפרות באיסור גמור.

כאשר הדבר נודע לרבני הכשרות, מיד הסירו את הכשרות מהחלב הזה שנחלב באיסור, ופרסמו את הדבר בעיתונות וברמקולים שהוסרה הכשרות מהחלב הזה, ואין לקנות מהחלב שנמכר לאחר החג. והציבור אכן לא קנה את מוצרי החלב שנמכרו בימים הללו, עד שהגיע חלב חדש שנחלב בחיתר. והיה מכך קידוש ה' גדול, עד שהחברה שראתה את הפסדיה הוצרכה להתנצל על מעשיה ולהתחייב ששוב לא יקרה כדבר הזה.

הגר"צ פלמן זצ"ל מאותו יום שמע שתנובה חיללה את החג, כאב את כאבה של השבת והחג ושוב לא היה מסוגל יותר לאכול ממוצרי החלב של תנובה. ואפילו לאחר שכבר לא היו בחברה יותר חילולי שבת, אעפ"כ הרגיש כדברי המסילת ישירים כאחד שאוהב את חברו שאינו יכול לעזור ולסייע במי שמרד והשפיל את חברו, כך אינו יכול לגעת במאכלים שהכין אותם אחד כזה שרמס והשפיל את כבוד השבת. וגם כאשר היה מונח לידו על השולחן ממוצרי החברה, היה מזין את זה לצד שלא יהא לידו.

כאשר שאלוהו הילדים בבית אם הם יכולים לאכול את המוצרים של תנובה, השיב בחיוב, כי באמת על פי דין זה מותר. אבל הוא לעצמו הרגיש בטהרת לבו שאינו מסוגל להשתמש במי שרמס והשפיל את היקר לו מכל – הלא הוא קדושת השבת והמועד. ובמשך כמה שנים הביאו לו מוצרי חלב ממחלבה פרטית של יהודי שומר תורה ומצוות.

ובכששאלוהו הילדים, אם מותר לאכול מזה מדוע אבא לא אוכל? הצניע את רגשותיו ולא השיב. ופשוט הדבר שמי שזוכה לאהבת ה' מתוך טהרת הנפש, הרי רגשותיו בכבודו של מקום הוא כבן האוהב את אביו שאינו מסוגל שוב לעמוד במחיצת מי שביזה והשפיל את כבוד אביו.

אני מוחה

בקץ בשנת תשכ"א התקיימו בחירות, ובבחירות הללו היה פילוג בין פא"י לאגודת ישראל כאשר כל אחד רץ ברשימה נפרדת, והרוחות בימים ההם סערו עד מאוד. בכל מקום שבו התקבצו אנשים, היו מדברים ודנים בעניני היום הסוערים הללו, כאשר בכל קבוצה היו אלו מימינים ואלו משמאלים, וכל אחד נעשה חכם ומבין את העתידות. כל ידיעה חדשה היתה מוסיפה נופך,

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

260

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א

אבל מי שמתאוה ונמשך להנאות העולם הזה, לא שייך שתהיה בו אהבת תורה, כי אהבת העולם הזה היא סתירה לאהבת תורה, ואי אפשר לקיימן ביחד, כמו שכתב החובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) "כאשר לא יתחברו בכלי אחד המים והאש כן לא יתחבר בלב המאמין אהבת העולם הזה ואהבת העולם הבא, ואמר העולם הזה והעולם הבא כשתי צרות כאשר תרצה האחת מהן תקצוף השנית".

הכבוד שבתורה

וכך גם בכבוד יש אופן של כבוד כשר, כמו שאמרו (אבות ו, ג) אין כבוד אלא תורה, ובאמת יש להבין מדוע אין כבוד אלא תורה, ולא משמע שהענין הוא מפני שאחרים מכבדים אותו על מה שהוא לומד, אלא התורה עצמה היא הכבוד, וצריך ביאור בזה.

ויש לפרש, כי הנה מהו הכבוד, הנאה נפשית והרגשה נעימה שאדם נהנה ממה שמכבדים אותו. ובאמת זה דבר מסוכן, ומצינו בגדולי האמוראים שכשהיו הציבור מכבדים אותם היו אומרים לעצמם פסוקים של ענוה כדי שלא תזוח דעתם (יעוין סנהדרין ז, ב וברש"י שם) אבל כך הוא טבע האדם שנהנה מן הכבוד.

ועל זה אמרו אין כבוד אלא תורה, שיש הנאה גדולה יותר מהנאת הכבוד המדומה, **אם אדם לומד הרבה תורה, ונהנה מלימודו, הרי הוא מרגיש בזה שהוא מכובד, ואפילו אם שום אדם לא מכבד אותו, התורה עצמה מכבדת אותו!** ומרגיש מכובד בזה שהוא לומד תורה והשכינה נמצאת איתו, כמו שאמרו (אבות ג, ו) עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם ומנין אפילו אחד וכו'.

וכמו שאדם נהנה בעולם הזה אם מכבדים אותו ומושיבים אותו במקום מכובד, כך גם כשלומד תורה הוא יודע את דרגתו, שיש לו מקום מכובד במתיבתא דקיעא, וכל המלאכים רואים אותו שהוא יושב קרוב אל השכינה, וכי יש כבוד יותר גדול מזה? כשלומד ומבין את דברי רש"י הרי הוא קרוב לרש"י, וכשמעמק להבין דברי התוספות הרי הוא קרוב לבעלי התוספות. זהו "אין כבוד אלא תורה", שהתורה נותנת אושר יותר מהכבוד המדומה, ומרגיש בזה הרגשה של כבוד אמיתי, הרגשה נעימה מאד של קרבת אלוקים!

גשמיות שהיא רוחניות

והנה אמרו חז"ל (אבות ב, ב) התקן עצמך ללמוד תורה, היינו שצריך לתקן ולהכשיר עצמו כדי לזכות לתורה, ובמה התיקון? כתב רבינו יונה שם בשני דברים, במידות טובות ובמיעוט התענוגים, **מידות טובות הם הכנה לתורה, ומידות רעות הם סתירה לתורה, ולא שייך הצלחה בתורה עם מידות רעות, ולמעט בתענוגים היינו להוציא מלבו את השאיפה לתענוגי העולם, שלא להימשך אחריהם, כמו שכתב רבינו יונה שם "כי המרבה בעידוניה לא תשכון בתוכו החכמה".**

אמנם יש גם הנאות שהם הכרחיות לאדם, שכל אחד מוכרח לאכול ולשתות ולנוח כדי שיוכל לעסוק בתורה ובמצוות כראוי, ומי שהוא רעב וצמא ואינו ישן, הרי הוא מרגיש שלא בטוב, ואינו יכול לעסוק בעבודת השם ולקיים את התורה והמצוות בשמחה כמו שצריך בשלמות, וצריך לאכול ולשתות ולנוח כפי הנצרך לו ליישוב הדעת.

וכך כתב המסילת ישרים בפרק א' "והנאות העולם הזה אין ראוי שיהיו לו אלא לעזר ולסיוע בלבד לשיהיה לו נחת רוח ויישוב הדעת למען יוכל לפנות לבו אל העבודה המוטלת עליו".

ובאופן כזה כל ענייני העולם הזה אצלו הם הכשר מצוה, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות דעות ג, ג) שמי שכל מעשיו לשם שמים וישן כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, הרי הוא עובד השם בשינתו, מפני שהשינה שלו היא לצורך העבודה, וכפי שמצינו בשלוחי מצוה שפטורים מן

הקנאה התאוה והכבוד

שינו באבות (ה, יט) כל מי שיש בידו שלושה דברים הללו מתלמידיו של אברהם אבינו, ושלושה דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע. עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה מתלמידיו של אברהם אבינו, עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה מתלמידיו של בלעם הרשע.

עין רעה היא קנאה, ורוח גבוהה היא גאווה, ונפש רחבה היא תאוה, ושלושת מידות אלו הם המידות הגרועות ביותר, כמו שאמרו (שם ד, כא) הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם, וכבוד היינו גאווה, שמי שהוא בעל גאווה שואף לכבוד.

והמהר"ל בספרו נתיבות עולם (נתיב לב טוב) ביאר שקנאה היא מידה רעה יותר משאר המידות, משום שתאוה אדם רוצה לעצמו, וכן כבוד הוא מבקש לעצמו, אבל קנאה אינו רוצה לעצמו, אלא מפריע לו מה שיש לזולתו, ורק כאשר יחסר לזולתו אז יהיה שמח ומרוצה, ואמנם גם תאוה וכבוד הם מידות רעות מאד, בפרט תאוה וכבוד על חשבון אחרים, אבל בהם כוונתו להנאת עצמו, בשביל התאוה שלו ובשביל הכבוד שלו, ואילו קנאה אין בה שום הנאת עצמו, רק הנאה להרע ולמנוע טוב מזולתו, וזוהי המידה הגרועה ביותר.

לכן הזכיר התנא קודם קנאה, ואחר כך תאוה וכבוד, וכן בתלמידיו של בלעם הרשע, מוזכר קודם עין רעה שהיא הקנאה, ואחר כך רוח גבוהה ונפש רחבה.

אלו הן מידותיו של בלעם הרשע, ומי שמתנהג כמוהו במידות אלו נחשב לתלמידו, ואילו תלמידיו של אברהם אבינו להיפך יש בהם עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה. עין טובה זה ההיפך מקנאה, ורוח נמוכה בלי גאווה, שלא מחפשים כבוד, ונפש שפלה בלי תאוה.

קנאת סופרים

והנה כל המידות האלו שייכות גם בצורה כשרה. יש קנאה כשרה, ויש תאוה כשרה, ויש כבוד כשר.

בענין הקנאה כבר האריך המסילת ישרים פרק ד' שיש קנאה אסורה ויש קנאה כשרה, והקנאה הכשרה היא כשאנו מצטער על מה שטוב לחברו, אדרבה הוא שמח בטובת חברו, אלא שרוצה שגם לו יהיה טוב, וכגון שיש לחברו מעלות טובות, תורה ויראת שמים ומידות טובות, וגם הוא רוצה שיהיו לו מעלות אלו, על זה אמרו (ב"ב כא, א) קנאת סופרים תרבה חכמה, שמתוך אהבת תורה, אהבת יראת שמים, ואהבת המידות הטובות, הוא רוצה גם כן שיהיו לו המעלות האלו, ומצטער על מה שאין לו אותם, וקנאה כזו היא דבר טוב מאד!

וכן מצינו במשה רבינו (דברים רבה ט, ט) שרצה להמשיך לחיות בעולם הזה, וביומו האחרון דרש יהושע בדברי תורה, ומשה רבינו לא הבין את דבריו, והצטער מאד על כך ואמר "מאה מיתות ולא קנאה אחת", ולכאורה מה שייך שיקנא ביהושע תלמידו, הרי אמרו (סנהדרין קה, ב) שאין אדם מתקנא בבנו ותלמידו.

ויש לבאר כי אין זו הקנאה האסורה שמצטער על מה שיש לשני, אלא הקנאה הכשרה, שהוא רואה את מה שחסר לו, ומתוך הכרת חשיבות התורה והמעלות, הוא מצטער למה אין לי גם כן את המעלות האלו, לכן אמר "מאה מיתות ולא קנאה אחת".

תאוה לתורה

וכך גם תאוה, יש תאוה כשרה לתורה ולמידות טובות, כי מה היא תאוה? הרצון והחשק ליהנות, יש אדם שהנאתו מאכילה והנאות הגוף, ויש אדם שהנאתו מדברי תורה. ומי שנהנה מהתורה הרי הוא מתאוה ללמוד תורה, וזוהי תאוה טובה מאד!

הסוכה (סוכה כה, א) ופירש רש"י אף בשעת חנייתם, והטעם בזה כתב המרדכי בשם הראב"ה "משום דכשנחמים וישנים בלילה להנאתן יכולין לעסוק למחר טפי והוי הכל בכלל עוסק במצוה", היינו שגם השינה והחנייה נחשבים לעסק המצוה.

נמצא שאדם יכול להיות עוסק במצוה כל היום, גם כשהוא אוכל ושותה נחשב עוסק במצוה, ולא רק מצוה, אלא יותר מזה מצינו (יומא עא, א) שהרופא לנסך יין על גבי המזבח ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין, כי תלמיד חכם אמיתי אינו שותה יין סתם להנאתו, אלא מפני שהיין נותן לו שמחה לעסוק בתורה מתוך שמחה כמו שכתוב (תהלים קד, טו) ויין ישמח לבב אנוש, ומאחר שכל כוונתו היא לשם שמים לצורך התורה הרי זה כמו נסכים וקרבתות, שהתורה היא כמו קרבתות ואפילו יותר מקרבתות כמו שמבאר בהרבה מקומות.

וכל מה שאדם עוסק בצרכיו הגשמיים, או בצרכי ביתו ההכרחיים, אם כוונתו לשם שמים כדי שיוכל לעסוק בתורה, הרי זה צורך התורה, וממילא אכילתו היא כמו קרבתות, ושתיתו כמו נסכים על גבי המזבח, ושולחנו הוא כמו מזבח, והאכילה היא כמו אכילת קדשים וכהקטרת אימורים על גבי המזבח, וכמו באכילת קדשים שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים, כך גם כל אכילה שיש בה קדושה מכפרת, וכשאוכל לשם שמים יש קדושה באכילתו, והרי זה מכפר כמו קרבן. יענין במסילת ישרים פרק כ"ו שהאר"ק בזה.

כך צריכים להרגיש ולהבין, שכל המעשים הגשמיים שאדם עושה, אם עיקר כוונתו בהם היא לצורך הרוחניות, אין זו גשמיות אלא רוחניות, **על ידי הכוונה, הגשמיות נהפכת לרוחניות!**

מתוך שלא לשמה

ברם יכול להיות גם להיפך, שאדם עוסק ברוחניות, וכוונתו שלא לשם שמים, כגון כשלומד תורה מתוך מידות רעות.

והנה אמרו (פסחים ג, ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, ובנפש החיים (פי"ג בפרקים שלפני ש"ד) כתב כי באמת כמעט בלתי אפשר לבוא תיכף בתחילת קביעת לימודו למדרגת לשמה כראוי, כי העסק בתורה שלא לשמה הוא למדרגה שמתוך כך יוכל לבוא למדרגת לשמה, כמו שבלתי אפשר לעלות מהארץ לעלייה אם לא דרך מדרגות הסולם, עכ"ד.

והתוס' בפסחים שם הקשו ממה שאמרו חז"ל שהלומד שלא לשמה נוח לו שלא נברא, הרי שאין ראוי ללמוד שלא לשמה, ותימצו שיש לחלק שאם לומד על מנת לקנטר ולקפח את חבריו בהלכה, זהו דבר אסור, ובכגון זה אמרו נוח לו שלא נברא, אבל אם לומד באופן המותר, כגון כשלומד לשם כבוד, שאין איסור לקבל כבוד, או כשלומד לשם פרנסה, שאין בזה איסור, ואדרבה עדיף שישגי פרנסתו באופן כזה שאין בו ביטול תורה, בזה אמרו מתוך שלא לשמה בא לשמה, אף על פי שאין זו מדרגת השלמות, מכל מקום כך הדרך וכך טבע האדם שצריך להתחיל שלא לשמה, ובמשך הזמן יבוא לידי לשמה.

לעולם יעסוק אדם

והנפש החיים שם דייק הלשון "לעולם" יעסוק אדם, שצריך לעסוק בתורה בקביעות, לעולם, חק ולא יעבור, ואפילו כשרואה שאין בכוחו עכשיו ללמוד לשמה, לא יתבטל מלימודו לגמרי, שזה יותר גרוע, אלא יתחזק ויעסוק בתורה אפילו שלא לשמה, וילמד ברציפות ובקביעות בלי הפסקות, ואז במשך הזמן יבוא לידי לשמה.

ואם יש הפסקות מלימוד התורה כבר אמרו חז"ל (ירושלמי סוף ברכות) אם תעזבני יום יומיים אעזבך.

והענין בזה מבואר על פי מה שאמרו (ע"ז ג, ב) מאי דכתיב ותעשה אדם כדגי הים וכו' מה דגים שבים כיון שעולים ליבשה מיד מתים אף בני אדם כיון שפורשים מדברי תורה ומן המצוות מיד מתים, והנה דג שיוצא מן המים, אינו מת מיד ממש, ויכול לחיות עוד זמן מה, ואם יחזירו אותו למים ישוב לחיות, אבל כשהיה מחוץ למים נחלש, וזו כבר תחילת מיתתו, כך בני אדם שפורשים מן התורה ומן המצוות [אמנם יש

גם דברים אחרים שהם לצורך התורה כמו שנתבאר, אבל רק כפי ההכרח ולא יותר מזה, וצריך שבאמת הכוונה תהיה לשם התורה, אבל אם עוסקים בדברים מיותרים שאינם לצורך] זוהי התחלה של מיתת הנפש הרוחנית, והנפש נחלשת מזה.

וזהו שאמרו אם תעזבני יום יומיים אעזבך, **שם יש הפסקות מלימוד התורה, צריכים אחר כך זמן כפול כדי להחזיר את הדוגה ואת כוחות הנפש שנחלשו מחמת ההפסקה**, לכן צריכים שהעסק בתורה יהיה "לעולם" ברציפות בלי הפסק.

עוד מובא בשם הגר"ח מוואלוז'ין (יעוין רוח חיים א, יג) שמתוך שלא לשמה בא לשמה היינו **שילמד בכוונה להגיע לידי לשמה, ואף שעכשיו אין בכוחו ללמוד לשמה, מכל מקום הוא יודע שהעיקר והתכלית הוא לשמה, ויש בלבו שאיפה לרצון לזה**, וכאשר זוהי כוונתו, והוא גם לומד "לעולם" בלי הפסקות, אז סופו שיגיע לידי לשמה.

בשכר מ"ב קרבתות

וענין זה למדו חז"ל מפרשת בלק, ואמרו (סנהדרין קה, ב) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבתות שהקריב בלק מלך מואב זכה ויצתה ממנו רות המואבייה, ועל רות המואבייה אמרו חז"ל (ב"ב יד, ב) למה נקרא שמה רות שיצא ממנה דוד שריווהו להקב"ה בשירות ותשבחות, וכל זה זכה בלק בשכר הקרבתות שהקריב.

וביאר המהרש"א בחידושי אגדות (בהוריות דף י') שאף על פי שבלק בא לקלל את ישראל, לא עשה כן אלא מפני היראה, שהיה ירא מבני ישראל, כמו שכתוב ויגר מואב מפני העם וגוי' ויאמר וגוי' עתה ילחנו הקהל את כל סביבותינו כלחוד השור את ירק השדה, ולא היה כמו בלעם שקילל מתוך מידות רעות, רק מפני היראה.

ואמנם זה היה שלא לשמה, אך מתוך שלא לשמה בא לשמה, ובשכר זה זכה שיצאה ממנו רות המואבייה. וכמדומה שיש מפרשים שבלק עצמו בא לידי לשמה, שפעם אחת הייתה לו איזה מחשבה לשמה, שהקריב קרבתות מפני שהאמין בהשגחה שעל ידי זה יזכה להינצל, וזה כבר היה זכות שתצא ממנו רות המואבייה.

האפשר בעולם הזה

והנוגע למעשה, טבע בני האדם שרוצים ליהנות בעולם הזה, ולכן אמרו "לעולם" יעסוק אדם שלא לשמה כי זהו הטבע וכך הדרך שצריך להתחיל שלא לשמה. אמנם **צריכים לזכור את הידיעה החשובה שיש עולם הזה שהוא יותר מכל הנאות העולם הזה, והוא התענוג של לימוד התורה** שעליו אמרו (אבות ו, ד) אשריך בעולם הזה, היינו שזהו התענוג הכי גדול שאין למעלה ממנו!

וכפי שאמר פעם הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל למחזיק תורה אחד שיששכר וזבולון הרי הם שווים בעולם הבא חלק כחלק, רק ההבדל ביניהם הוא בעולם הזה, כי האושר בעולם הזה שיש למי שעוסק בתורה אין לעשיר הכי גדול, אפילו אם הוא תומך תורה, ויש לו אהבת תורה גדולה מאד, כל זמן שהוא בעצמו אינו עוסק הרבה בתורה, יחסר לו התענוג של "אשריך בעולם הזה".

וההרגשה הזאת של אשריך בעולם הזה זוכים רק על ידי לימוד התורה, כמו שאמרו באבות שם כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה וכו' ובתורה אתה עמל ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא.

ואין הכוונה שצריך במציאות לאכול דווקא פת במלח, אלא שיהא דבוק בתורה באופן כזה שאפילו אם יהיה לו רק פת במלח, זה לא יפריע לו ללמוד מרוב אהבת התורה, **ועל ידי עסק התורה ברציפות מקבלים אהבת תורה כזאת שבשעת הלימוד שוכחים מכל הקשיים, ושום קושי אינו מפריע ללימוד התורה**.

וזהי דרכה של תורה, ובזה זוכים לאשריך בעולם הזה!

נדבת תלמיד רבינו שליט"א
התפץ בעילום שמו

זכות הרבים תעמוד לו ולבני ביתו
לישועה ולהצלחה בכל העניינים!

לעילוי נשמת הרבנית

מרת **שולמית אדלשטיין** ע"ה

בת הרב הגאון **מרדכי שמואל קרול** זצ"ל
נלב"ע ט"ו תמוז - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **גרשון ב"ר אברהם הכהן** זצ"ל

ראש מוסדות חכמי צרפת עסק-לע-בן
נלב"ע ט' תמוז תשס"א - תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרב **שמעון פרקש** ז"ל

ב"ר **מרדכי** ז"ל
נלב"ע כ"ו סיון תשע"ו - תנצב"ה